LUT University

Toim. Anja Kuhalampi, Hilkka Laakso ja Eemeli Hakoköngäs

Kasvun maisemia

– Uusia näköaloja nuorten kanssa työskentelyyn

Luode

LUT Scientific and Expertise Publications
Tutkimusraportit – Research Reports: 118

ISSN-L 2243-3376, ISSN 2243-3376

ISBN: 978-952-335-614-6
ISBN: 978-952-335-615-3 (sähköinen)

Lahti, 2020

Toimitus:
Anja Kuhalampi, Hilkka Laakso
ja Eemeli Hakoköngäs

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Vinkeä Design Oy, Petri Hurme

Kannen kuva: Milja Nikunen

Paino: M&P Paino Oy

Sisällys

Johdanto....5

TAUSTAA

Yrittäjyyttä edistämässä....14
Taidekasvatus: eväitä maailman kohtaamiseen....16
Adventurous Learning – a Pedagogy for a Changing World....18

UUSI TYÖ

Tulevaisuuden työ – työn tulevaisuus....21
Opas työelämään tutustujalle....28

YRITTÄJYYSKASVATUKSEN UUSIA TUULIA

Maailma, jonka haluat? Nuorten käsityksiä tulevaisuuden työstä, yrittäjyydestä ja arvon ansaitsemisesta....37
"Kauheen vaikeet se yrittäjyys kai on" – Kuinka uudistaa nuorten käsityksiä yrittäjyydestä?....49

SEIKKAILUA JA LUOVUUTTA

Seikkailukasvatus kokemuksellisen oppimisen menetelmänä....59
Kohti kokonaisvaltaista ohjaajuutta....72
Ylös, ulos ja luontoon....75
Kirjoittaminen on näkyväksi tekemistä....84
Luovuus on löytämistä....92
Kirjallisuus....99

Kuva: Jenna Ranta

Anja Kuhalampi,
Helsingin yliopisto,
Lahden Yliopistokampus

Johdanto

Uudenlaisia toimintaympäristöjä etsimässä

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hanke alkoi tammikuussa 2018 ja päättyi helmikuussa 2021. Hanke tarjosi nuorille erilaisia kokemus- ja toimintaympäristöjä, missä he saattoivat syventää tulevaisuuden työelämätaitojaan. Näitä uuden työn vaatimia metataitoja kuten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, kriittistä ajattelua, luovuutta ja sisäistä yrittäjyyttä opeteltiin luonnon, liikunnan, taiteen ja yrittäjyyskasvatuksen menetelmien avulla. Myös työelämäkeskusteluissa keskeisiksi käsitteiksi nousseet resilienssi ja minäpystyvyys otettiin huomioon nuorten ohjauksessa. Nuorille avautui mahdollisuus pysähtyä, tutkia ja etsiä omia vahvuuksiaan. Hankkeessa edistettiin nuorten itsetuntemusta ja itseilmaisua. Luonnon, liikunnan, taiteen, median, ja yrittäjyyskasvatuksen menetelmät ristipölyttyivät keskenään ja mursivat sektorirajoja. Tuloksena syntyi pitkäkestoista, tavoitteellista, motivoitua toimintaa, jossa nuoret otettiin heti alussa mukaan suunnitteluun.

Luonto ja taide oppimisympäristönä

Luonto ja taide käsitettiin hankkeessa oppimisympäristöinä. Nuorille organisoitiin monimuotoisia luonto-, liikunta-, taide-, media- ja yrittäjyyskasvatuspilotteja ja niiden yhdistelmiä, joissa opittiin tulevaisuuden työelämän metataitoja. Kaikkiin toimenpiteisiin liittyi reflektointi. Yksittäiset kokemukset avautuivat laajemmiksi oivalluksiksi elämästä ja ympäröivästä maailmasta, kun nuorille annettiin mahdollisuus käydä kokemuksiaan läpi vielä yhteisen tekemisen tai retken jälkeen. Kalliolaskeutumisen vaiheista saattoikin löytyä metafora omaan elämäntilanteeseen tai siihen, että aina kannattaa rohkeasti yrittää. Taiteen prosessien pohtiminen johti usein syviin keskusteluihin oman elämän arvosta tai siitä mikä on itselle merkityksellistä.

Työelämään tutustumisjaksojen kehittäminen

Yhtenä tärkeänä konkreettisena tavoitteena oli kehittää työharjoittelua, erityisesti perusasteen työelämään tutustumisjaksojen (TET) sisältöjä yhdessä Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen kanssa. Aluksi kutsuttiin opinto-ohjaajat TET-verstastyöskentelyyn, jossa hahmotettiin tutustumisjaksojen kipupisteet. Seuraavaksi kartoitettiin oppilaiden ja työnantajien kokemuksia tutustumisjaksoista.

Kartoitus antoi kuvan, jossa TET nähtiin tarpeellisena, mutta eri tahot suhtautuivat toisiinsa varoen. Opot pelkäsivät kuormittavansa työnantajia liikaa, jos jalkautuvat harjoittelupaikkoihin. Työnantajat puolestaan toivoivat vilkkaampaa vuorovaikutusta opojen kanssa ja ylipäätään tietoa koulun jaksoille asettamista tavoitteista. Liian moni nuori koki TET-jakson turhauttavana: ”ei ollut mitään tekemistä”, ”en tavannut muita työntekijöitä” tai ”en oppinut mitään”.

Hankkeessa lähdettiin kartoituksen pohjalta suunnittelemaan tukimateriaalia, joka ohjaisi oppilaan toimintaa työpaikalla kohti hänen omia päämääriään ja mielenkiinnon kohteitaan. Itseohjautuvan tekemisen avulla nuori voisi ottaa aktiivisemman roolin, eikä vain odottaa työnantajalta annettuja tehtäviä. Työnantajakin hyötyisi materiaalista voidessaan valita oppilaalle valmiita tehtäviä. Halusimme ottaa opojen lisäksi huomioon eri aineiden opettajat, niin että tutustumisjaksot olisivat koko koulun yhteinen asia.

Yrittäjyyskasvatukseen uusia näkökulmia

LUODE-hankkeessa toinen keskeinen fokus oli uuden, nuorten näkemyksiä peilaavan yrittäjyyskasvatusmallin luominen. Katsoimme, että perinteinen yrittäjyyskasvatus kumpuaa taloudellisen kasvun ja työllisyyden tavoitteista. Tällöin kasvatuksessa korostuvat kapitalistiset, uusliberalistiset, kilpailulliset, markkinaehtoiset, pärjäämisen, tuottavuuden, innovatiivisuuden, tehokkuuden ja rationaalisuuden tavoitteet. Mutta millaista yrittäjyyskasvatus olisi, jos se nähtäisiin mahdollisuutena luoda uutta maailmaa, jossa yritystoiminnan ensisijaisena tavoitteena ei ole jatkuva kasvu ja maksimaalisen voiton tuotto omistajille, vaan hyvän tuottaminen ympäristölle? Tästä lähtökohdasta aloimme pohtia, miten yrittäjyyskasvatukseen saataisiin liitettyä ihmisten hyvinvoinnin ja hyvän

elämän humanistinen arvopohja, ihmisenä kasvun tavoite.

Havaitsimme, että tällainen uusi yrittäjyyskasvatus voisi resonoida seikkailu- ja taidekasvatuksen kanssa. Siltä pohjalta muotoutui humanistinen yrittäjyyskasvatusmalli, jossa yrittäjyyskasvatuksen lähestymistapoihin sisällytetään elementtejä seikkailu- ja taidekasvatuksesta.

Malli koostuu neljästä teemasta: yksilö *itse*, yhteistyö *yhdessä* muiden kanssa, *toiminta* ja uutta luovat *mahdollisuudet*. Teemat löytyvät niin yrittäjyys- kuin seikkailu- ja taidekasvatuksestakin mutta hieman erilaisin painotuksin:

Itse

Yrittäjyyskasvatuksen keskiössä on yksilö, jonka osaamisia halutaan kehittää. Keskeisinä yrittäjyysosaamisina korostetaan mm. itsetuntemusta, minäpystyvyyttä, motivaatiota ja sinnikkyyttä. Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtana on omien osaamisten tunnistaminen ja niiden edelleen kehittäminen yrittäjämäisen toiminnan pohjaksi. Keskeistä on tunnistaa, mitä sellaista osaamista yksilöllä on, jolla voi luoda arvoa muille.

Seikkailukasvatus korostaa yksilön omaa halua ja päätösvaltaa: mikä on itselle merkityksellinen asia, mihin on intohimoa, sisäistä motivaatiota ja mitä haluaa oppia lisää ja näin kehittää omaa osaamista. Oppimisen ytimessä ovat turvallisessa ympäristössä kohdatut haasteet eli oppimisen tilaisuudet, jotka rikastavat olemassa olevaa osaamista. Tämä edellyttää haasteen ja osaamisen tasapainoa. Oppijoilla on valta siihen, mitä ja miten oppivat.

Taidekasvatus avaa ”kolmannen tilan”, hypyn tyhjään ulottuvuuteen, jossa on mahdollista tutkia omaa itseään ja suhdettaan ympäristöön erilaisin luovin ja subjektiivisin tavoin. Se on minän vuoropuhelua ympäröivän todellisuuden kanssa. Se voi vahvistaa tekijässä monia taitoja, kuten kokonaisuuksien hahmottamista, syventymistä ja kärsivällisyyttä. Lisäksi taide tukee tunteiden tunnistamista ja auttaa sanoittamaan kokemuksia tunteita korostaen.

Humanistisen yrittäjyyskasvatuksen ytimessä on oppijan tietoisuuden herättäminen: millaisena hän näkee ympäröivän todellisuutensa ja omat vaikutusmahdollisuutensa. Vastaavatko yrittäjyysideologian kasvutarinat oppijan omaa tahtotilaa, ja millaisia mahdollisuuksia niiden kriittiselle tarkastelulle on? Seikkailu- ja taidekasvatus tarjoavat mahdollisuuksia emotionaalisiin, kokemuksellisiin oppimistapahtumiin sekä merkitysten rakentamiseen vuorovaikutuksessa ympäristön ja muiden ihmisten kanssa.

Yhdessä

Yrittäjyyskasvatuksessa yhteistyötä korostetaan näkökulmasta, jossa yksilö mobilisoi ja hyödyntää muita saavuttaakseen omat tavoitteensa. Yhteistyössä keskeistä on, miten saa muut motivoitua mukaan.

Seikkailukasvatuksessa vuorovaikutus ja yhteistyö muiden kanssa on usein välttämätöntä kaikkien yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyön merkitys syntyy kokonaisvaltaisena, vuorovaikutuksellisena kokemisen, tunteiden, haasteiden ja elämysten sikermänä.

Taidekasvatus opettaa kohtaamaan toisia ja ympäröivää maailmaa avoimesti, empaattisesti, toisen asemaan asettuen. Keskeistä on ihmisen kohtaaminen ihmisenä, samanarvoisena ja itsessään arvokkaana. Muissa ihmisissä ei korosteta välinearvoa omien tavoitteiden saavuttamiselle tai vihollista, joka on kilpailussa voitettava.

Toiminta

Yrittäjyyskasvatuksessa korostetaan sitä, että tilaisuuksiin kannattaa tarttua, vaikka niihin sisältyy epävarmuutta ja riskiä. Loputtomasti ei kannata suunnitella, vaan edetä toimintaan ja kokeiluihin mahdollisimman pian. ”Hulluissa” kokeiluissa piilee ainakin oppimisen ja joskus myös innovaatioiden mahdollisuus.

Seikkailu jo määritelmällisesti kertoo, että kyseessä on haaste, jonka lopputulos ei ole ennalta tiedettävissä ja josta suoriutumiseen vaaditaan toimintaa. Seikkailukasvatus avaa mahdollisuuksia rohkaistua toimimaan, kohdata epävarmuutta, oppia ja ehkä myös kokea onnistumisia.

Taidekasvatus opettaa epävarmuuden sietokykyä ja toimimista epämukavuusalueella. Pitkäjänteinen työskentely taiteellisessa prosessissa, missä työskentelyn kaari ja valmiin lopputuloksen hahmottaminen etukäteen ei ole mahdollista, opettaa heittäytymistä ja prosessin voimaan luottamista, parhaimmillaan myös flow-tilan löytämistä tekemisen kautta.

Oppimisen kannalta keskeistä on, miten toimintaa ja kokemuksia sanoitetaan ja liitetään oppijan aiempaan kokemusmaailmaan. Kokemuksia tulee käsitellä myös tunnetasolla. Reflektoinnin tavoitteena on lisätä osallistujan tietoisuutta omasta toiminnastaan uudessa ja jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä, nostaa esille itselle merkityksellisiä asioita, yleistää kokemuksia muissa konteksteissa toimimiseen ja tunnistaa omia vaikutusmahdollisuuksiaan. On kannettava vastuu toiminnan vaikutuksista ympäristöön ja siinä tapahtuviin muutoksiin. Kriittinen ajattelu sekä eettinen ja yhteiskunnallinen havainnointi on tarpeen jo ennen toimintaan aktivoitumista.

Mahdollisuus

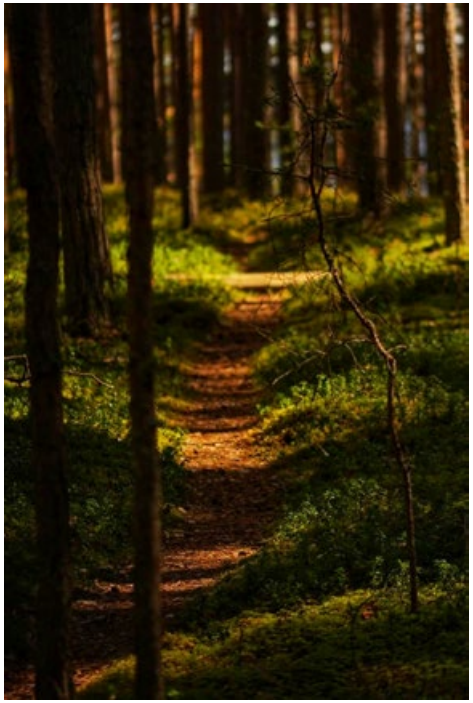

Kuva: Elina Elme

Yrittäjyyskasvatuksessa luovuus, mahdollisuuksien havaitseminen ja ongelmanratkaisukyvyt ovat keskeisiä opittavia osaamisia. Muiden asemaan asettuminen, heidän tarpeidensa ja toiveidensa ymmärtäminen sekä ympäristön tarjoamien tilaisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen kiinnittyvät yrittäjyyskasvatuksessa tyypillisesti rahallisen arvonluonnin tavoitteisiin.

Seikkailukasvatuksessa selviytyminen luonnossa ja seikkailuista koettelee kykyä luovaan ja ajatteluun ja ongelmanratkaisuun. On tultava toimeen käsillä olevilla resursseilla uusissa muuttuvissa tilanteissa, joissa on paljon erilaisia toimintavaihtoehtoja eikä yhtä ainoaa oikeaa vastausta etukäteen tiedossa. Mahdollisuuksiin tarttuminen ja ratkaisujen löytäminen on avain seikkailuista selviämiseen.

Taide herättää uusia ajatuksia, rohkeita ideoita, sekä antaa luovan tavan avata ja käsitellä vaihtoehtoisia näkymiä todellisuuden tulkintaan. Taidekasvatuksessa keskeistä on itsenäinen, kriittinen ajattelu, joka ei tähtää lyhyen aikavälin tuloksiin. Suomalaisessa taidekasvatuksessa on säilynyt yhteiskunnallisen vastuun ja tiedostavan eettisyyden traditio. Tasaarvoon, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvien kysymysten esille tuominen on siinä keskeistä. Taidekasvatuksen eettisyyden, kriittisyyden sekä yhteiskunnallisen ajattelun – tiedostavan eettisyyden tematiikan – yhdistäminen mahdollisuuksien havainnointiin avaa väyliä erilaisille arvonluonnin pohdinnoille.

Johdantoluvussa 'Uusia oppimisympäristöjä etsimässä' projektipäällikkö Anja Kuhalampi avaa LUODE – luonto ja taide nuorten oppimisympäristönä -hankkeen yleisiä lähtökohtia työelämään tutustumisjaksojen kehittämiseen sekä uudenlaiseen yrittäjyyskasvatusmalliin liittyviä tausta-ajatuksia.

Taustaa-osiossa LUODE-hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimiva yrittäjyyden professori Timo Pihkala kuvaa 'Yrittäjyyttä edistämässä' -katsauksessaan yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen nykyistä kenttää. Taidekasvatuksen luonnetta ja antia nuorille pohtivat tanssipedagogiikan professori Eeva Anttila ja musiikkikasvatuksen professori Marja-Leena Juntunen otsikolla 'Taidekasvatus – eväitä maailman kohtaamiseen'. Professori Simon Beames valottaa puolestaan seikkailukasvatuksen mahdollisuuksia nuorten uudenlaisena oppimisympäristönä puheenvuorossaan 'Adventurous Learning – a Pedagogy for a Changing World'. Nämä asiantuntija-artikkelit paljastavat sen aihepiirin, jolla hankkeen toimijat liikkuivat luodessaan humanistista yrittäjyyskasvatuksen mallia ja uudenlaisia oppimisympäristöjä nuorille.

Luvussa 'Uusi työ' toiminnanjohtaja Elina Elme piirtää 'Tulevaisuuden työ' -artikkelissaan kuvaa työelämän murroksesta ja sen tuomista haasteista työelämätaitojen suhteen. Hän korostaa kokemuksellisen oppimisen merkityksellisyyttä nykyisessä kouluopetuksessa. 'Opas työelämään tutustujalle' -otsikon alla hankesuunnittelija Elli Keisteri-Sipilä ja projektipäällikkö Paavo Heinonen käsittelevät TET-jakson tavoitteita sekä harjoitteluun kuuluvia tukimateriaaleja. Kirjoittajat avaavat 'Töihin siitä!' -oppaan syntyprosessia sekä esittelevät oppaan sisältöä ja sen käyttömahdollisuuksia.

Uudenlaisen yrittäjyyskasvatuksen perusteita esittelee projektitutkija Suvi-Jonna Martikainen, joka artikkelissaan 'Maailma, jonka haluat' raottaa nuorten käsityksiä tulevaisuuden työstä, yrittäjyydestä ja arvon ansaitsemisesta. Erikoistutkija Tuija Oikarinen käsittelee puolestaan yrittäjyyskasvatuksen muutoksia ja kysyy artikkelissaan 'Kauheen vaikeet kai se yrittäjyys on', olisiko aika kypsä myös yrittäjyyden muutokselle.

'Seikkailua ja luovuutta' -luvussa projektipäällikkö Paavo Heinonen ja tutkimusjohtaja Eemeli Hakoköngäs tuovat esiin artikkelissaan 'Seikkailukasvatus kokemuksellisen oppimisen menetelmänä', kuinka luontokokemukset voivat vahvistaa nuorten itsetuntoa

ja minäpystyvyyttä, ja miten seikkailukasvattaja voi kehittää omaa ihmiskäsitystään. Hankesuunnittelija Elli Keisteri-Sipilä kertoo yhteistyöstä vapaaehtoisten nuorten ja jäsenyhdistysten kanssa sekä kuvaa vapaaehtoistyön muotoja ja muutoksia sekä nuorten sitouttamiseen liittyviä haasteita.

Projektipäällikkö Anja Kuhalampi esittelee 'Kirjoittaminen on näkyväksi tekemistä' -artikkelissa luovan kirjoittamisen avaamia uusia näkökulmia nuorten arkeen, empatian kasvuun ja sanomisen rohkeuteen. Projektipäällikkö Piia Kleemola-Välimäki raportoi artikkelissaan 'Luovuus on löytämistä' musiikkipajan kokemuksista, joissa korostuivat luovuus, yhteisöllisyys ja omien vahvuuksien löytäminen.

Kiitokset

LUODE-hanke lähettää kiitokset kaikille hankkeen toimintaan osallistuneille nuorille ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille, Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen opinto-ohjaajille, Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisryhmälle, Lahden nuorisopalvelujen pajoille, Salpausselän koulun rehtorille, opettajille ja oppilaille sekä Koulutuskeskus Salpauksen opettajille ja oppilaille. Erityiskiitoksen ansaitsevat Talous ja nuoret -säätiön Elisa Koivumaa ja Riikka Lehtinen, jotka olivat aktiivisesti mukana kehittämässä TET-materiaaleja ja ottivat materiaalin sivustoilleen valtakunnalliseen levitykseen. Lämmin kiitos Eeva Anttilalle, Simon Beamesille, Marja-Leena Juntuselle ja Timo Pihkalalle julkaisun asiantuntevasta taustaosiosta. Kiitos yhteistyöstä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Marika Lindrothille ja Satu Tirronniemelle, Suomen Opetus- ja kulttuuriministeriölle, opetushallitukselle ja Osuma-hankkeen toimijoille sekä Suomen Akatemian NATUREWELL: Luonnon virkistyskäytön terveys- ja hyvinvointivaikutukset – tutkimus kaupunkilaisnuorista -hankkeen Riikka Puhakalle.

Kimmel. Kuva: Iiris Lepistö

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeessa tarjottiin nuorille erilaisia kokemus- ja toimintaympäristöjä, joissa he saivat syventää tulevaisuuden työelämätaitojaan.

- Hankkeen päärahoittajana (75 %) oli Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Kuntarahoitus, yksityinen rahoitus ja muu julkinen rahoitus muodostivat yhdessä (25 %) neljänneksen budjetista. Kokonaisbudjetti oli 1 038 117 euroa.

- Hanke kuului ESR-kokonaisuuden Osallistamalla osaamista toimintalinjaan 4. Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen ja erityistavoitteen kohtaan 9.1. Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden tarjoaminen.

- Hallinnoijana toimi Helsingin yliopiston Lahden Yliopistokampuksen koordinaatioyksikkö. Hankkeen osatoteuttajia olivat Helsingin yliopisto, LUT-yliopisto, Taideyliopisto, Suomen urheiluopisto, Outward Bound Finland ry sekä Suomen Latu ry.

- LUODE (1.1.2018–28.2.2021) oli luonteeltaan kehittämis- ja tutkimushanke.

LTAUSTAA

Luova valokuvaus Raahe.

Kuva: Antti Hintsa

Timo Pihkala,
Yrittäjyyden professori,
LUT-yliopisto

Yrittäjyyttä edistämässä

Yrittäjyyskasvatus on kasvanut ja kehittynyt omaksi tutkimukselliseksi paradigmakseen viimeisen 20 vuoden aikana. Sillä on jo omat klassikkonsa, omia tiedelehtiä, omat konferenssit ja lukuisia selkeästi tunnistettavia tutkimusteemoja. Vaikka tutkimuksen suunnat näyttävät hyvinkin erilaisilta, niitä yhdistää halu edistää yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä. Tämä pitää suurelta osin paikkansa myös yrittäjyyskasvatukseen kriittisesti suhtautuvan tutkimuksen piirissä – pyrkimys on tarkempaan ja perustellumpaan tutkimus- ja kehittämistyöhön.

Suuri osa tutkimuksesta keskittyy yrittäjämäiseen oppimiseen – pyritään esimerkiksi ymmärtämään, miten yrittäjämäinen oppiminen tapahtuu, mitä se pitää sisällään, tai millaiset asiat sitä edistävät tai estävät. Koska kyse on kasvatuksesta, on syytä siis ymmärtää, miten yrittäjyyskasvatuksen lopputuotos syntyy. Tämä teema on myös ollut otollinen kehittämistyön kohde: esim. EntreComp- ja HEInnovate-työkalut pyrkivät osaltaan valottamaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä erityisesti yrittäjämäisen oppimisen näkökulmasta.

Kasvava mielenkiinto on kohdistunut koulujen ja opettajien rooliin yrittäjyyskasvatuksessa – mitä koulun, rehtorien tai yksittäisten opettajien pitäisi tehdä, jotta yrittäjämäinen oppiminen mahdollistuisi? Tällä teemalla on ollut vahva normatiivinen painotus: Suomessa yrittäjyyskasvatus on ollut mukana kansallisen opetussuunnitelman perusteissa vuodesta 1994, joten voisi ajatella sen olevan jo jokaisen opettajan työkalupakissa. Näin ei kuitenkaan ole, ja monet tutkimukset tässä teemassa pyrkivätkin ymmärtämään erityisesti yrittäjyyskasvatuksen käyttöönoton haasteita sekä tarkastelemaan, mitä opittavaa olisi onnistuneista tapauksista.

Erilaisten yrittäjyyskasvatuksen menetelmien ja ratkaisujen tutkimusta ja kehitystyötä tehdään paljon. Menetelmien vaikuttavuus ei ole ilmiselvä asia ja paljolti

TaiYo-valotyöpaja Raahe.
Kuva: Anni Mämmelä

meiltä vielä puuttuu selvä näyttö syy-seuraussuhteesta. Karrikoiden voisi todeta, että yrittäjyyskasvatuksen paradigma nojaa uskomukseen siitä, että toteutettu yrittäjyyskasvatus tuottaa positiivisia tuloksia. Empiirinen tutkimus rikastaa käsitystämme tästä vaikutussuhteesta pala palalta – tiedossamme on jo varsin paljon poikkeuksia tuohon uskomukseen. Tämä tieto on tärkeää erityisesti käytännön toimijoille – ei kannata käyttää aikaa sellaisiin menetelmiin, joilla ei ole tavoiteltuja vaikutuksia.

Yksi merkittävä tutkimuksen suunta liittyy itse yrittäjyyskasvatuksen käsitteeseen. Tältä osin havaittavat erot ovat valtavat: eri maiden välillä vallitsevat kulttuurierot, terminologiset erot, koulu- ja kasvatusjärjestelmien erot, sekä erot kunkin yhteiskunnan vallitsevissa tilanteissa johtavat lähes mahdottomaan tilanteeseen. Siinä missä amerikkalaiselle tutkijalle yrittäjyyskasvatus tarkoittanee pääosin yrityksen perustamisen opettelua korkeakouluympäristössä, Suomessa ja Skandinaviassa yrittäjyyskasvatus pääasiallisesti viittaa yrittäjämäisyyteen liittyvien tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämiseen alkaen koulun ensimmäiseltä luokalta ja jatkuen aina aikuisikään asti. Tämä suuri ero jää monella edelleenkin huomaamatta, jonka vuoksi heidän voi olla vaikea nähdä käynnissä olevien tutkimusten relevanssia.

LUODE-hanke on osaltaan tehnyt menetelmänkehitystä ja kokeillut tapoja yhdistellä erilaisia kasvatuksen näkökulmia ja toteutustapoja. Tällaiset kokeilut ja empiiriset testit ovat hyvä tapa kehittää vaikuttavampia keinoja yrittäjyyden edistämiseen.

Eeva Anttila,
Tanssipedagogiikan professori
Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Marja-Leena Juntunen,
Musiikkikasvatuksen professori,
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Taidekasvatus: eväitä maailman kohtaamiseen

Taidekasvatuksella on monia mahdollisuuksia lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen kasvun tukemisessa ja elämän merkityksellisyyden kokemisessa. Yksi keskeinen taidekasvatus tehtävä ja mahdollisuus liittyy itseyden rakentamiseen dialogisessa suhteessa muihin ja maailmaan. Taide osana kasvatusta tukee yksilön kasvua subjektiksi, mutta toisaalta toisaalta ohjaa tätä ymmärtämään maailman monimuotoisuutta ja omaa roolia ja vastuita siinä. Tämä neuvottelu tapahtuu taiteissa ensisijaisesti sanattoman, kehollisen vuorovaikutuksen ja taiteellisen ilmaisun avulla.

Kulttuurien välisen osaamisen merkitys kasvaa, kun yhteiskunta moninaistuu. Kulttuurien välinen ymmärrys on tärkeää paitsi yhteisöllisyyden näkökulmasta, myös demokraattisten arvojen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Taidekasvatus tuo kulttuurisesti moninaisiin konteksteihin työkaluja osallisuuteen, yhdessä työskentelyyn ja toiseuden kohtaamiseen. Taidekasvatukselle ominaiset toiminnalliset ja moniaistiset lähestymistavat pedagogiikkaan tarjoavat keinoja tukea kaikkia oppijoita kehittämään osaamista ja taitoja, joita tarvitaan yhä monimutkaisemmissa sosiaalisissa tilanteissa, niin kouluvuosina kuin myöhemminkin elämässä.

Taidepedagogisessa toiminnassa sekä opettajat että oppilaat ovat kokonaisvaltaisesti aktiivisia ja osallistuvat täysipainoisesti yhteisölliseen vuorovaikutukseen. Taiteiden parissa työskentely on lähtökohtaisesti kehollista toimintaa, jossa voi sekä kokea että ilmaista tunteita ja ajatuksia, olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja käsitellä suhdetta itseen ja maailmaan. Kehollinen vuorovaikutus ja sanaton viestintä ovat usein avaimia onnistuneeseen yhteistyöhön. Eleet, kehon liikkeet, kasvonilmeet ja vuorovaikutuksen

dynamiikka ovat tärkeitä viestintäkanavia erityisesti silloin, kun kielellinen ilmaisu on syystä tai toisesta haasteellista.

Taidekasvatus, sekä instituutioissa että niiden ulkopuolella, tuottaa lapsille ja nuorille tilaisuuksia aktiiviseen taiteelliseen ja kulttuuriseen osallisuuteen ja toimijuuteen; mahdollisuuksia tehdä itse musiikkia, tanssia, maalata, ja niin edelleen. Taiteellisessa toiminnassa lapset ja nuoret voivat kohdata toisiaan, tutustua itseensä ja toisiinsa sekä luoda jotain uutta yhdessä. Esimerkiksi Taideyliopiston ArtsEqual-tutkimushankkeen (artsequal.fi) jatkona syntynyt G SongLab -toiminta tarjoaa kaikille musiikin tekemisestä kiinnostuneille nuorille maksuttomia biisipajoja avoimissa tiloissa. Toiminta tukee nuorten omaehtoista taiteen tekemistä, yhteistyötä ja vertaisoppimista sekä verkostoitumista toisten oman musiikin tekemisestä kiinnostuneiden nuorten kanssa.

Taiteen tekeminen ja vastaanottaminen tuottaa moniulotteisia kokemuksia, joiden merkitys voi kantaa pitkälle tulevaisuuteen. Tulevaisuus, kuten kaikki tiedämme, on yhä tuntemattomampi ja epävarmempi. Kasvaminen, oppiminen ja koulutus eivät enää perustu siihen, millainen maailma on tänään ja millaisia taitoja nyt tarvitaan. Opettajien ja koulutuksen tehtävä onkin valmistaa nuoria maailmaan, josta emme vielä tiedä paljoakaan. Tulevaisuuden haasteisiin valmistautuminen edellyttää muun muassa luovuutta ja kriittistä ajattelua, joustavuutta, itseohjautuvuutta, johtajuutta, vastuullisuutta, sosiaalisia taitoja sekä aiemmin mainittua kulttuurienvälistä osaamista. Taidekasvatus on luonteeltaan kokonaisvaltaista, omaehtoista ja yhteisöllistä toimintaa, ja siksi se antaa eväitä maailman kohtaamiseen ja täysipainoiseen elämään myös globaalien haasteiden keskellä.

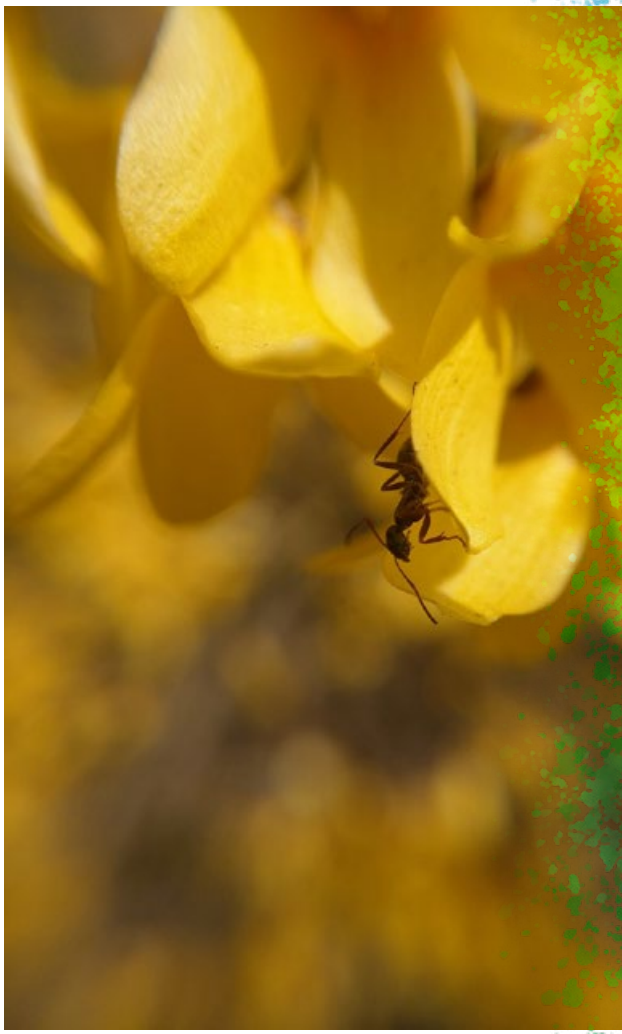

Muurahainen. Kuva: Jessica Helen-Ojanen

Simon Beames,
Professor of Outdoor Studies,
Norwegian School of Sport Sciences

Adventurous Learning – a Pedagogy for a Changing World

Luontokehykset Kiilopää.
Kuva: Elli Keisteri-Sipilä

We live in a time of constantly evolving technology, hyper-speed communications increasing complexity, and growing feelings of uncertainty. Educational practices have changed as well, but not always for the better. Neo-liberal policies have reduced teaching and learning into bits of information that are taught and tested, standardized testing reigns supreme, and the curriculum narrows. Education indoors and outdoors has become too rigid and prescriptive, and this in turn restricts teachers' capacities to respond to students' individual needs, and thus limits learning.

This rather heavy introduction points to a paradox: life in 2020 is characterized by uncertainty, change, and complexity, yet educational practices are moving in the opposite direction and becoming increasingly predictable, standardized, and rationalized. The view presented in the book, *Adventurous Learning*, written together with Mike Brown in 2016, is that learning and teaching need to be far more adventurous. At its most fundamental level, education needs to equip young people with the tools to thrive in a world that is constantly changing; yet in too many instances, the opposite is happening. One approach to addressing this problem is through 'a pedagogy of adventure' that features uncertainty, agency, authenticity and mastery.

Using uncertainty as a tool means having learning pathways and outcomes that are not fully predictable. Tasks need to offer multiple possible courses of action, where there is not one right answer. Such tasks serve to elicit creative responses from students, where they imagine solutions, refine ideas, and put them into practice. Crucially, most uncertain situations can only be successfully negotiated through deep reasoning and innovation.

Students must have enough agency to influence what is learned and how it is learned. The key is teachers providing appropriate support – just enough for students to have some independence, but not so much that they are powerless. Much of this involves being given the 'right' kinds of choices: relevant, not too many, and that have to do with content (rather than logistics).

Authenticity concerns what is 'real' and encountered in ordinary life experiences.

An obvious starting point is the landscape's inherent curriculum. One vital educational question that can be asked anywhere is, 'What can be learned here?' Responding to 'place' means that we don't need to rely on contested notions of transfer of learning between greatly differing contexts. Drawing on Dewey (1897), education needs to be regarded as a 'process of living' rather than 'preparation for future living'.

The final feature of adventurous learning is mastery, which is about consummate skill and commanding knowledge. This concept is rooted in discourses of challenge, rather than risk, where educational tasks require the acquisition of skills and knowledge that are needed to make decisions, take responsibility, and take action. Overcoming challenges requires tenacity, personal investment, and an ability to recover from setbacks.

The adventurous learning framework does not advocate maximizing its four dimensions. Rather, it highlights the importance of educators evaluating the degree to which their teaching practices are 'adventurous'—and considering how this adventurousness might be increased in a way that demands the best from their students—physically, mentally, emotionally and morally.

UUSI TYÖ

Kuva: Jenna Ranta

Elina Elme,
toiminnanjohtaja,
Outward Bound Finland ry.

Tulevaisuuden työ – työn tulevaisuus

LUODE-hankkeessa pohdimme työelämän muutoksia ja niiden vaikutuksia nuorten tulevaisuuden näkymiin sekä luonnon ja taiteen mahdollisuuksia uudentyyppisinä oppimisympäristöinä. Millaisia taitoja työelämä Z-sukupolven nuorilta odottaa? Miten koulu voi tukea näiden taitojen kehittämisessä? Voiko kokemuksellinen oppiminen esimerkiksi luonnossa tai taidelähtöisten menetelmien avulla olla avain uuden työn tuomiin haasteisiin?

Työn historia voidaan tiivistää neljään sanaan: lihaksesta päähän, päästä sydämeen. Jokainen tähänastinen vallankumous on vienyt ihmiskunnan kehitystä eteenpäin: parantanut elämänlaatua, pidentänyt kansalaisten elinikää ja – pääosin – lisännyt yhteiskunnan hyvinvointia. Siirtymäkohdat – maanviljelyn vallankumous, teknologinen vallankumous, informaatioteknologian vallankumous ja viimeisimpänä digitaalinen vallankumous – ovat kaikki olleet tärkeitä murroksia, joihin on siirrytty uusien innovaatioiden ja teknologioiden ajamina.

Ihmisiltä edellytettävä osaaminen ja taidot ovat olleet aina kytköksissä kutakin aikakautta luonnehtiviin trendeihin ja tarpeisiin, niin globaalisti kuin paikallisestikin ja jokaiseen murroskohtaan liittyy merkittävä osaamisen, taitojen ja kyvykkyyksien muutos, joka voi luoda myös epävarmuutta.

Elämme tällä hetkellä vauhdikkaan muutoksen aikaa, jossa uusi ja jatkuvasti kehittyvä teknologia muuttavat toimintaympäristöjä ja ihmisten tarpeita jopa hajaannusta tai epävarmuutta aiheuttavalla tavalla. Tapahtuva muutos on nopeaa ja sen jatkuvuus pysyvää. 1990-luvulta tähän päivään yhteiskuntamme on muuttunut monella tapaa; paikallisuus on laajentunut globaaliksi, virtuaalisuus on yhteiskunnallinen normi ja strategioita tärkeämmäksi on muodostunut intuitio. Meitä ympäröi globaalisti

#työ #tulevaisuus #Z-sukupolvi #kokemuksellinenoppiminen

haastava ja massiivinen systeeminen muutos, jonka äärellä meiltä vaaditaan uudenlaista visionääristä ajattelua ja ymmärrystä, sekä rohkeutta ja tahtotilaa aidosti muuttaa olemassa olevia rakenteita ja järjestelmiä.

Muutos koskettaa erityisesti työtä ja työmarkkinoita. Työ on muuttunut aina, mutta nyt vanhoja ammatteja katoaa ja uusia syntyy ennennäkemätöntä vauhtia. Oleellista onkin kysyä, millä keinoin sopeudumme muutokseen ja luomme sellaisen tulevaisuuden, jota aidosti haluamme? Millä tavoin mahdollistamme jatkuvan osaamisen päivittämisen ja miten opetus voisi valmistaa lapsia ja nuoria kohtaamaan nopeasti muuttuva ja epävarma tulevaisuus? Ja erityisesti, uskallammeko luoda uuden, nopeaan muutokseen vastaavan oppimisen kulttuurin, jotta emme siirtäisi vanhentuneita toimintamalleja seuraaville sukupolville, ja ohjaisi heitä menneisyyden menestyjiksi. Muun muassa näihin kysymyksiin tulen etsimään vastauksia tässä artikkelissa, joka käsittelee käynnissä olevaa murrosta ja yhteiskuntamme muutosmuskeleita sen äärellä.

Palkkatyöstä monimuotoisiin verkostoihin

Vietämme aikuiselämästämme valtaosan työtä tehden, ja työ onkin yksi ihmiselämän keskeisimpiä ja aikaa eniten vieviä yksittäisiä toimintoja. Työnteko ja työelämä tarjoavat tyydytystä useisiin ihmiselämän kannalta keskeisiin psykologisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin. Suomalainen yhteiskunta rakentuu palkkatyön perustalle, ja työ määrittelee vahvasti yksilön paikkaa, roolia ja jopa arvoa. Työ on tapa, jolla määrittelemme omaa asemaamme yhteiskunnassa ja ympäröivässä kulttuurissa. Useimmille meistä työ on myös tärkeä sosiaalinen viiteryhmä, tapa vaikuttaa ja kokea kuuluvuutta. Työn avulla kerromme keitä olemme, ja työn avulla rakennamme elämällemme merkitystä. On vaikea keksiä elämän tai yhteiskunnan osa-aluetta, johon työ ei jollain tapaa linkittyisi.

Käsitykset työstä ja työnteon asemasta yksilön elämässä muuttuvat jatkuvasti yhtä lailla, samoin kuin odotukset työtä ja työelämää kohtaan. Z-sukupolven ja suurten ikäluokkien näkemykset työstä ja työelämästä eroavat toisistaan huomattavasti. Siinä missä suuret ikäluokat arvostavat palkkaa ja pysyvyyttä, Z-sukupolvi tullee kyseenalaistamaan monet työelämän perinteiset ajattelu- ja toimintamallit.

Arvostamme nopeutta, vaikka tarvitsisimme syvyyttä

Z-sukupolvi on niin sanottu virtaava sukupolvi, jolla on suuri epävarmuuden sietokyky ja joka tuo mukanaan työelämään uudenlaisen monimuotoisuuden. Tämä sukupolvi uskaltaa ilmaista mielipiteensä rohkeasti ja monet sen edustajista ovat hyvin valveutuneita maailmassa tapahtuvista asioista. He toimivat avoimuuden ympäristössä, nauttivat yhdessä oppimisesta, ja heille aika ja paikka on perinteisessä mielessä menettänyt merkityksensä. Työ merkitsee heille mahdollisuuksia toteuttaa omia unelmiaan omien arvojensa mukaisesti eettisesti.

Työn murros koskettaa niin työn rakenteita ja organisoitumista, työn sisältöjä ja käytänteitä, osaamista, toimeentuloa kuin työn merkitystäkin. Murros tulee vaikuttamaan talouden ja toimeentulon lisäksi meidän kaikkien elämään huomattavasti laajemmin, ja lopulta voimme nähdä sen koskettavan jopa kokonaisia elämäntyylejä ja identiteettejä. Uusi työ on todennäköisesti joustavaa, monimuotoista, yli perinteisten rajojen liikkuvaa, mahdollistavaa, verkottunutta, kokeilevaa ja sitä tehdään monessa roolissa yhtä aikaa. Teknologinen murros vähentää ihmistyön tarvetta rutiininomaisissa töissä ja työn aika- ja paikkasidonnaisuus vähenee monilla aloilla. Informaatioteknologian luomat uudet mahdollisuudet edistävät yksilöllistymistä ja tämän seurauksena ihmisten arvot ja elämäntyylit eriytyvät.

Vuonna 2030 työn organisoinnissa on siirrytty rationaalisista organisaatioista entistä enemmän hyödyntämään organisaation kulttuurisia piirteitä ja ihmisten erilaisuutta; keskitymme enemmän työntekijöihin kuin työpaikkoihin. Työelämä on entistä enemmän verkostomaista vuorovaikutusta, jossa tulee huomioida inhimillisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden näkökulmat. Kun työ muuttuu, vaadittava osaaminen on entistä abstraktimpaa; ihmiskunta siirtyy vertauskuvallisesti vasemman aivopuoliskon käytöstä oikean aivopuoliskon käyttäjiksi. Siitäkin huolimatta, että ennusteet ja raportit antavat meille suuntaa, emme voi olla täysin varmoja mitä taitoja tulevaisuudessa tarvitsemme.

Ainoa asia mikä on varmaa, on se, että meiltä vaaditaan jatkuvaa sopeutumista uuteen. Tiedämme, että tulevaisuudessa muutoksia

tulee nopeammin ja useammin kuin mihin menneisyydessä on totuttu. Kun muutoksen nopeus kiihtyy, tulevaisuus eroaa yhä enemmän menneisyydestä.

Kyetäksemme sopeutumaan meissä tulisi systemaattisesti vahvistaa sellaisia taitoja kuten uteliaisuus, luovuus, innovointikyky, aloitekyky, omaperäisyys, ongelmanratkaisu, tunneäly, kriittinen ajattelu, vuorovaikutustaidot, moraalinen rohkeus, itsetuntemus, empatia, tiimityöskentelytaidot ja pitkäjänteisyys. Nämä taidot korostuvat sitä mukaa kuin yhteiskunta ja talous muuttuvat, ja kyseisten taitojen hallitseminen tulee entistä tärkeämmäksi. Nämä ovat asioita, joihin ei ole valmiita malleja, vaan monet näistä taidoista opitaan kokeilemalla, virheiden ja onnistumisten kautta. Koulutuksen yhtenä tehtävänä olisikin jatkossa entistä paremmin varmistaa se, että oppilaat ovat valmiita kohtaamaan tulevaisuuden muutokset ja osallistumaan niihin aktiivisesti. Viisasta olisi kehittää niitä taitoja, joita tarvitsemme läpi elämän, ja opettaa lapsia ja nuoria pärjäämään omassa elämässään.

Todellisuuden, ei lukujärjestyksen ehdoilla

Muutoksissa menestyminen edellyttää oppimista, opettamista ja osaamista koskevan ajattelutavan radikaalia vaihtamista. Oppimisessa pitää siirtyä käsittelemään kokonaisuuksia ja kysymyksiä, joihin ei ole olemassa oikeita vastauksia. Keskustelu koulutuksen uudistamistarpeesta on globaalia ja vaikka tahtotilaa muutokselle on, koulutamme edelleen monessa asiassa oppilaitamme eiliseen maailmaan.

Koulujärjestelmä on perinteisesti keskittynyt ohjaamaan ihmisiä erilaisiin tehtäviin ja rooleihin yhteiskunnassa, ja järjestelmä on parhaiten tunnistanut niin sanotut akateemiset taidot, kuten kielioppisääntöjen mukaisen kirjoittamisen, lukemisen ja ohjeiden noudattamisen. Samalla on voinut syntyä kuva siitä, että menestyminen elämässä edellyttää loppuun suoritettuja formaaleja tutkintoja, muodollista pätevyyttä. Millaiseen elämään tällainen koulu meidät johdattaa ja millaisen käsityksen lapsille ja nuorille se ympäröivästä maailmasta antaa?

Jatkossa kouluopetuksen on entistä tärkeämpää oppia tunnistamaan ja kehittämään oppilaiden erilaisia vahvuuksia ja yksilöllisiä

Kuva: Jenna Ranta

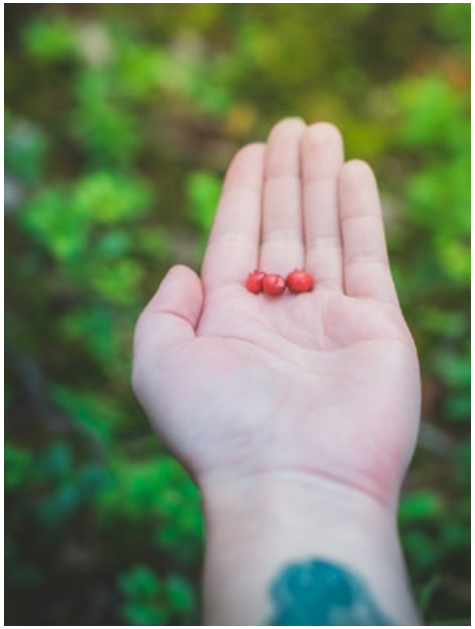

taitoja: esimerkiksi innostuksen ja kiinnostuksen kohteet ja sosiaaliset taidot ovat koulumenestyksen kannalta yhä toissijaisia, vaikka juuri niillä voi olla oppijan tulevaisuuden kannalta merkitystä. Olisiko niin, että ongelmana ei olekaan ihmisten joustamattomuus vaan perinteisiin oppimistavoitteisiin ja oppimisen mittareihin pitäytyvä koululaitos, joka ei pysty riittävästi tukemaan yksilön kehittymisen kannalta tärkeitä avaintaitoja ja tunnistamaan jokaisen erilaisia vahvuuksia? Yhtä lailla olisi pohdittava taitojen lisäksi sitä mitä tarkoittaa "tulevaisuuden koulu" ja "tulevaisuuden opetus".

Kuilu muun elämän ja koulutuksen välillä on vaarassa kasvaa, koska maailma muuttuu koulutusjärjestelmää nopeammin. Koulutuksen tavoitteen ja fokuksen tulisi olla tiedon arvioimisen, tulkitsemisen ja käyttämisen oppimisessa. Oppimisen perustanakin pitäisi olla pikkutarkasti määritellyn yleissivistyksen sijaan jokaisen yksilön omat kiinnostuksenkohteet ja sisäinen motivaatio. Lapsina olemme lähtökohtaisesti kiinnostuneita maailmasta ja koulutuksen pitäisi kyetä varjelemaan tätä uteliaisuutta. Ihmisen kognitiosta tiedämme sen, että ihminen ei halua oppia asioita, jotka haastavat jo omaksutun maailmankuvan, joten tarvitsemme uteliaisuutta ja kokeilunhalua, jotta voimme oppia aidosti myös uutta.

Meidän tulisi katsoa asioita todellisuuden, ei lukujärjestyksen ehdoilla. Sen sijaan, että muistamme historiasta maailmansotien vuosiluvut, oleellisempaa olisi ymmärtää miksi maailmansodat syttyivät, eli inhimilliset syy- ja seuraussuhteet. Ja tätä kautta ymmärtää mennyttä, ennakoida tulevaa ja soveltaa keräämäämme tietoa. Tieto vanhenee yhtä nopeasti kuin maailma muuttuu.

Tarvitsemme yksilöitä, jotka ovat empaattisia, rohkeita ja ajattelevia kansalaisia,

jotka kantavat vastuuta itsestä ja muista ja janoavat uutta. Ihmisiä, jotka osaavat ottaa asioista selvää, sietävät epävarmuutta, uskaltavat toteuttaa omia ideoitaan ja rikkoa olemassa olevaa kaavaa. Ja lopulta koulutuksen tärkeimmäksi tehtäväksi jää yksi asia: opettaa meitä oppimaan. Oppiminen tulisi nähdä entistä vahvemmin kokonaisuutena, joka yhdistää tiedot, taidot, ominaisuudet ja erityisesti kokemukset.

Meillä on tapana kehittää niitä asioita, joita voimme mitata, ja myös koulumenestys perustuu yhä pitkälti mittaamiseen ja osaamisen todentamiseen kykyjen testaamisella. Arvosanoihin perustuva oppimisen mittaaminen, vahvasti ulkoa ohjatut oppimisprosessit ja muodollinen kouluoppiminen eivät kuitenkaan kata kaikkia niitä taitoja, joita tulevaisuus meiltä vaatii. Tulevaisuudessa tarvittavia taitoja on vaikea käsitellä universaalilla tarkkuudella; miten määritellä oikea tai väärä uteliaisuus tai myötätunto? Miten mitata kommunikaatiotaitojen kehittymistä kouluarvosanoilla?

Arvioinnin pitäisi kertoa henkilökohtaisesta kehityksestä ja osaamisesta eikä niinkään siitä, miten me vertaudumme muihin. Uudessa koulutuksessa keskellä on oppija ja hänen kokemuksensa, ja oppijan kokemuksen pitäisi olla tärkein mittari kaikilla koulutusasteilla. Kaikkea olisi arvioitava ensisijaisesti oppijan eikä opettajan tai hallinnon näkökulmasta, ja koulutusjärjestelmän tehtävänä olisi luoda edellytykset sille, että oppijat voivat löytää intohimonsa ja vahvuutensa ja päästä käyttämään niitä.

Sen mitä koen, ymmärrän

Omakohtainen kokemus luo perustan oppimiselle. Vaikka kokemuksellisen oppimisen käsite on ollut olemassa jo vuosikymmeniä, siitä on alettu jälleen viime vuosina puhua entistä enemmän. Kokemuksellisuus ja elämyksellisyys ovat humanistisen psykologian avainkäsitteitä. Kokemuksellisen oppimisen on sanottu olevan jopa ainoa toimiva ja tehokas pedagogiikka tulevaisuudessa. Kokemuksellinen ja kokemuksiin perustuva oppiminen on kokonaisvaltainen oppimisprosessi, jossa oppijat kehittävät taitojaan ja tietojaan kokemustensa kautta. Prosessissa korostetaan ihmisen arvoa, ainutlaatuisuutta ja luovuutta, ja se valmistaa oppijaa toimimaan todellisessa maailmassa, koska se ohjaa oppijat oppimaan perinteisten luokkahuoneiden ulkopuolelle.

Kokemuksellisen oppimisen ytimessä ovat omat kokemukset, niiden havainnointi, tietoinen pohdinta ja niiden ymmärtäminen. Oppijoiden on siis toimittava, reflektoitava, ajateltava ja sovellettava. Ainutlaatuisten mahdollisuuksiensa ansiosta kokemuksellinen oppiminen soveltuu erinomaisesti tulevaisuudessa tarvittavien taitojen vahvistamiseen. Toimiminen totuttujen ja formaalien oppimisympäristöjen ulkopuolella jo itsessään lisää luovuutta ja laatikon ulkopuolista ajattelua, tukee yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä, vahvistaa ongelmanratkaisu- ja vuorovaikutustaitoja, pakottaa ajattelemaan kriittisesti, ja mikä tärkeintä, tarjoaa mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä ihmisenä kohdattujen ja itselle sopivan kokoisten haasteiden kautta. Tämä oppimiskäsitys antaa tilaa yksilöille edetä omassa, itselleen ja omille tarpeilleen sopivassa tahdissa turvallisissa oppimisympäristöissä.

Ne taidot, jotka korostuvat tulevaisuudessa, ovat taitoja, jotka opitaan vain kokemusten ja niiden rakentavan käsittelemisen kautta. Oleellista olisi kyetä niin tämän päivän kuin tulevaisuudenkin nuorille mahdollistamaan myös koulun viitekehyksessä sellaisia kokemuksia, jotka vahvistaisivat heissä taitoja hallita käynnissä olevaa kiihtyvää muutosta: Kokemuksia, joita reflektoimalla voi oppia oleellisia asioita itsestä, toisista ja ympäröivästä maailmasta. Kokemuksia, jotka opettavat ymmärrystä, tunnekäsittelyä, ongelmanratkaisua, oikeudenmukaisuutta, rakkautta, vuorovaikutusta ja autonomiaa. Kokemuksia, jotka tukevat sekä sosiaalista että persoonallista kasvua, minäkuvan muodostumista ja halua kasvaa ja kehittyä ihmisenä läpi elämän.

Tulevaisuus on sitä mitä me tänään teemme huomista varten. Jos lasten ja nuorten toiveita ja pelkoja kuunnellaan, tulevaisuus ei ehkä tunnu heistä niin ahdistavalta. Jokaisen kasvattajan koulussa ja kotona on erityisen tärkeää miettiä, miten tulevaisuudesta puhumme ja millaisen kuvan siitä annamme; korostuvatko puheessa epävarmuus ja pelot vai toiveikkuus ja mahdollisuudet. On tärkeää, että luomme joka päivä uskoa omiin sekä toistemme kykyihin. Me nykyiset aikuiset emme osaa vastata kaikkiin lasten ja nuorten tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin. Mutta meidän tulee kuitenkin luottaa siihen, että he selviävät, kun on sen aika. Onhan heillä taidot, joilla se tehdään.

Elli Keisteri-Sipilä,
hankesuunnittelija,
Suomen Latu

Paavo Heinonen,
projektipäällikkö,
Suomen Urheiluopisto, Vierumäki

Opas työelämään tutustujalle

Johdanto

Tässä artikkelissa käsitellään TET-jakson tavoitteita sekä harjoitteluun kuuluvia tukimateriaaleja. Artikkelissa kuvataan 'Töihin siitä!' -oppaan syntyprosessia ja esitellään oppaan sisältöä sekä sen käyttömahdollisuuksia.

TET eli työelämään tutustuminen on peruskoulun yläkoulun oppimäärään sisältyvä lyhyt työharjoittelu. TET on osa koulunkäyntiä ja se suoritetaan yläkoulussa 1–2 viikon jaksoissa. Työelämään tutustuminen vahvistaa yritysten ja koulun yhteistyötä ja on keskeinen osa peruskoulun jakamaa työelämätietoutta. TET-jakson tavoitteena on parantaa oppilaan työelämän tuntemusta ja arvostusta. TET-jaksolla nuoret pääsevät näkemään, kuulemaan ja kokemaan, millaista on työskennellä erilaisissa ammateissa ja työympäristöissä.

TET-harjoittelun tueksi on kehitetty erilaisia materiaaleja. Erityisesti Nuorten Akatemialla sekä Talous ja nuoret TAT:lla on videoita ja menetelmiä TET-harjoittelua tukemaan. TET-tori on usealla alueella toimiva alusta, joka on apuna työelämään tutustumispaikan etsimisessä ja esittelyssä. TET-tori kokoaa yhteen yrityksiä ja työpaikkoja. Tiitus puolestaan on kaupallinen toimija, joka on koonnut yhteen yrityksiä ja oppilaitoksia helpottamaan TET-paikkojen löytymistä. Tiituksen sivuilla on myös eri alojen TET-harjoittelua tukevia materiaalipaketteja. Kaiken kaikkiaan siis työelämään tutustumisen tueksi löytyy materiaalia useasta paikasta ja monista eri teemoista.

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeen tavoitteena ja intohimona oli auttaa nuoria kohti parempaa työelämää. Nuorille tarjottiin erilaisia kokemus- ja toimintaympäristöjä, joissa he voivat syventää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, kriittistä ajattelua, luovuutta ja sisäistä yrittäjyyttä. Näitä työelämässäkin

#mahdollisuus #itse #luovuus #TET-jakso

TaiYo-värityöpaja.
Kuva: Paula Susitaival

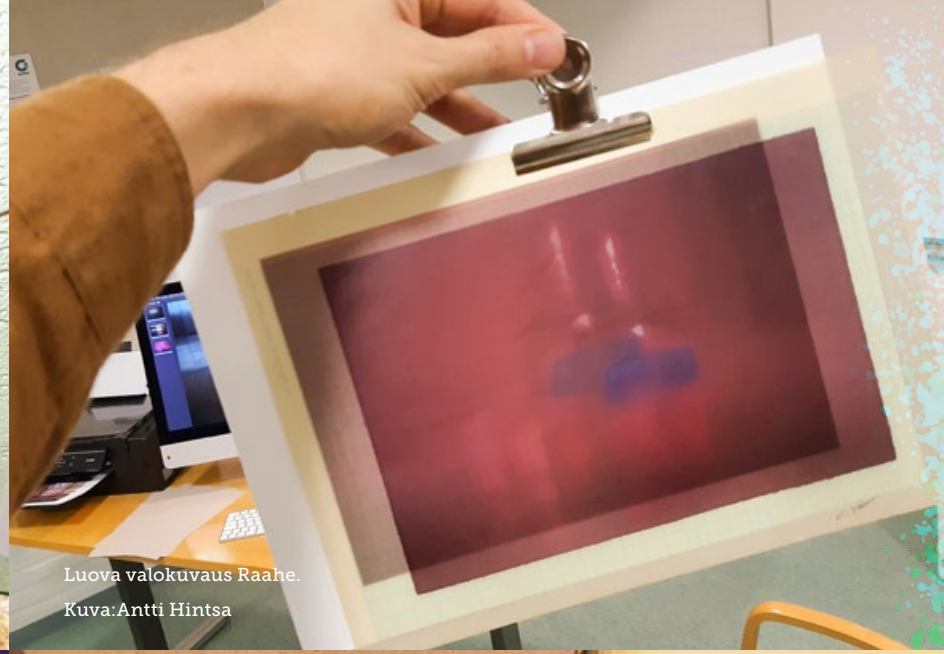

Luova valokuvaus Raahe.
Kuva:Antti Hintsa

TaiYo-valopaja.
Kuva: Piia Kleemola Välimäki

TaiYo-värityöpaja.
Kuva: Paula Susitaival

tarvittavia taitoja opeteltiin luonnon, liikunnan, taiteen, median ja yrittäjyyskasvatuksen avulla. Lisäksi hankkeessa keskityttiin TET-jaksojen kehittämiseen.

Lahden kaupungin sivistyksen palvelualue oli aktiivisesti mukana suunnittelutyössä. Lahden koulujen opinto-ohjaajat työskentelivät TET-verstaan nimellä kulkevissa työpajoissa, joissa pohdittiin muun muassa onnistuneita TET-jaksoja sekä erilaisten oheismateriaalien tarvetta edistämään nuorten oppimista työelämään tutustumisjaksolla. Opinto-ohjaajien mukaan parhaimmillaan tutustumisjakso antaa kokemusta alalta ja vahvistaa nuoren tulevaisuuden suunnitelmia. Onnistumiset ja itsetunnon kohoaminen tukevat nuoren kasvua. TET-harjoittelusta saattaa myös löytyä kesätyö- tai työharjoittelupaikka. Vaihtoehtoisesti nuori voi jakson jälkeen todeta, ettei ala ollutkaan häntä varten.

Hankkeessa tehtiin kartoitus, jossa työnantajilta (38) ja oppilailta (303) kysyttiin heidän kokemuksistaan TET-jaksoista. Työnantajien haastattelut antoivat hyvän tuntuman asenteista tettiläisiä kohtaan ja siitä, millaisia uudistuksia harjoittelujaksoon kaivattiin. Työpaikkojen erot olivat huomattavia. Toisissa paikoissa näytti olevan selkeät sävelet: "koko henkilökuntamme on ohjeistettu ottamaan nuori hyvin vastaan" tai "suhtaudumme tettiläisiin myönteisesti ja haluamme tukea nuorta tulevaisuuden suunnitelmissa".

Toisessa ääripäässä työnantajat kertoivat turhautuneina, ettei heillä ole aikaa opastaa nuoria ja siksi päädytään rutiinitehtäviin. Joskin samaan aikaan podettiin huonoa omatuntoa. Mainittiin toki, että haluttiin ottaa nuoria ja kantaa näin yhteiskunnallista vastuuta: "enemmänkin voitaisiin panostaa nuoren kohtaamiseen". Osa työnantajista ilmaisi suoraan:

> *"me emme ota enää ollenkaan tettiläisiä, koska heille ei ole riittävästi tekemistä".*

Työnantajien asenteet peilautuvat tettiläisten vastauksissa. Siellä missä nuoret otettiin hyvin vastaan, he tunsivat itsensä hyödyllisiksi ja oppivat uutta. He saivat myös käyttää omaa osaamistaan. Siellä missä kiireiltä ei ehditty nuorta ohjaamaan, he puolestaan turhautuivat: "ei ollut mitään tekemistä" tai "en tavannut muita työntekijöitä".

Kaiken kaikkiaan kartoitus antoi kuvan, jossa TET nähtiin tarpeellisena, mutta eri tahot

suhtautuivat toisiinsa varoen. Opot pelkäsivät kuormittavansa työnantajia liikaa, jos jalkautuisivat harjoittelupaikkoihin. Työnantajat puolestaan toivoivat vilkkaampaa vuorovaikutusta opojen kanssa ja ylipäätään tietoa koulun jaksoille asettamista tavoitteista.

Kartoituksen pohjalta TET-jaksojen kehittämiseen alettiin suunnitella tukimateriaalia, joka ohjaisi oppilaan toimintaa työpaikalla kohti hänen omia mielenkiinnon kohteitaan. Työpaikoilla idea oheismateriaaleista toivotettiin tervetulleeksi. Itseohjautuvan tekemisen avulla nuori voisi ottaa aktiivisemman roolin silloin kun työnantajalla on antaa vähemmän työtehtäviä. TET-jaksojen kehittäminen auttaa nuorten työllisyyden edistämisessä ja omien vahvuuksien löytämisessä.

Töihin siitä! Opas työelämään tutustujalle

Taustakartoituksen sekä asetettujen tavoitteiden pohjalta muodostui yhteinen näkemys tarpeesta rikastaa ja monipuolistaa TET-jaksojen sisältöä työpaikasta riippumatta. Lisäksi koettiin tarpeelliseksi tasavertaistaa työpaikkoja keskenään, sillä erilaisten työpaikkojen mahdollisuudet työpaikalla tapahtuvaan ohjaukseen sekä monipuolisiin työtehtäviin vaihtelivat suuresti. Ajatukset konkretisoituivat täytettävän oppaan muotoon, jonka tavoitteena on toimia linkkinä koulun ja työelämän sekä oppiaineiden ja työn tekemisen välillä.

Töihin siitä! -oppaan tarkoituksena on auttaa työnantajaa TET-jakson sisältöjen monipuolistamisessa ja siten madaltaa työnantajien kynnystä tarjota nuorelle mahdollisuus työelämään tutustumisen jaksolle. Oppaan tavoitteena on kannustaa nuorta toimimaan itsenäisesti työpaikalla sekä auttaa tarkastelemaan työelämää yksittäisiä työtehtäviä laajemmin. Tarkoituksena ei ole korvata TET-jakson työtehtäviä vaan täydentää jakson sisältöä ohjaamalla nuorta tarkastelemaan työelämää useasta eri näkökulmasta. Samalla alenee työpaikan paine keksiä nuorelle jatkuvasti mielekästä tekemistä, kun nuorelle voi osoittaa aikaa perehtyä työpaikkaan ja -elämään myös materiaalin avulla.

TET-jakson tavoitteena on ollut myös rakentaa entistä selkeämpiä yhtymäkohtia koulun oppiaineisiin. Materiaalin sisällöt muotoiltiin oppiainekohtaisesti, jolloin aineenopettajat pystyvät hyödyntämään TET-jaksojen kokemuksia myös omassa opetuksessaan. Yleisten, työelämää ja työntekijöitä kuvailevien kysymysten jälkeen teemat käsittelevät oppiaineita yhteiskunnallisesti merkittävistä, työelämää tarkastelevista näkökulmista.

Oppaan sivuilla on tehtäviä, jotka auttavat nuorta syventymään työpaikkaan, -yhteisöön ja työn tekemiseen seuraavista näkökulmista:

Biologia: Ympäristön kestävä kehitys

Ilmastonmuutos on yksi keskeisimmistä työelämää ja yhteiskuntaa muuttavista ilmiöistä, johon jokaisen työpaikan on sopeuduttava. Tehtävissä nuori tarkastelee oman työpaikkansa tapoja ottaa ympäristön kestävä kehitys huomioon mm. materiaalivalintojen, kierrätyksen ja sähkön käytön näkökulmasta.

Terveystieto: Hyvinvointi työpaikalla

Työpaikan ilmapiiri on monesti pinnalle näkymätön, mutta se on työntekijöiden päivittäiseen hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Mitkä asiat vaikuttavat työpaikan ilmapiiriin? Miten voin itse vaikuttaa positiiviseen ilmapiiriin?

Äidinkieli: Media ja viestintä

Sosiaalinen media on monen yrityksen keskeisin markkinointiviestinnän väline. Tehtävissä nuoret pohtivat sosiaalisen median vaikuttavuutta sekä selvittävät mitä muita viestinnän keinoja työpaikalla käytetään.

Yhteiskuntaoppi: Työ tulevaisuudessa

Työn tekeminen muuttuu muun muassa digitalisaation ja tekoälyn kehittymisen seurauksena. Nuoret selvittävät mitkä asiat ovat muuttuneet menneiden vuosien aikana, mitkä tulevat muuttumaan tulevien vuosien aikana sekä millaiset työn tekemisen taidot korostuvat tulevaisuudessa.

Matematiikka: Tuloja ja menoja

Useimmat työtehtävät vaativat jonkinasteista matemaattista osaamista ja ymmärrystä. Niin yrityksissä, yhdistyksissä kuin päiväkodeissakin lasketaan budjetteja ja tehdään arvioita tulevista tuloista ja menoista.

Liikunta: Liikunnasta energiaa työhön

Moni työpaikka panostaa työntekijöidensä hyvinvointiin tarjoamalla erilaisia mahdollisuuksia fyysiseen aktiivisuuteen. Monelle nuorelle tulee yllätyksenä se, että työpaikat tarjoavat työntekijöille etuja esimerkiksi liikunta-, kulttuuri- ja ravintolapalveluihin.

Kiinnostaako yrittäjyys?

Yrittäjyys monissa muodoissa tulee olemaan yhä suurempi työllistäjä tulevaisuudessa. Nuoren on tärkeää hahmottaa yrittämisen mahdollisuudet ja ennen kaikkea nähdä osa-aikainen yrittäjyys mahdollisena työllistäjänä.

Tehtävien vaihtelevien aihepiirien tavoitteena on puhutella erilaisia nuoria ja peilata nuorten mielenkiinnon kohteita. Parhaimmillaan nuori pääsee toteuttamaan omaa harrastuneisuuttaan ja omia vahvuuksiaan TET-jakson aikana. Materiaalia voi hyödyntää siten, että nuorella on mahdollisuus paneutua aihepiireistä itselleen mieluisimpiin ja kiinnostavimpiin sen sijaan että tarkastelisi jokaista teemaa. Näin nuori saa mahdollisuuden tutkia oman harrastuneisuuden ja kiinnostuksen kohteen merkitystä myös työelämässä.

Nuorten kokemuksia Töihin siitä! -vihkosta

Töihin siitä! -oppaan tehtävien toimivuutta arvioitiin kriittisesti kuulemalla itse käyttäjäryhmän eli nuorten kokemuksia. Oppaan käyttöä testasi noin sata lahtelaista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaista nuorta, joilta sitten selvitettiin kokemuksia Töihin siitä! -materiaalin täytöstä. Pitivätkö nuoret materiaalia hyödyllisenä ja täydensikö se TET-jakson sisältöjä? Mitä asioita nuori voi oppia opasvihkosen avulla? Millaiseksi tehtäväksi materiaalin täyttäminen koettiin TET-jakson aikana? Miten vihkoa voisi kehittää edelleen?

Nuorten haastatteluista sekä täytetyistä vihkoista käy ilmi pääasiassa positiivisia sekä joitakin negatiivisia kokemuksia (esim. ”tylsää”, ”aikaa vievää”) vihon täyttämisestä TET-jakson aikana. Keskeisimpänä sisällöllisenä asiana nousi esiin, että materiaalin teemat ja tehtävät aktivoivat nuorta ajattelemaan ja havainnoimaan työpaikalla käsiteltyjä ja tehtyjä asioita monipuolisesti. Materiaalin koettiin vaikuttavan oma-aloitteisuuteen ja aktiivisuuteen, mitä TET-jakson työpaikkaohjaajat monesti toivovat. Nuorten mukaan teemat olivat hyvin valittuja, kiinnostavia ja antoivat mahdollisuuden hyödyntää omia kiinnostuksen kohteita.

Nuoret olivat sitä mieltä, että materiaali tuki työelämään tutustumisjaksoa perehdyttämällä heitä työpaikkaan ja sen työntekijöihin. Nämä asiat olisivat helposti jääneet havaitsematta ilman materiaalin aktivoivia kysymyksiä. Erityisesti materiaali auttoi nuorta näkemään työpaikan ja työn tekemisen yksittäisiä työtehtäviä laajempana kokonaisuutena. Lisäksi koulun oppiaineiden yhteys erilaisiin työtehtäviin nähtiin konkreettisesti tehtävissä, joissa opiskelijan tuli haastattelemalla selvittää työntekijöiden keskeisimpiä

Yhteenveto

työelämätaitoja. Osa nuorista havaitsi jopa merkittävänä opiskelumotivaatiota lisäävänä tekijänä, että eri oppiaineilla on suora yhteys työelämässä tarvittaviin taitoihin.

Nuoret toivoivat materiaalista omaa versiota myös työnantajille. Näin työpaikkaohjaajat tiedostaisivat nuoren oppimistavoitteet TET-jakson aikana työtehtävien suorittamista laaja-alaisemmaksi kokonaisuudeksi. Materiaalista toivottiin myös sähköisesti täytettävää sekä visuaalisesti houkuttelevampaa versiota. Töihin siitä! -materiaalin toivottiin leviävän laajasti sekä koulujen että työpaikkojen tietoisuuteen, jotta oppimista tapahtuisi entistä enemmän myös TET-jaksojen aikana.

Opasta lähdettiin työstämään kolmivuotisen hankkeen alussa. Ajatuksenamme oli päästä testaamaan ja kehittämään opasta hankkeen aikana, jotta saisimme oppaan ajoissa juurrutettua TET-harjoittelijoiden käyttöön. Matkan varrella saimme arvokasta palautetta opoilta, opettajilta sekä opiskelijoilta. Palautteiden pohjalta muokkasimme opasta käyttäjäystävällisemmäksi ja selkeämmäksi. Laajinta yhteistyötä teimme valtakunnallisen Talous ja nuoret TAT:n kanssa. TAT pyrkii auttamaan nuoria kehittämään talous- ja työelämätaitoja sekä innostumaan yrittäjyydestä. Sen kautta on tarjolla paljon materiaalia erilaisten TET-harjoitteluiden toteuttamisesta, joten meille TAT oli toimiva kanava oppaan jakamiseen.

Yhdessä TAT:n kanssa muokkasimme materiaalia vielä selkeämmäksi opoille sekä opettajille. Loimme valmiita tukimateriaaleja eri aineiden opettajille oppaan tehtävien läpikäymiseen ja hyödyntämiseen TET-harjoittelun jälkeen. Keväällä 2020 opas siirtyi TAT:n Kun koulu loppuu -sivuston TET-materiaaleihin kaikkien hyödynnettäväksi.

Yhteistyö TAT:n kanssa tuki ajatustamme saada Töihin siitä! -materiaali hankkeen jälkeen mahdollisimman laajaan käyttöön. Viimeisen hankevuoden aikana maailmaa ravisuttanut pandemia aiheutti haasteita oppaan juurruttamiselle, koska oppilaat eivät päässeet perinteisesti toteuttamaan TET-harjoittelua eri työpaikoilla. Ajattomana ja muokkautuvana materiaalina Töihin siitä! -oppaasta on kuitenkin hyötyä myös tulevaisuudessa, tapahtuipa TET-harjoittelu etänä, paikan päällä tai hybridimallina.

#ulkonakuinlumiukko.
Kuva: Elli Keisteri-Sipilä

Pohdittavaksi

- Miten ruokkia nuorten unelmia? Miten saada nuoret kiinnostumaan työelämästä?
- Käytä hetki aikaa Töihin siitä! -materiaaliin tutustumiseen. Mieti, miten voit hyödyntää materiaalia omien nuortesi kanssa.
- Lisätiedoista löydät opettajille suunnatun apumateriaalin, jossa on esimerkkejä tavoista käsitellä nuorten työelämän kokemuksia eri aineiden oppitunneilla.

Lähteet ja lisätietoa:

Töihin siitä! -materiaali:
www.kunkoululoppuu.fi/tet/tet-tehtavia-eri-oppiaineisiin/

Apumateriaali opettajille:
www.kunkoululoppuu.fi/assets/uploads/2020/03/T%C3%B6ihin-siit%C3%A4-materiaali-opettajille-converted.pdf

LYRITTÄJYYSKASVATUKSEN UUSIA TUULIA

Lumitöitä.

Kuva: Elli Keisteri-Sipilä

Suvi-Jonna Martikainen,
projektitutkija,
LUT-yliopisto

Maailma, jonka haluat? Nuorten käsityksiä tulevaisuuden työstä, yrittäjyydestä ja arvon ansaitsemisesta

Taustaa

"Nuorisolla on erityisen hyvät valmiudet suuriin tehtäviin. [...] Heillä on kuitenkin vain sumuinen näky maailmasta, jonka he todella haluavat. He ymmärtävät, että sekä koulutuksen maailma että politiikan maailma ovat epäonnistuneet tarjoamaan heille tiekarttaa parempaan maailmaan eivätkä ne ole myöskään onnistuneet tarjoamaan heille välineitä, jotta he voisivat piirtää tuon tiekartan itse. [...] Nuorille ei koskaan sanota, että he voivat luoda maailman, jollaisen haluavat. Mutta sellaisen maailman kuvittelemisen pitäisi olla koulutusjärjestelmän ja kasvatusprosessin tärkein tehtävä." (Yunus, 2017, 144–145, suomennos kirjoittajan.)

Millaiseksi ja millä perusteilla maailman tulisi muuttua? Entä työelämän, yrittämisen, toimeentulon, työelämätaitojen, yrittäjyyskasvatuksen ja niihin liittyvien pedagogiikkojen?

Tässä kirjoitelmassa ehdotetaan, että työelämätaitojen opetuksen, yrittäjyyskasvatuksen ja työn muutoksen lähtökohtana voisi pitää tulevaisuuden työntekijöiden – eli nykyhetken nuorten käsityksiä työstä, yrittäjyydestä, ja arvosta. Nuorten käsityksiä peilataan asiantuntijaennakointeihin ja teorioihin tulevaisuuden työstä. Kirjoitelmassa myös ehdotetaan käytännön tapoja nuorten käsityksiin perustuvan työelämän, hyvän elämän ja maailman uudelleenkuvittelun tueksi.

#tulevaisuudentyöelämä #työelämäkäsitykset #maailmajonkahaluan #itse #yhdessä #toiminta #mahdollisuus

Johdanto

Maailman muutos tulevaisuuden töineen ja elinkeinorakenteineen koskee erityisesti nuoria. Siksi nuorten käsityksiä työelämästä ja yrittäjyydestä on olennaista kuulla, ja tutkimuksen eräänä tehtävänä voitaisiin pitää näiden äänien analyyttista ymmärrystä, jotta ne voisivat nousta koulutuksen, kasvatuksen ja työelämän tietoisen muutoksen rakennusosasiksi. Kehitys rakentuu kuitenkin usein polkuriippuvaisesti menneisyyden ja jo koetun varaan – vallitsevien mallien, perinteiden ja asenteiden perustalle, muutokseksi "jostakin", sen sijaan että muutos tähtäisi "johonkin". Tähän kirjoitelmaan nostetut nuorten äänet ja ajatukset edustavat tuota jotakin, jota kohti työelämän ja työelämätaitojen kasvatuksen voisi olla hyvä tähdätä – miksei laajemmin koko työelämän murroksen ja samalla maailmankin muutoksen?

Työelämän ilmiöt ovat riippuvaisia menneisyyden malleista ja toimivat laajemman talousjärjestelmän lainalaisuuksien muotoilemina. Riippuvaisuus totunnaisista malleista vaikuttaa paitsi työelämään, myös laajamittaisiin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin ongelmiin, joiden on tunnistettu piilevän viheliäisten ongelmien (wicked problems) taustalla.

Syksyllä 2019 Financial Times korosti tarvetta uudenlaisille talousjärjestelmille ja yritystoiminnan tavoitteille perustuen maailman suurimpien yritysten johtajien pyöreän pöydän keskusteluihin. Jutussa todetaan perinteisen voittoihin perustuvan kapitalismin aiheuttaneen vallitsevana järjestelmänä paradoksaalisesti voimatonta kasvua, heikentynyttä kilpailua, ja laajaa epätasa-arvoisuutta ja vahingoittavan siten vapaata demokratiaa. Totunnainen talousmalli ei olekaan pitänyt lupauksiaan, vaan alkaa ajassamme näyttäytyä vanhentuneena ja toimimattomana.

Yritystoiminnan tavoite vaatii samalla uudelleenmäärittelyä: sen sijaan, että yritystoiminnan tehtävä olisi tuottaa voittoa osakkeenomistajille, tavoitteena tulisi vahvistaa talousmallia, joka hyödyttää kaikkia kansalaisia: yritysten asiakkaita, niiden työntekijöitä, tuotantoketjuun liittyviä tekijöitä, yhteisöjä ja ympäristöjä, joissa yritykset toimivat. (Wolf, 2019; www.businessroundtable.org). Talousjärjestelmän myötä myös työn tekemisen arvot ja painotukset muuttuvat – esimerkiksi tehokkuuden sijaan työn keskiöön voisi tällöin nousta vaikkapa merkityksellisyys.

Järjestelmä ei kuitenkaan pysty muuttumaan niin kauan kuin perinteisen kapitalismin logiikka on oletusasetuksena, jota siirretään aina uusille sukupolville koulutuksessa ja kasvatuksessa. Muhammad Yunus toteaakin, että vallitsevan talousjärjestelmän ydinongelmia ovat oletukset ja asenteet, joita nuoriin iskostetaan koulutuksen aikana. Samalla nuoret häneen mukaansa näkevät ympärillään toimimattoman järjestelmän vaikutukset sekä henkilökohtaisella tasolla työttömyytenä, mahdollisuuksien kapenemisena ja velkaantumisena, että globaalilla tasolla ilmastokriisinä, yhteiskunnallisena ja taloudellisena epätasa-arvoisuutena ja ihmisoikeusrikkomuksina. Pahimmillaan tämä aiheuttaa turvattomuutta, vieraantumista ja pessimismiä.

Toisaalta Yunus näkee nuorissa aiempia sukupolvia merkittävämmän halun ja tarpeen olla maailmassa hyödyksi ja ratkaista toimimattoman järjestelmän aiheuttamia ongelmia, kenties kääntyä kokonaan uudenlaisten systeemien puoleen – siksi heillä on mahdollisuus johtaa muutosta kohti uutta sivilisaatiota. Nuoret ovat maailman muutoksen megavoima. (Yunus, 2017).

Mutta mitä nuoret itse ajattelevat tulevaisuudesta? Millaisia ajatuksia työ, yrittäjyys, arvo ja ansaitseminen herättävät nuorissa? Käsittelen seuraavaksi kysymystä kahden aineiston valossa. Ensimmäinen on koottu lahtelaisilta 9-luokkalaisilta peruskoulun loppuvaiheessa, toinen työelämän nivelvaiheessa Lahden kaupungin nuorisopalveluiden Draamapajaan osallistuneilta 18–29-vuotiailta.

9-luokkalaisten kysely

Keväällä 2019 LUT–yliopisto toteutti laajan kyselytutkimuksen yli 400 lahtelaiselle ysiluokkalaiselle. Kyselyyn osallistui 23 luokkaa yhdeksästä koulusta. Kyselyssä kartoitettiin 9-luokkalaisten käsityksiä yrittäjyydestä ja työelämästä. Samalla nuoria pyydettiin pohtimaan *hyvää työelämää*: millaisena he näkevät merkityksellisen työn? Mitä attribuutteja he siihen liittävät? Kyselyssä pyydettiin nuoria kuvittelemaan tulevaisuuttaan ilman painetta tietää, minkä parissa tulee työskentelemään ja kirjaamaan vähintään viisi asiaa, joita hyvään työhön heidän mielestään sisältyy. Mikä työstä tekisi merkityksellistä juuri heille?

Kyselyn vastauksista piirtyy kuva inhimillisesti yli ikärajojen samaistuttavista odotuksista työelämälle ja niissä kaikuu melko perinteinen käsitys työstä. Toisaalta vastauk-

set herättävät kysymyksiä työelämän vallitsevista diskursseista ja yhteiskunnallisesta keskustelusta koskien työn tulevaisuutta ja sen murrosta, sekä näiden yhteiskunnallisten trendien yhteen sopimisesta nuorten odotusten kanssa. Seuraavaksi peilaan nuorten käsityksiä asiantuntijanäkemyksiin tulevaisuuden työelämästä Työ 2040 -raportissa (Jousilahti et al., 2017).

Raportin mukaan tulevaisuuden työssä tulevat korostumaan työn ja ansioiden oikeudenmukainen järjestyminen, eriarvoisuuden ääripäiden kärjistyminen ja yhteiskunnallisten turvaverkkojen uudelleenrakentuminen muutoksessa, painotus sosiaalisen hyvinvoinnin tarpeille ja tekijöille, työn yksilöllistyminen, vakaus ja prekaarius, ja työn merkityksellisyys tulevaisuuden supertrendinä (Jousilahti et al., 2017; Kauppi et al., 2019).

Tulevaisuusskenaarioiden ajankohdassa 2040 kyselyymme vastanneet nuoret ovat 26–27-vuotiaita, eli työntekijöinä nuoria, työelämänsä alkutaipaleella. Kuinka heidän toiveensa hyvästä työelämästä istuvat yhteen skenaarioissa hahmotellun tulevaisuuden kanssa?

Palkka

Nuorten työelämäkäsityksissä palkka nousi merkittävään rooliin. Näkemykset palkkatoiveista vaihtelivat maltillisesta ajatuksesta *"että tulisi toimeen"* mahtailevampaan heittoon *"luultavasti olen aikamoinen massikeisari"*. Työ 2040 -raportin työn tulevaisuusskenaarioiden mukaan palkkatyöstä ei kannata olla liian huolissaan, vaikka työelämä muuttuu ja taloudellisen eriarvoisuuden ääripäät saavat (syystäkin) palstatilaa yleisessä keskustelussa. Tulevaisuudenkin työ voi järjestyä oikeudenmukaisesti, mielekkäästi ja hyvin palkatusti – mutta se vaatii työn, koulutuksen ja yhteiskunnallisten turvaverkkojen kehittämistä ja työtehtävien onnistunutta sopeutumista ajan ja ympäristön tarpeisiin.

Sosiaalisuus, työkaverit ja viihtyminen

Työterveyslaitoksen raportin mukaan työkyvyn tukemisessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota sosiaaliseen hyvinvointiin työssä. Sosiaalisella hyvinvoinnilla työssä nähdään olevan merkittävä vaikutus työurien pituuteen, mikä ikärakenteen muutoksessa on tulevaisuuden työtä määrittävä haaste.

(Kauppi et al., 2019). Myös nuorten toiveet tulevaisuuden työstä peräänkuuluttivat työn myötä muodostuvia positiivisia sosiaalisia yhteyksiä. Näkemyksissä hyvään työelämään sisältyi *"kamui"*, että *"työkaverit olisi kivoja ja ilmapiiri hyvää"* ja *"hyvä työporukka, miellyttävät tilat, mieleinen ammatti, mahdollisuus kommunikoida ihmisten kanssa ja rento ympäristö"*.

Keikkatalouden ja pätkätyösuhteiden yleistyessä sosiaaliset verkostot työssä muuttuvat, ja sosiaalisen tuen saatavuuteen on hyvä kiinnittää erityistä huomiota. Erityisiä haasteita sosiaaliselle hyvinvoinnille on alkanut näyttäytyä pandemiavuonna 2020, jolloin tämäkin kirjoitelma on työn alla. Sosiaalinen kanssakäyminen on kaiken kaikkiaan muutoksessa, ja etätyön myötä elämme parhaillaan aikaa, joka vaatii epävarmuuden sietoa. Vähentyneillä päivittäisillä sosiaalisilla kontakteilla on vaikutusta jokapäiväiseen hyvinvointiin.

Toive mielihyvästä ja merkityksestä

Nuorten käsityksissä toivottavasta työstä heijastui myös periaate, jonka mukaan hyvinvointi koostuu ajan mittaan koetusta mielihyvästä ja/tai merkityksellisyydestä (Dolan, 2014). Nuoret peräänkuuluttivat, että työssä olisi *"hyvä fiilis, tekee sitä mitä tykkää"*, ja toivoivat, että *"työn johon päädyn tulee olla sellainen josta nautin ja saan toteuttaa itseäni jollain tapaa. Haluan että työ jota teen on merkityksellistä muillekin kuin itselleni ja haluan että saan vaikuttaa maailmaan työlläni"*.

Merkityksellisyyden toive korostui aineistossa monella tapaa sanoitettuna: *"haluan auttaa, jos jollain ei ole hyvä olla"*; *"minusta jäisi jälki maailmaan"*; *"tehdä asioita niin että vahvuuteni olisi hyödyksi"*; *"jos pystyn vaikuttamaan johonkin itselleni tärkeään asiaan. Jos pystyn tekemään jotakin muutosta."*; *"autan ihmisiä tai maapalloa. Miksi pitäisi kirjoittaa muuta?"*.

Työ 2040 -raportissa työn merkityksellisyys nostetaan tulevaisuuden supertrendiksi. Raportin mukaan työn merkityksellisyyttä voi tuottaa mm. viheliäisten ongelmien ratkaiseminen. Niihin, esim. ilmastonmuutokseen tai sen mukanaan tuomiin sosiaalisiin vaikutuksiin tarttuminen on todennäköisesti tulevaisuuden työntekijöiden mahdollisuus vaikuttaa, auttaa, jättää jälki maailmaan – ja kokea samalla työn merkityksellisyyttä. Toisaalta merkityksellisyystutkijat koros-

tavat merkityksen kokemisen paradoksaalisuutta (Bailey et al., 2019). Samalla kun merkityksellinen työ usein liittyy viheliäisten ongelmien parissa työskentelyyn tai vaikuttamiseen, siihen uppoutumisessa piilee loppuun palamisen vaara. Siksi tulevaisuuden työn supertrendiksi olisi hyvä nostaa myös jaksamisesta huolehtiminen.

Työelämän vakaus

Työ 2040 -skenaarioraportin (Jousilahti et al., 2017) mukaan suomalaisessa työelämäkeskustelussa vuorottelevat kaksi tilastollista näkemystä. Toisaalta palkkatyö ei näytä katoavan pääasiallisena työllistymisen muotona – toisaalta keikkatyön, prekaarin työn ja itsensä työllistämisen trendin vallankaappaukseen valmistaudutaan monin keinoin, mm. korostamalla yrittäjyysvalmiuksia. Joka tapauksessa työn yksilöllistyminen nähdään todennäköisenä tulevaisuuden kehityksenä.

Vaikka yksilölliset tavat hankkia toimeentulo vapauttavat ja monimuotoistavat työelämää, ne myös luovat epävarmuutta, horjuttavat vakautta ja sysäävät vastuuta yksilön kannet-

Kuvat: Jenna Ranta

tavaksi työpoliittisilta rakenteilta, ammattiyhdistysliikkeiltä ja järjestäytymiseltä, jotka lähtökohtaisesti ovat huolehtineet osaltaan työn oikeudenmukaisuudesta.

Nuorten käsityksissä kaikui kaipaus vakaaseen työelämään. Työssä toivottiin toteutuvan *"kunnollinen kohtelu kaikille"*, säännöllisyys ja toimeen tulemisen turva: *"Työn olisi oltava säännöllistä, sekä sen pitäisi tarjota elatus. Työn pitäisi olla vakaata ja mielenkiintoista"*. Työn murroksessa hyvinvoinnin perustojen takaaminen työelämän rakenteilla tuleekin olemaan suuri yhteiskunnallinen haaste. Vakauden ja oikeudenmukaisuuden takaamiseksi työelämän trendikkäitä diskursseja, kuten työn yksilöllistymistä, keikkataloutta tai yrittäjyyskasvatuksen sanomaa, on hyvä tarkastella kriittisesti, painaviin perusteisiin ja näyttöihin nojaten – ja radikaalisti, trendien juurisyihin uppoutuen.

Maailma, jonka haluan -prosessi

Kevätalvella 2020 nuorten käsityksiä työstä kerrytettiin lisää yhteistyössä nuorisopalveluiden draamapajan nuorten kanssa. Prosessi liittyi LUODE-hankkeen yrittäjyyskasvatusperusteiden pohdintaan ja työelämäoppimisen malleihin. Työskentelystä kaavailtiin osallistavaa ja toiminnallista ja sen oli tarkoitus perustua kriittisen pedagogiikan hengessä mahdollisimman uskollisesti nuorten ajatuksiin ja heille äänen antamiseen. Sitten maailma meni kiinni Covid-19 -pandemian vuoksi.

Covid-19:n aiheuttama poikkeustila muutti kaiken äkkinäisesti ja näytti paitsi "uuden normaalin", myös tekijöitä, jotka näyttäytyvät elämissämme todella tärkeänä, tai joita vähemmälläkin pärjätään. Samalla aloimme varmasti nähdä asioita, joiden toivoisimme vahvistuvan. Tulevaisuus teki itseään näkyväksi muuttuneessa nykyhetkessä. Kaiken muun arjen ohella työn arki muuttui, ja samalla näyttäytyi talousjärjestelmän kestämättömyys. Maailma alkoi vaatia muutosta ja tulevaisuuden totunnaiset kuvat päivittämistä.

Kuva: Elina Elme

Lopulta Maailma, jonka haluan -prosessi päästiin toteuttamaan etänä. Kuvataiteilijan ja visuaalisen suunnittelijan Laura Mellasen ideoima ja ohjaama taiteellinen menetelmä *Hetken museo* toimi prosessin perustana ja yhteinen dialogi käynnistyi Muhammed Yunusin ajatuksiin perustuvan tehtävän innoittamana Maailma jonka haluan… -otsikon alla (ks. Infoboksi). Nuorten keskustelun keskiöön nostettiin ajatus maailmasta, jonka he haluaisivat ja tarvitsivat.

Keskustelua vietiin eteenpäin viikoittain pohdittavien kysymysten avulla. Hetken museo-konseptissa osallistujat johdatellaan pohtimaan teemoja ajatusleikin kautta: he työskentelevät museolle, joka museoi asioita tulevaisuudesta. Draamapajan nuoria pyydettiin ajattelemaan aikaa, jolloin pandemian aiheuttama Operation Lockdown on ohitse. Sen aikana maailma on muuttunut sellaiseksi kuin nuoret sen haluaisivat olevan. Heidän tehtävänään on museoida asioita ja ilmiöitä tuosta maailmasta. Nuoret vastasivat valokuvaamalla aihetta mielestään kuvaavan kohteen ja kirjoittamalla siihen liittyvän tekstin.

Teemoina Maailma, jonka haluan -teoksissa nousivat esiin mm. aika ja sen käyttäminen, yhteys ja erillisyys suhteessa muihin ihmisiin (erityisesti sosiaalisessa mediassa vs. livenä), rakkaus, tekniikka, laitteet ja teknologia, hyvinvointi ja onnellisuus, raha ja arvo, taide ja itsensä ilmaiseminen sekä luonto ja yhteys siihen. Kaikkia näitä tematiikkoja pohdittiin suhteessa ihmisiin ja niiden ihmisille tuomaan arvoon: tuovatko ne ihmisille aidosti hyvää, vai onko niiden rooli muuttunut elämää huonontavaksi? Mihin haluan aikani käyttää ja huomioni suunnata?

Vaikka työn ja yrittäjyyden teemat eivät juurikaan aineistossa korostuneet, teemoista on luettavissa merkityksellisen elämän tekijöitä – ihmisten välistä yhteyttä, itsensä ilmaisemista, onnellisuutta omanlaisessa elämässä ja yhteyttä luontoon kaivattiin lisää. Sosiaalisen median, informaatiotulvan, teknologian, rahan ja ajankin nähtiin päässeen niskan päälle valtasuhteessa ihmiseen.

Pohdintaa

Yhtenä LUODE-hankkeen tavoitteena oli tarkastella nuorten työelämäkäsityksiä ja vertailla niitä työelämätaitojen oppimiseen suunnattuihin pedagogisiin lähestymistapoihin. Tässä kirjoitelmassa käytettyjen aineistojen perusteella nuorten käsityksistä herää mielenkiintoisia kysymyksiä.

9-luokkalaisten aineistossa näkyvät varsin perinteiset ajatukset työstä, ja työpajanuorten prosessissa työn kysymykset eivät juurikaan näyttäytyneet huomattavina muiden teemojen rinnalla. Kenties työelämä on juuri peruskoulunsa päättävälle liian kaukaista tulevaisuutta, ja nuoren ihmisen horisontti on vielä kohtuullisen lähellä. Voi olla, että nuoret sukupolvet eivät vielä näe horisontissaan oman työnsä tulevaisuutta, vaan kaiuttavat vanhempiensa työn kautta näkemiään oletuksia. Kovin kauaksi tulevaisuuttaan ei viisitoistavuotiaana tarvitsekaan ajatella.

Työpajanuorten prosessissa työelämän teemojen vähäisyys voi puolestaan kertoa työn yhteiskunnallisesta muutoksesta. Nuoret ovat kasvamassa yhteiskuntaan, jossa työ voi näyttäytyä prekaarisena, ja vakituisen elämänsisällön sijaan epävarmana ja jopa olemattomana – on ymmärrettävää, että teemat eivät esiintyneet nuorten kanssa käydyissä keskusteluissa, elleivät ne ole olemassa nuorten kokemuspiirissä, ja siten mahdollisuuksien maailmassa.

Työ on arkinen elämänsisältö, joka herkkänä indikaattorina heijastelee systeemisen, poliittisen ja globaalin tason ja talousjärjestelmän murroksia. Kun työn tukirakenteet murtuvat, nuorten ääni ja ajatukset voivat olla kanarialintu kaivoksessa, joka herkästi ilmaisee työn asemaa kulttuurisessa muutoksessa. Pedagogiikoilla ja koulutuslinjauksilla on vastuunsa tässä muutoksessa, ja niiltä on lupa peräänkuuluttaa sosiaalista kestävyyttä.

Muhammad Yunusin mukaan nuoret luovat uudenlaisen sivilisaation, uuden systeemin, jota kipeästi tarvitsemme. Etenkin Maailma jonka haluan -prosessin aikana koronakriisin aikakausi näytti uuden systeemin tarpeen terävämmin kuin koskaan aiemmin. Yunus sanoo, että nuoret ovat jo työssään, täynnä ideoita ja etsimässä toimintasuunnitelmia, ja heidät on varustettu hurjan hyvin tähän suureen tehtävään. He ovat koulutettuja, syntyjään digitalisaation ja globalisaation yhdistämiä, kansainvälisiä, kansallisuuden, rodun, uskonnon ja perinteiset mallit ylittäneitä. Mutta heiltä puuttuu visio: näky maailmasta, jonka he haluaisivat, on sumuinen, koska koulutuspolitiikka ja käytännön kasvatus epäonnistuvat tarjoamaan karttaa parempaan maailmaan tai antamaan nuorille välineitä, joilla he itse voisivat piirtää oman karttansa.

Sumuisuutta voisi hälventää ottamalla kasvatuksen ja koulutuksen keskeiseksi kysy-

mykseksi sen, millaisen maailman nuoret haluaisivat, ja kuinka sellaista maailmaa on mahdollista omalla toiminnalla luoda (Ks. Infoboksi: "Yunusin tehtävä"). Horisonttia on mahdollista laajentaa antamalla mielikuvitukselle vapautta ja aikaa luoda näkyjä halutusta tulevaisuudesta.

Tulevaisuuden työelämä ja yrittäjyys voivat ratkaisevasti rakentaa yhteiskunnallista ja globaalia muutosta. Pedagogiikoilla, kasvatuksella ja koulutuksen linjauksilla voidaan vahvistaa nuoria kasvamaan muutoksentekijöiksi kohti hyvää elämää sellaisena kuin he sen käsittävät, mutta koska nuoren ihmisen horisontti on lähempänä kuin aikuisen ihmisen, meidän aikuisten tehtävänä on auttaa nuoria näkemään kauas ja laajalle.

Kuva: Pyry Reuna

Yunusin tehtävä

Jokaisessa koulu(tukse)ssa tulisi viettää yksi viikko niin, että nuoret/opiskelijat/osallistujat kuvittelisivat laajasti maailmaa, jonka he haluaisivat luoda, mikäli heillä olisi vapaus tehdä niin. Millaisista osatekijöistä "maailma, jonka haluamme" koostuisi?

Kaksi ensimmäistä päivää kukin kerää ja pohtii yksilöllisesti omaa listaansa/visiotaan unelmamaailman rakennuspalikoista. Loppuviikon ajan opiskelijat työskentelevät yhdessä luodakseen yhteisen/yhteisiä listoja/visioita maailmasta, jonka he näkevät ihanteelliseksi ja oikeaksi.

Uudenlaisen maailman kuvitteleminen pitäisi nostaa tärkeimpään rooliin koulutuksessa. Kuvitellessa alkaa myös pohtia, kuinka kuvitelman voisi tulkita todellisuudeksi – jos jotain voi kuvitella, on suuri mahdollisuus, että siitä myös tulee totta. Ellei voi kuvitella, ei totta varmastikaan tule. Lisäksi nuorten kuvitellessa maailmaa, jollaisen he haluaisivat, heidän on mahdollista huomata, kuinka kaukana se on tämän hetken maailmasta. Huomio on aktivismin alkusysäys.

Yunusin tehtävästä herää kasvatukseen ja koulutukseen sovellettava kysymys: "Jos nuoret haluavat tällaisen maailman, kuinka heitä kasvatetaan sitä luomaan/rakentamaan?"

Pohdittavaksi:

- **Opelle**: Kuinka kasvatat tai autat kasvamaan tämän maailman rakentajaksi?
- **Päättäjälle**: Millaiset koulutuspolitiikan linjaukset ohjaavat kasvamaan tämän maailman tekijäksi? Kuinka nuoren ääni voisi kantautua korviisi ja kabinetteihin?
- **Oppijalle**: Mikä voisi olla sinun osuutesi? Mitä hyvä elämä sinulle tarkoittaa? Millaisena näet merkityksellisen tulevaisuuden juuri sinulle? Onko olemassa ongelmia, joita haluaisit omalla työlläsi ratkaista tai asioita, joihin haluaisit vaikuttaa? Mitä tarvitsisit työhön tai yrittäjyyteen, joka tukee käsitystäsi merkityksellisestä elämästä? Mitä haluaisit oppia? Mistä voit pyytää apua, neuvoja, tukea?

Kuva: Jenna Ranta

Tuija Oikarinen,
erikoistutkija,
LUT-yliopisto

"Kauheen vaikeet se yrittäjyys kai on" – Kuinka uudistaa nuorten käsityksiä yrittäjyydestä?

Työelämän ja yrittäjyyden muutos

Työn ja työelämän muutoksesta puhutaan paljon. Olisiko aika kypsä myös yrittäjyyden muutokselle? Kuten Nobelin rauhanpalkinnon saanut ja Grameen-pankin perustanut Muhammad Yunus toteaa, niin elämme jännittäviä aikoja. Käynnissä olevat ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset kestävyyshaasteet ovat herättäneet huomaamaan, että on löydettävä uusia ratkaisuja ongelmiin, jotka ovat syntyneet perinteisellä yritystoiminnalla.

Uudet ratkaisut edellyttävät uudenlaista yritystoimintaa. Nyt olisi mahdollisuus luoda uutta maailmaa, jossa yritystoiminnan ensisijaisena tavoitteena ei ole jatkuva kasvu ja voiton maksimointi omistajille, vaan hyvän tuottaminen ympäristölle ja yhteisöille. (Yunus, 2010) On ymmärrettävä, että yritystoiminnan menestys ja ympäristön hyvinvointi ovat toisistaan riippuvaisia (Porter & Kramer, 2011). Vahva askel tähän suuntaan oli US Business Roundtable -järjestön antama linjaus elokuussa 2019. Järjestössä on edustettuna 181 USA:n suurinta yritystä. Järjestön jäsenet kyseenalaistivat yritystoiminnan kulmakivenä pidetyn päämäärän, että yritysten tarkoitus on tuottaa voittoa omistajilleen. Päämääräksi asetettiin, että yritysten tulee tavoitella myös ympäristön, työntekijöiden, yhteisöjen, asiakkaiden ja muiden sidosryhmien etua (businessroundtable.org).

Yritystoiminnan uudet päämäärät herättävät haastamaan käsityksen yrittäjästä ensisijaisesti oman taloudellisen edun tavoittelijana. Perinteisesti puhuttaessa yrittäjistä heihin liitetään sankaritarinat, kilpailu ja voittajana selviytyminen. Yrittäjyys yhdistetään start-upeihin ja kansainvälisesti kasvaneisiin menestystarinoihin. Mutta millaista yrittäjyys on, jos tavoitteena on hyvän tuottaminen ympäristölle? Miten sellaista yrittäjyyttä opitaan ja opetetaan?

Tässä kirjoituksessa pohditaan yrittäjyyskasvatuksen agendaa, jos yrittäjyyden tavoitteena ei ole vain rahan ansainta vaan "paremman" maailman rakentaminen. Pohdinta aloitetaan tutustumalla peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten käsityksiin yrittäjyydestä ja omista yrittäjyysvalmiuksistaan.

Yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia yrittäjyydestä

Tutkimusaineisto kerättiin maalis–toukokuussa 2019 kuudessa lahtelaisessa yläkoulussa. Tutkijat vierailivat opotunneilla, joissa oli yhdeksäsluokkalaisia 23:lta eri luokalta. Yhdeksäsluokkalaiset vastasivat omilla kännyköillä tai koulun tableteilla kyselyyn, jossa kartoitettiin heidän tulevaisuuden näkemyksiään, yrittäjyysvalmiuksiaan ja -käsityksiään. Vastauksia saatiin 429. Vastaajista 198 oli tyttöjä, 210 poikia ja 21 muun sukupuolista tai ei halunnut kertoa sukupuoltaan.

Yrittäjyys kiinnosti yhdeksäsluokkalaisia. Reilu puolet vastaajista (54 %) piti mahdollisena yrittäjäksi ryhtymistä ja 6 % piti sitä todennäköisenä. Vastaajista 40 % ei sen sijaan nähnyt yrittäjyyttä itselleen soveltuvana tulevaisuuden vaihtoehtona.

Nuorten käsitykset yrittäjyydestä olivat hyvin perinteisiä: paljon työtä, vähän vapaata, yksinäistä, vastuullista, stressaavaa ja riskialtista (kts. taulukko 1). Yrittäjyys vaatii paljon osaamista, luovuutta ja rohkeutta. Yrittäjyyttä arvostettiin ja sen katsottiin antavan mahdollisuuksia mielenkiintoiseen, rahallisesti ja henkisesti palkitsevaan työhön, omien juttujen toteutukseen ja itsensä herruuteen. Monet vastaajat tunnistivat yrittäjyyden molemmat puolet: *"Vaikuttaa raskaalta, mutta sen arvoiselta."*

Vastanneista yhdeksäsluokkalaisista 24 (6 %) kertoi todennäköisesti ryhtyvänsä yrittäjäksi. Heistä 95 %:lla oli perheessä tai lähipiirissä yrittäjiä. Yrittäjiksi aikovien näkemyksissä yrittäjyydestä korostui yrittäjyyden itsenäisyys: päätöksenteko omista asioista ja mahdollisuus toteuttaa itseään.

Taulukko 1. Yhteenveto yhdeksäsluokkalaisten yrittäjyyteen yleisimmin liittämistä käsityksistä

Yrittäjyydessä luotaantyöntävää	Maininnat lkm	Yrittäjyydessä houkuttelevaa	Maininnat lkm
Paljon työtä tauotta, yksin työntekoa	71	Tärkeää, arvostettavaa työtä	46
Vastuullista ja siksi raskasta	51	Mielenkiintoista, kiinnostavaa, oman jutun toteutusta	38
Vaikeaa ja siksi haastavaa	40	Vapautta olla oman itsensä herra	36
Riskialtista	32	Tuottaa rahaa	32
Vaatii luonnetta, rohkeutta, stressinsietoa	26	Palkitsevaa	14
Vaatii osaamista, luovuutta, älykkyyttä	16		
Yritysidean oltava hyvä	14		

"Näen sen mahdollisuutena toteuttaa omaa juttuaan."

"Saan paljon itsenäisyyttä ja vapauksia tehdä mitä itse haluan. Olen itse vastuussa omista töistäni ja en työskentele kenenkään alaisena."

"Haluan oman yrityksen jossa voin itse päättää asioista, johtaa ja ottaa vastuuta. Haluan perustaa yrityksen joka toivottavasti menestyy. Haluaisin työntekijöitä joista saisin ns. työperheen."

Yrittäjyyteen kannustavana mainittiin usein perhetausta.

"Tuntuu itselleni sopivalta vaihtoehdolta. Olen oppinut millaista yrittäminen on koska vanhempani ovat yrittäjiä. Sukuni on iät ja ajat toiminut yrittäjinä. Minusta se on hieno asia."

"Enemmän vapauksia ja äidilläni on yritys ja olen nähnyt kuinka paljon vapaampaa työnteko silloin on."

Toki myös raha mainittiin yrittäjyyteen kannustavana tekijänä. Ja vaikka yrittäjyys nähtiin tavoiteltavana vaihtoehtona, tiedostettiin siihen liittyvät negatiiviset puolet: riski, työn paljous ja yksinäisyys.

"Isäni on yrittäjä joten tiedän siitä tosi paljon. Yrittäjyys ei ole ensimmäisenä unelmien listallani, mutta kyllä sekin monesti on mielessä käynyt. Tiedän, että yrittäjät joutuvat tekemään tosi paljon duunia."

Yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä omista yrittäjyysosaamisistaan

Kyselyssä kartoitettiin itsearviointina yhdeksäsluokkalaisten yrittäjyysvalmiuksia Euroopan Komission EntreComp -viitekehyksen (Bacigalupo ym., 2016) osaamisalueilla: (1) ideat ja mahdollisuudet, (2) resurssit ja (3) toimeenpano. Näistä valittiin seitsemän osaamista: (1.1) visio, (1.2) luovuus ja (1.3) mahdollisuuksien havaitseminen, (2.1) motivaatio & sinnikkyys ja (2.2) itsetuntemus ja -ohjautuvuus sekä (3.1) epävarmuuden & riskin sieto ja (3.2) yhteistoiminta. Osaamisia mitattiin 16 väittämällä käyttäen Likertin 5-portaista asteikkoa (1= täysin eri mieltä – 5= täysin samaa mieltä).

Kuten kuvasta 1. näkyy, vastaajien itsetuntemusta ja motivaatiota sekä yhteistyötä mittaavat väittämät saivat korkeimpia arvioita. Yhdeksäsluokkalaiset kokivat, että he voivat vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, he tiedostavat omat kykynsä ja jaksavat toimia sitkeästi ja päättäväisesti vaikka kokisivat vastoinkäymisiä. Sen sijaan idearikkautta, mahdollisuuksien havainnointia ja luovuutta mittaavat väittämät saivat matalimpia arvioita. Ideoita yritystoimintaan tai uudenlaisen toiminnan käynnistämiseen ei juuri ollut.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi yrittäjyysosaamisia analysoitiin eksploratiivisella faktorianalyysilla. Niistä muodostui kaksi faktoria kuvaamaan yrittäjyysosaamisia. Faktori, jolle latautui neljä luovuutta ja mahdollisuuksien havaitsemista kuvaavaa väittämää nimettiin ”focus out / mahdollisuuksien maailma” -faktoriksi. Muut 12 väittämää latautuivat toiselle faktorille, ja se nimettiin ”focus in / oma potentiaali” -faktoriksi (kts. kuva 2). Vastaajat arvioivat hallitsevansa paremmin faktorin ”focus in / oma potentiaali” osaamiset (ka 3,7) kuin ”focus out / mahdollisuuksien maailma” osaamiset (ka 3,0).

Mielenkiintoiseksi faktorianalyysin teki havainto, että yrittäjiksi aikovat ja yrittäjyyttä harkitsevat erosivat faktorianalyysissa niistä vastaajista, jotka eivät pitäneet yrittäjyyttä itselleen soveltuvana vaihtoehtona. Faktorilla ”focus out / mahdollisuuksien maailma” yrittäjiksi aikovat saivat keskiarvon 3,8 ja yrittäjyyttä harkitsevat saivat keskiarvon 3,2, kun taas ne, jotka eivät pitäneet yrittäjyyttä vaihtoehtona, saivat keskiarvon 2,6. Nämä erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Yrittäjyyteen positiivisesti suhtautuvat näkivät siis enemmän mahdollisuuksia ympäröivässä maailmassa. Sen sijaan eroja ei ollut faktorin ”focus in / oma potentiaali” osaamisissa (itsetuntemus, motivaatio, epävarmuuden sieto ja yhteistoiminta).

Tulokset siis osoittavat, että yhdeksäsluokkalaisilla arviot omasta potentiaalista – minäpystyvyydestä, sinnikkyydestä ja itseluottamuksesta – olivat korkealla,

Kuva 1. Yhdeksäsluokkalaisten itsearvioinnit omista yrittäjyysosaamisistaan

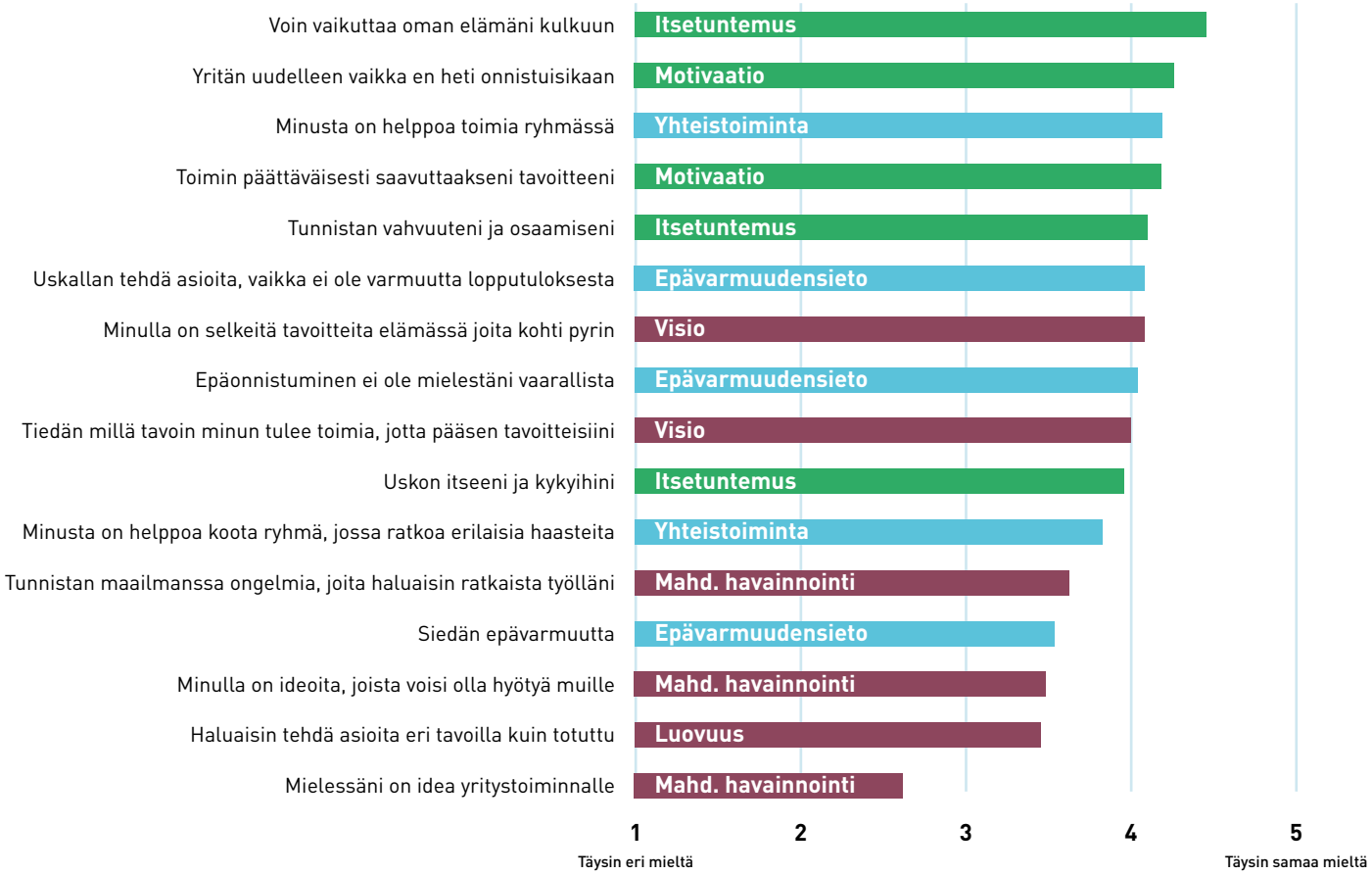

kuten myös arviot yhteistyötaidoista ja epävarmuuden siedosta. Sen sijaan mahdollisuuksien havaitseminen, luovuus ja idearikkaus saivat matalia arvioita etenkin niiden keskuudessa, jotka eivät pitäneet itseään potentiaalisina yrittäjinä. Sen sijaan yrittäjähenkiset vastaajat näkivät enemmän mahdollisuuksia ympärillään.

Jos halutaan rohkaista yrittäjyyttä, ja etenkin yrittäjyyttä mahdollisuutena rakentaa parempaa maailmaa, tulokset herättävät pohtimaan yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtia. Toki sinnikkyys, motivaatio ja itsetuntemus ovat tärkeitä. Mutta pitäisikö yrittäjyyskasvatuksessa korostaa enemmän ympäristön havainnointia: mitä ongelmia ja mahdollisuuksia ympäristössään näkee ja millaista maailmaa haluaa omalla työllään olla rakentamassa?

Kuva 2. Faktorit ja niihin sisältyvät osaamiset

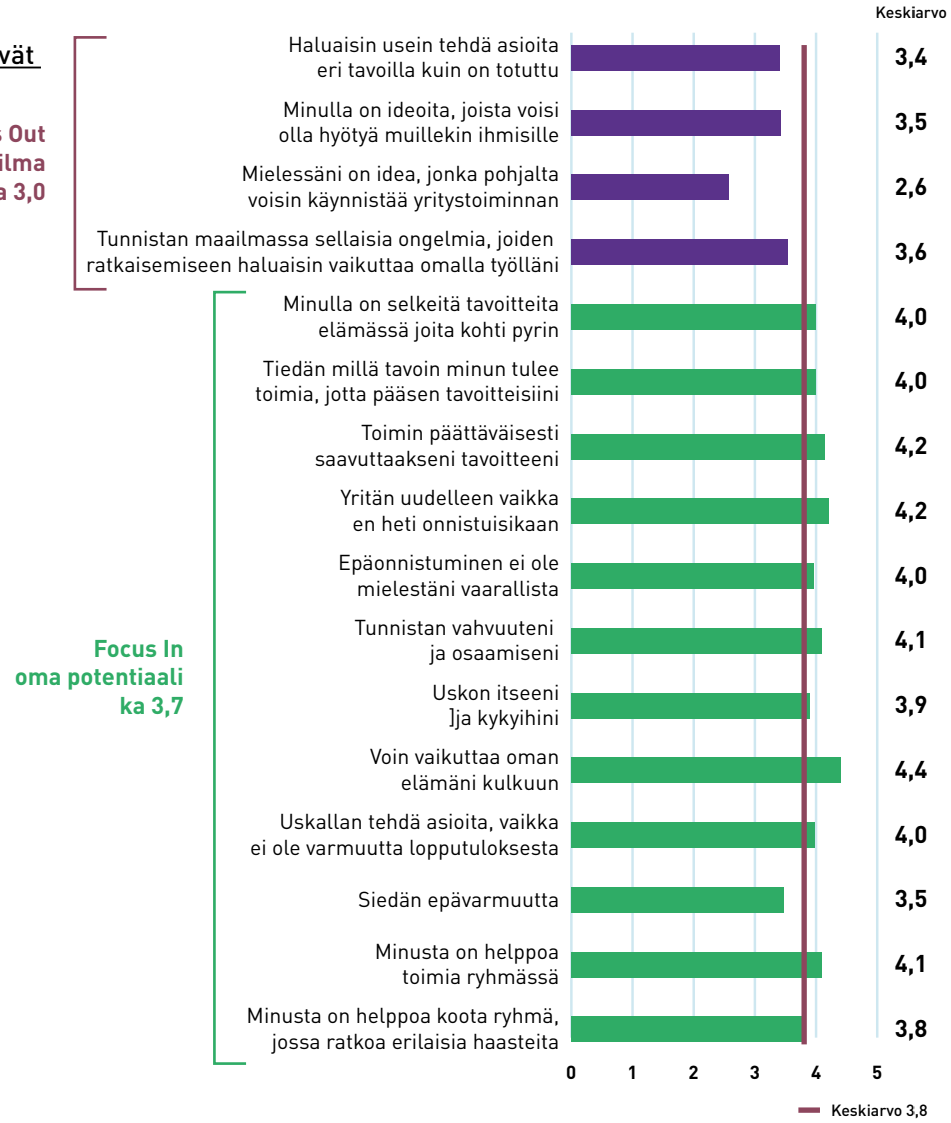

Suuntaviivoja uudelle yrittäjyyskasvatukselle

Perinteisesti yrittäjyyskasvatus on tarkoittanut, että nuoria kannustetaan ansaitsemaan rahaa esimerkiksi leikkaamalla nurmikoita tai perustamalla kioski. Mutta entä jos yrittäjyyskasvatuksen ytimessä olisikin tavoite luoda uusi maailma, joka mahdollistaa hyvän ja kauniin elämän, onnellisuuden ja merkityksellisyyden kokemukset? (Yunus, 2017.) Tällöin yrittäjyyskasvatus tarkoittaisi, että kaikkia kannustetaan havaitsemaan parannettavia asioita omassa ympäristössä ja miettimään, miten omalla toiminnalla voi vaikuttaa niihin.

Uuden yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtana pitäisi olla kysymys, millaisen maailman haluamme tulevaisuudessa. Tämä resonoituu Porterin ja Kramerin (2011) näkemykseen yritystoiminnasta sosiaalisen arvon tuottamisena yhteisössä ja Lackéusin (2016) yrittäjyyskasvatukseen arvon luomisena, jossa keskeistä on hyvän tuottaminen lähiympäristössä.

Yrittäjyyskasvatus tarkoittaa silloin, että korostetaan yritystoimintaa mahdollisuutena toteuttaa parempaa maailmaa. Se ei ole adaptiivista toimintaa eli vallitseviin olosuhteisiin sopeutumista ja niissä rahan ansaitsemista. Uuden yrittäjyyskasvatuksen perustana on oppijan oman arvopohjan mukaisen arvon luominen. Arvon luominen voi olla myös pyyteetöntä ilman rahallista vastiketta, sillä ovathan ihmisyyden perusarvoja empatia, humanismi ja pyrkimys merkitykselliseen elämään. Etenkin puhuttaessa yrittäjyyskasvatuksesta eri kouluasteilla ei ole tarvetta rajoittaa arvon luomista rahan ansaitsemiseen ja yritystoiminnan fokusoimista ainoastaan ansaintalogiikkaan. Yrittäjyyttä voi oppia ilman tuottotavoitteita ja kustannuslaskentaa.

Lackéus (2017) korostaakin, että yrittäjyyskasvatuksen ytimessä pitäisi olla merkityksellisyyden kokemus – sellainen merkityksellisyyden kokemus, joka syntyy vaikuttamisesta ja hyvän tuottamisesta muille. Tähän myös yhdeksäsluokkalainen vastauksessaan viittasi:

> *”Työ on minulle merkityksellistä jos se toteuttaa tai pyrkii toteuttamaan universaalin moraalin ja etiikan aatteita. Jos se saa jonkun päivän paremmaksi, mieluusti ilman muiden kustannuksia. Jos saan jonkun iloiseksi ilman että joku muu tulee surulliseksi ja kärsii päätöksestäni, olen onnistunut.”*

Arvon luominen muille tuo oppimisen keskiöön vuorovaikutuksen muiden kanssa ja emotionaaliset oppimistapahtumat. Vuorovaikutus ja yhteistyö avaa ikkunoita uusille ideoille ja luoville ratkaisuille matkalla kohti mahdollisuuksien maailmaa. Oppiminen erilaisista arvonluonnin kokeiluista ilman taloudellista aspektia opettaa laajasti erilaisia yrittäjyysosaamisen elementtejä: kehittää kykyä aktiivisesti osallistua yhteiskuntaan, hallita omaa elämää sekä havaita ja tarttua arvonluonnin mahdollisuuksiin.

Perinteisessä yrittäjyyskasvatuksessa lähtökohtana oleva rahan ansaitseminen rajoittaa ideointia, luovuutta ja mahdollisuuksien havaitsemista ja kaventaa oppimista. Yksi yhdeksäsluokkalainen totesikin: *"Jos haluaa menestyä yrityksen kanssa pitää olla luova, älykäs ja aina johtaa kilpailijaa. Myös oman edun tavoittelu tilanteesta riippumatta on tärkeää."* Perinteinen lähestymistapa yrittäjyyteen pohjaa ajatukseen kilpailusta, jossa joku voittaa muiden kustannuksella, ja yhteistyötä tehdään vain, jos se auttaa kilpailun voittamiseen. Nykyiset kestävyyshaasteet ovat seurausta tällaisesta kilpailusta.

Pohdittaessa, miten yrittäjyyskasvattaja voisi kannustaa oppijaa rakentamaan omannäköistä yrittäjyyttä, joka vastaa oppijan omaa arvomaailmaa ja tavoitteita elämälle, tunnistettiin, ettei valmiita pakettiratkaisuja ole. Jokaisen on itse tunnistettava, mikä tuntuu merkittävälle ja millaista arvoa haluaa olla luomassa. Yrittäjyyskasvattajan tehtävänä on sujuttaa oppimisen matkaa tekemällä kysymyksiä ja herättämällä pohdintaa ennemmin kuin tarjoamalla valmiita vastauksia.

Millaista siis olisi yrittäjyyskasvatus, joka kannustaa omannäköiseen yrittäjyyteen ja rakentamaan maailmaa, jonka oppija itse haluaa? Törmäyttämällä seikkailu- ja taidepedagogiikan keinoja yrittäjyyskasvatukseen luotiin Luode-hankkeessa Kirppu-peli. Siitä saa ideoita, miten tulevaisuuden työelämätaitoja voisi oppia. Kirppu-peli löytyy osoitteesta https://lutpub.lut.fi/handle/10024/161632. Lisäksi kuvataiteilija ja visuaalinen suunnittelija Laura Mellanen ja tutkija Suvi-Jonna Martikainen ideoivat yhdessä tämän artikkelin kirjoittajan kanssa yrittäjyyskasvattajalle vinkkilistaa.

Kasvattajan vinkkilista

- Anna kasvatettavan itse määrittää miksi ja mitä hän tarvitsee
- Ota huomioon kasvatettavan yksilöllisyys ja yksilöllinen elämäntilanne
- Älä määrittele kasvatettavaa sen mukaan, millaisen käsityksen yhdessä ympäristössä toiminnasta olet saanut
- Älä tarjoa patenttiratkaisuja äläkä yksinkertaista
- Auta kasvatettavaa miettimään, mistä asioista hän haluaa tehdä arkea
- Muistuta, että mitä ikinä tekeekin, se on suhteessa toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön – avaa vastuuta yhdessä kasvatettavan kanssa ja ohjaa arvioimaan toiminnan vaikutuksia
- Keskustele yhdessä kasvatettavan kanssa, tarvitseeko hän laumaa
- Mieti yhdessä kasvatettavan kanssa, mistä hän yrittäjänä löytää yhteisöllisyyden, yrittäjällä ei usein ole työkavereita
- Pohtikaa yhdessä eteneminen, mitä ja missä järjestyksessä tekee
- Pitäkää askeleet pieninä
- Tarkastelkaa matkan varrella kriittisesti, onko tavoite edelleen sama. On ok muuttaa tavoitetta
- Tehkää exit-suunnitelma, takaportti saa olla näkyvissä koko ajan

Ja kasvattajalle erityisesti muistettavaksi:

- Hahmota oman sosioekonomisen ryhmäsi silmälasit, oletko samasta kuplasta kasvatettavan kanssa? Ja kun todennäköisesti et ole, niin: miten avata poisleikattuja maailmoja?
- Muista sanoa nuorille: ”Me [aikuiset] on tehty paljon virheitä. Olen pahoillani, että te joudutte pelastamaan sen, mitä pelastettavissa on”
- Älä kuvittele, että tietäisit nuorten puolesta, millainen maailma on heille hyvä

SEIKKAILUA JA LUOVUUTTA

Kuva: Jenna Ranta

Paavo Heinonen,
projektipäällikkö,
Suomen Urheiluopisto, Vierumäki

Eemeli Hakoköngäs,
tutkimusjohtaja,
Helsingin yliopisto

Seikkailukasvatus kokemuksellisen oppimisen menetelmänä

Tässä luvussa teemme katsauksen seikkailukasvatukseen, sen erilaisiin käytäntöihin ja historiaan. Tarkastelemme seikkailukasvatusta erityisesti kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta ja havainnollistamme esimerkein, milloin oppiminen voi jäädä pinnalliseksi, ja miten oppimista voi edistää reflektoivan lähestymistavan avulla. Kiinnitämme myös huomion seikkailukasvatuksen ohjaajiin ja pohdimme miten ohjaajat voivat kehittää omaa ammattitaitoaan ja ylläpitää kiinnostusta työtään kohtaan. Lopuksi pohdimme seikkailukasvatuksen soveltamisen mahdollisuuksia koulumaailmassa.

Seikkailukasvatus

Seikkailukasvatus on seikkailullisia aktiviteetteja hyödyntävää turvallista, tavoitteellista ja ammatillisesti ohjattua toimintaa, joka tähtää kokonaisvaltaiseen ihmisenä kehittymiseen ja itsensä haastamiseen uusista tilanteista selviämisen myötä. Monimuotoista alaa yhdistää näkemys kokonaisvaltaisen kokemisen, haasteiden, elämysten, aitojen toimintaympäristöjen ja vuorovaikutuksen merkityksestä ihmisenä kehittymisessä ja kasvussa. Seikkailukasvatuksessa uskotaan ihmisen kykyyn kehittyä ja löytää kestäviä yksilöllisiä ratkaisuja elämälleen.

Seikkailukasvatuksesta puhuttaessa on määriteltävä mitä on *seikkailu*. Simon Beamesin (2016) mukaan seikkailu on ennalta suunniteltuja haastavia kokemuksia, joiden

lopputulos ei ole ennalta tiedettävissä ja joiden suorittamiseen vaaditaan jonkinasteisia fyysisiä sekä henkisiä ponnisteluita. Seikkailu on osallistujan subjektiivinen kokemus toiminnasta ja sen haasteista, ja se vaihtelee osallistujan aiempien kokemusten, tietojen ja taitojen myötä. Kun toiselle nuotion sytyttäminen ja teltassa yöpyminen ovat arkista puuhailua, toiselle ne ovat huippukokemuksia, jotka vaativat suurta fyysistä ja psyykkistä ponnistelua.

Kasvatuksella seikkailukasvatuksessa puolestaan viitataan toiminnan tavoitteellisuuteen ja siihen, että asioita ei tehdä ainoastaan tekemisen vuoksi. Toiminnan tavoitteena voi olla esimerkiksi minäpystyvyyden tunteen voimistuminen, itseluottamuksen ja -tuntemuksen kehittyminen sekä edistynyt tunne aloitteellisuudesta ja vastuun kantamisesta. Toiminta luonnossa – nuotion sytyttämisestä kalliolaskeutumiseen – antaa kokemuksia, joiden avulla nuori pystyy havainnoimaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan uusissa tilanteissa. Edellä mainittujen, nuoren kasvulle merkittävien metakognitiivisten, omaa ajattelua koskevien taitojen kehittyminen vaatii kokemusten tietoista pohdintaa, käsittelyä ja sanallistamista, reflektointia.

Seikkailukasvatuksellinen toiminta koskettaa osallistujaa monella eri tasolla. Fyysinen toiminnallisuus opettaa taitoja, kuten teltan pystytystä ja retkikeittimen käyttöä. Perusretkeilytaitojen lisäksi toiminnassa, esimerkiksi melonnassa tai köysilaskeutumisessa, on usein elementtejä, jotka vaativat suurempaa ponnistelua tai rohkeutta. Tapahtumien edetessä osallistujat käyvät läpi monenlaisia tunnetiloja, kohtaavat haasteita ja ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ryhmäläisten kanssa. Nämä sisäiset ja ulkoiset tekijät vaikuttavat nuoren kokemukseen monella tasolla ja antavat erinomaisen mahdollisuuden kokemusten älylliseen käsittelyyn. Siksi on muistettava, että toiminta sinällään ei ole itseisarvoista. Merkityksellistä on se, miten toimintaa ja kokemuksia sanoitetaan ja sitä kautta liitetään nuoren aiempaan kokemusmaailmaan.

Lisäksi osallistujan tekemiseen ja kokemuksiin vaikuttavat monet muut ulkoiset seikat. Energiataso, ympäristö, sääolosuhteet, ilmapiiri sekä sosiaaliset suhteet vaikuttavat kokemusten kokonaisvaltaiseen muodostumiseen. Jotta toiminta ei jää pinnalliselle fyysisen aktiivisuuden tasolle, tulee kokemuksia käsitellä myös tunnetasolla. Mikä oli merkityksellisin hetki minulle

tänään? Millainen on ollut päivän ilmapiiri? Mitkä tekijät vuorovaikutuksessa ovat vaikuttaneet ilmapiiriin? Tällöin puhutaan reflektoinnista, jonka tavoitteena on lisätä osallistujan tietoisuutta omasta toiminnasta ja tunteista, nostaa esille itselle merkityksellisiä asioita sekä yhdistää kokemuksia arkiympäristöön. Tunteista puhuminen ja niiden sanallistaminen auttavat nuorta ymmärtämään omat kokemuksensa omaan elämään vaikuttavina tekijöinä.

Omaan elämään liittyvien haasteiden kohtaamisen ja selvittämisen lisäksi seikkailukasvatus pyrkii myös edistämään ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta. Ilmastonmuutoksen seurauksena ympäristöhuolen aikakaudella nuorten on todettu olevan entistä enemmän huolissaan ympäristön kestävyydestä tulevaisuudessa (Beames, 2016). Nuoret tekevät arjessaan jatkuvasti valintoja ympäristöystävällisemmän käytöksen puolesta ja ovat tietoisia erilaisten tekojen ekologisista vaikutuksista. Samaan aikaan nuoret ovat kuitenkin erkaantuneempia luonnosta ja ympäristöstä kuin koskaan aiemmin (Louv, 2012).

Monille nuorista luonto on jäänyt etäiseksi ja tuntemattomaksi, joskus jopa pelottavaksi. Tämä johtuu nuorten itsensä sekä perheiden vähenevästä luonnossa vietetystä ajasta, joka edesauttaisi nuoria luomaan positiivisia luontoon liittyviä muistijälkiä. Merkityksellisinä koetut hetket luonnossa auttavat nuoria muodostamaan yhteyden luontoon ja sitä kautta tarjoavat mahdollisuuden syvempään ymmärrykseen siitä, mitä suojellaan, kun suojellaan luontoa.

Kokemuksellinen oppiminen

Humanistiseen psykologiaan pohjautuvassa kokemuksellisessa oppimisessa oppiminen perustuu oppijan kokemuksiin ja itsereflektioon eli kykyyn arvioida omia kokemuksiaan ja omaa oppimistaan uuden oppimisen pohjaksi. Tavoitteena kokemuksellisessa oppimisessa on itsensä toteuttaminen ja ”minän” kasvu. Reflektiivisyys eli kyky pohtia ja kyseenalaistaa perusolettamuksia on toimintaa, jossa ihminen tutkii kokemuksiaan, ajattelee ja arvioi tekemäänsä tavoitteenaan uuden ymmärtämisen taso – se on omien uskomusten oikeutusten tutkimista (Kupias, 2001, 24).

Kokemuksellisessa oppimisessa lähtökohtana ovat oppijan tarpeet ja motivaatio; itseohjautuvuus toimii, jos opiskelu koetaan mielekkääksi. Tarkastelun lähtökohtana ovat oppijoiden omat kokemukset. Kasvat-

tajalla on oppimisessa tukijan rooli, vastuu oppimisesta on oppijalla itsellään. Kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on kokemusten muuttumista ja laajentumista (Kupias, 2001,16) sekä jatkuvaa tiedon syventämistä ja ymmärtämistä, oman tietämisen rakentamista. (Leppilampi & Piekkari, 1998, 9–11.)

Kokemuksellinen oppiminen voidaan ymmärtää oppijaa monipuolisesti koskettavana ja aktivoivana toiminnallisena prosessina, joka käyttää hyväkseen eri aistikanavia, tunteita, elämyksiä, mielikuvia ja mielikuvitusta – kokemuksia. Keskeistä on persoonallisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen sekä oppijan itsetuntemuksen lisääminen, tietoisuus omasta oppimisesta ja oppimaan oppiminen sekä käsitykset oppimisen kohteista.

Oppimisnäkemys juontaa juurensa 1930-luvulle John Deweyn ajatteluun. Deweyltä on peräisin käsite 'learning by doing', tekemällä oppiminen. Kokemuksen käsite on Deweyn ajattelussa keskeinen. Teorian lähtökohtana on organismin ja ympäristön välinen jatkuva vuorovaikutus, jossa organismi pyrkii aktiivisella toiminnallaan ja valinnoillaan sekä sopeutumaan ympäristöönsä että sopeuttamaan ympäristöään omien tarpeidensa mukaisesti. Deweyn teoriassa kokemuksen käsite pyrkii murtamaan näkemystä ajattelun ja toiminnan erillisyydestä. Kokemus voi olla joko kasvattava (educative experience) tai ei-kasvattava (miseducative experience). Kasvattava kokemus edellyttää jatkuvaa yhteyttä yksilön toiminnan ja sen seurausten välillä. (Field, n/a.)

Kokemuksellisen oppimisen mallia on kehittänyt pidemmälle muun muassa David Kolb. Kolbin näkemyksen mukaan oppiminen etenee konkreettisia kokemuksia ja toimintaa reflektoiden kohti ilmiöiden teoreettista ymmärtämistä ja parempia toimintamalleja. Näkemyksessä painottuu kokemusten ja elämysten sekä itsereflektion merkitys oppimisprosessissa. Pelkkä kokemusten olemassaolo ei takaa oppimista, vaan se saattaa jäädä pinnalliseksi ilman niiden tietoista käsittelyä eli reflektointia. Reflektio on älyllistä ja affektiivista toimintaa, jossa yksilö tutkii tietojaan ja kokemuksiaan saavuttaakseen uuden ymmärtämisen tason. Oppiminen on aina yhteydessä aiemmin opittuun; kokemusten läpikäynti ja arviointi voi auttaa löytämään ja luomaan uusia näkökulmia ja toimintatapoja. (Kelly, 1997.)

Oppimisen tukeminen

Retkillä on tapana jakaa nuorille erilaisia rooleja, kuten varuste- ja ympäristövastaavat, suunnistusvastaavat tai päiväjohtajat. Päiväjohtajien tehtävänä on huolehtia ryhmän aikataulusta ja hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti. Useille nuorille tiettyyn rooliin asettuminen voi olla joko luontevaa tai haastavaa, aiempien kokemusten ja taitojen mukaan. Myös tiettyyn toimintaan kohdennettu vastuu vaatii usein erilaista ponnistelua kuin normaalit tehtävät. Nuoret toteuttavat omia roolejaan yhteistyössä ohjaajien kanssa.

Toiminta uudessa ja jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä voi antaa myös koulumaailmassa heikosti menestyneelle nuorelle mahdollisuuden osoittaa kykynsä selviytyä ja menestyä erilaisella elämän osa-alueella. Tätä havainnollistaa esimerkki, jossa seikkailukasvatusleirille osallistuneen ryhmän ohjaajat olivat erityisen huolissaan erään pojan selviytymisestä melontaretkellä. Heidän käsityksensä perustui pojan heikkoon menestymiseen koulun kirjallisissa oppiaineissa. Kyseinen nuori valittiin parinsa kanssa ensimmäisenä retkipäivänä päiväjohtajan rooliin. Päiväjohtajan tehtäviin kuuluvat ryhmän edessä puhuminen, toisista huolehtiminen sekä yhteisen suunnittelun johtaminen ovat haasteellisia tehtäviä kenelle tahansa, etenkin teini-ikäiselle nuorelle. Siitä huolimatta jo ensimmäisistä hetkistä lähtien kyseinen nuori kykeni arkirutiineista poikkeavassa ympäristössä johtamaan ja toimimaan esimerkkinä koko ryhmälle.

Epäonnistumisen kokemuksiin koulumaailmassa tottunut nuori sai siis mahdollisuuden kokea onnistumisen iloa ja minäpystyvyyden tunnetta. Päivän jälkeen nuori kuvaili päiväjohtajana toimimisen olleen hauskaa ja tuntuneen hyvältä. Nämä kokemukset, onnistumiset ja haasteista selviytymiset ovat tärkeitä askeleita jokaisen nuoren herkässä kasvuvaiheessa. Seuraavina vuosina nuori toimi vertaisohjaajan roolissa nuorempien ryhmien kanssa ja nautti vastuun lisääntymisestä sekä luonnossa liikkumisesta.

Seikkailukasvatus on usein ryhmämuotoista toimintaa, jossa sosiaalinen kanssakäyminen ja jaetut kokemukset syventävät osallistujan kokemusta. Nuoren kuvaillessa abstraktia tunnekokemustaan esimerkiksi köysilaskeutumisen eri vaiheissa – jännitystä, rohkeuden viehätystä ja onnistumisen uskoa – nuori konkretisoi omat tunteensa sekä itselleen että kuulijoille. Tunteiden ääneen lausuminen tekee tunteet näkyviksi ja tietoisiksi. Oman itsetietoisuuden lisääntyminen antaa nuo-

relle mahdollisuuden soveltaa uusia taitoja myös arkiympäristössä ja tilanteissa, joissa hän kohtaa haasteita eikä hänellä ole valmiita ratkaisuja edessään.

Kokemuksellisen oppimisen toteutuminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys, vaan vaatii kasvattajan tukea. Nuorten taidot omien tunteiden kuvailemisessa ja erilaisten tilanteiden rinnastamisessa vaihtelevat. Ilman apua oppiminen jää helposti pinnalliseksi ja oppimiskokemus ei-kasvattavaksi, kuten seuraava esimerkki havainnollistaa:

"Haastattelija: Niin mikä oli tärkein asia, jonka olet oppinut leirillä?

Nuori: Öö no mä opin ehkä paremmin kasaa telttaa ja mmm no pelastaa jonku josse kaatuu kajakilla.

Haastattelija: Joo, mitä luulet mitä hyötyä noista taidoista on, tai voi olla joskus?

Nuori: No öö no jos joku on meinaamas hukkua esim. sillä kajakin kans nii sit mä osaan auttaa sitä ehkä ja sitte tota no teltan pystyttämistä mä tarvitsen aika usein."

Vaikka teltan pystyttäminen ja veden varaan joutuneen pelastaminen ovat tärkeitä käytännön taitoja, niiden opettaminen ei kuitenkaan ole seikkailukasvatuksen ensisijainen tavoite. Esimerkin nuori ei vielä ensimmäisen leiripäivän iltana osannut rinnastaa uusia kokemuksia arkielämän erilaisiin tilanteisiin, vaan olisi tarvinnut tukea havaitsemaan, että esimerkiksi teltan pystytys vaatii järjestelmällisyyttä ja veden varaan joutuneen pelastaminen määrätietoisuutta.

Toisenlainen esimerkki reflektoinnin merkityksestä ja kasvattavasta kokemuksesta koettiin nuorten kanssa tehdyn köysilaskeutumisen jälkeen, kun nuoria pyydettiin käymään tilanne uudelleen läpi ja kuvailemaan omia tunteitaan laskeutumisen aikana. Hetken pohdittuaan yksi nuorista pystyi yhdistämään leirikokemuksensa arkielämään seuraavasti:

"Alkuun jännitti jonku verran, mut kyl se sit siitä lähti. Välillä horjahdin laskeutuessa pari kertaa, mut ne lähinnä vaan nauratti mua ja hyvin niistä selvisi. Nyt mä ehkä aattelen sitä kokemusta siten, että joskus elämässäkin tulee asioita, jotka horjuttaa, mut aina niistäkin on mahdollista selvitä eikä se ole niin vakavaa. Sen mä opin siitä."

Esimerkissä nuori rinnastaa oman kokemuksensa köysilaskeutumisesta aiempiin

arkielämän kokemuksiin ”horjahdus”-sanaa käyttämällä. Horjahdus köysilaskeutumisessa oli mahdollista selvittää ja nuori vertaa, että samalla tavoin muualla elämässä horjuttavat vaikeudet voi selvittää. Nämä vaikeudet, virheet tai epäonnistumiset ovat osa elämää, mutta monelle nuorelle niistä muodostuu ylitsepääsemättömiä esteitä. Tässä esimerkissä nuori osoittaa kykyä reflektoida omaa elämäänsä taaksepäin ja kuvaa haasteen voittamisen jälkeistä voimaantumisen tunnetta. Tällaiset moniaistiset ja aidot onnistumisen kokemukset auttavat nuoria myös tulevaisuudessa henkisesti haastavissa tilanteissa.

Ohjaajan tehtävä oppimisen tukijana on tarjota nuorille mahdollisuuksia kokemustensa sanallistamiseen ja tarvittaessa tarjota esimerkkejä siitä, miten koettua voi siirtää muuhun elämään. Tämä voi tapahtua yksittäisissä keskusteluissa nuorten kanssa, mutta hyväksi havaittu keino on myös purkaa päivän kokemuksia yhdessä esimerkiksi iltanuotiolla. Vaikka monille omista tuntemuksista ja ajatuksista puhuminen toisten läsnä ollessa voi tuntua vaikealta, ryhmämuotoinen reflektointi tarjoaa mahdollisuuden vertaisoppimiseen.

Seikkailukasvattajan ihmiskuva

Edellä olemme korostaneet reflektion merkitystä välineenä, jolla seikkailukasvatuksessa saatuja kokemuksia sovelletaan muilla elämän osa-alueilla. Seikkailukasvatuksessa ensisijaisena tavoitteena on toimintaan osallistuvien oppiminen. Samalla kuitenkin helposti unohtuu, että myös seikkailukasvatuksen ammattilaiset, esimerkiksi leirien ohjaajat, ovat oppijoita, joita kokemuksellisen oppimisen periaatteet kannustavat oman tietämisen rakentamiseen ja jatkuvaan tiedon syventämiseen.

Lauri Rauhala (2005) puhuu ihmistyöstä viitatessaan sosiaali-, kasvatus- ja opetusalaan. Ihmistyö on ihmiseen kohdistuvaa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa toimintaa. Tämän määritelmän mukaan myös seikkailukasvatusta voi hyvällä syyllä nimittää ihmistyöksi. Rauhalan ajatukseen kuuluu, että ihmistyön tekijät omaksuvat työtään ohjaavat ihmiskäsitykset etenkin koulutuksen kautta.

Ihmiskäsitys tarkoittaa oletuksiamme siitä, millainen ihminen on. Nämä käsitykset ohjaavat toimintaamme ihmisten parissa. Esimerkiksi opettaja, jonka ihmiskäsitys

on behavioristinen, katsoo, että oppiminen tapahtuu palkitsemisen tai rankaisemisen kautta, ja lähestyy opetettavia täysin eri tavoin kuin konstruktivistisen ihmiskäsityksen omaava opettaja, joka näkee opiskelijan itse aktiivisesti rakentavan tietonsa. Seikkailukasvatuksen ihmiskäsitys perustuu edellä esittämämme mukaisesti ajatukseen ihmisestä itseään toteuttavana, kokemusten ja niiden käsittelyn kautta kasvavana olentona. Lisäksi seikkailukasvatuksen ihmiskäsitykseen sisältyy usein ajatus ihmisen ja luonnon vahvasta suhteesta.

Omaa työtä ohjaava ihmiskäsitys on useimmiten tiedostamaton, sillä olemme omaksuneet sen periaatteet toimintamme ohjenuoraksi. Tiedostamattomana ihmiskäsitys voi kuitenkin johtaa myös harhaan: miten toimimme, jos ohjaajana kohtaamme esimerkiksi nuoren, joka ei vastaa käsitystämme itseään toteuttavasta ihmisestä eikä vaikuta olevan lainkaan kiinnostunut "minän" kasvusta? Osaammeko tällöin tunnistaa puutteet omaa suhtautumistamme ohjaavissa ajatuksissa, vai yritämmekö pakottaa tuon toisen ihmisen sopimaan omaan käsitykseemme oppijasta?

Oman ihmiskäsityksen tiedostaminen ja pohdinta on osa seikkailukasvattajan, ihmistyön ammattilaisen, ammatillista kehitystä ja kasvua. Omaa työtä ohjaavien periaatteiden pohtiminen tukee myös työssä jaksamista. Henkilökohtaisen ammattitaidon kasvun edistämisen lisäksi seikkailukasvatusta ohjaavien taustaoletusten ja niiden seurausten kriittinen pohdinta voi palvella myös koko alan kehitystä auttaessaan esimerkiksi löytämään uusia ihmisryhmiä ja heille sopivia seikkailukasvatuksen muotoja.

Seikkailukasvattajan ihmiskäsityksen kehittymistä havainnollistavat esimerkit seikkailukasvatuksen koulutukseen osallistuneiden nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden haastatteluista. Haastatellut opiskelijat olivat innostuneet seikkailukasvatuksesta uutena menetelmänä, ja osa heistä oli jo ennättänyt tutustua toimintaan esimerkiksi apuohjaajana leireillä.

Tulevia seikkailukasvattajia yhdistivät monet asiat. Heillä oli yhdenmukaiset ajatukset siitä, millaisia ongelmia nuorilla on: syrjäytyminen, mielenterveysongelmat, mutta myös luonnosta vieraantuminen kerrottiin keskeisiksi asioiksi, joihin omalla työllä haluttiin puuttua. Opiskelijat kokivat työnsä tärkeäksi ja motivoivaksi ensisijaisesti, koska se mahdollistaa auttamisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen:

"No ehkä akuutti auttamisen mahdollisuus, että pääsee suoraan vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin ja tarkastelee oloja vähän muutenkin. Pystyy auttaa ihmisiä ja toimii ihmisten kanssa. Mulle on aina ollut tosi luontaista tehdä ihmisten kanssa töitä. Jossa ollaan tosi kontaktissa ja sosiaalisissa tilanteissa. Mulla on hyvät sosiaaliset valmiudet."

Vaikeampi vastattava opiskelijoille oli kuitenkin kysymys siitä, miten seikkailukasvatus toimii ja mihin sen vaikutus perustuu. Moni haastateltavista oli yksinkertaisesti kokenut luonnossa toimimisen henkilökohtaisesti kiinnostavana työmuotona, ilman että oli pohtinut millaista lisäarvoa se tuo työlle esimerkiksi osallistujien oppimisen kautta. Näissä toistaiseksi pinnallisissa käsityksissä

Kuvat: Jenna Ranta

korostettiin seikkailukasvatuksen tarjoavan nuorille arkielämästä poikkeavia virikkeitä ja ohjaajan kannalta konkreettisia asioita kuten läheisemmän kontaktin saamista nuoriin. Luonto nähtiin ympäristönä, joka itsessään toimi rauhoittavana tekijänä.

"Tämmöiset retket on hyviä, kun ne esimerkiksi, vaikka jos pienen luokkaporukan kanssa mennään ja ei ole muita, eli pääsee olemaan sen tietyn porukan kanssa ja ne ohjaajat pääsee tutustumaan just meihin, koska pienempi porukka. Kyllä mä näen, että nää on tosi hyödyllisiä nuorten kohtaamisessa. Niin ehkä semmoisen keskittymisen kannalta, semmoisen pysähtymisen kannalta tää on tosi hyvä. Niin luonto saa ihmisen toimimaan ihan eri lailla. Tosi vaikeaa selittää, mutta siellä rauhottuu ihan eri lailla kuin missään muualla."

"On toimiva tapa. On hyvä tapa. Ja se perustuu siihen, että siinä on koko ajan jotain tekemistä. Mihin se nuori voi keskittyy. Ja samalla sen on helppo peilaa omia ajatuksia vaikka johonkin konkreettiseen tekemiseen. Se kanssa, kun, just kun pääsee täs seikkailuelämystoiminnassa kun pääsee ylittämään itsensä ja tekee sellaisia juttui, mitä ei välttis muuten tekis"

Näissä haastatteluissa myös seikkailukasvatuksen haasteet nähtiin hyvin käytännöllisinä: liikuntavammat tai muut fyysiset esteet katsottiin vaikeuksiksi seikkailukasvatuksen toteuttamiselle. Mahdollisten varjopuolien keksiminen oli vielä vaikeampaa ja sellaisina mainittiin esimerkiksi luonnon kuluminen patikoinnin seurauksena.

Edellä kuvatut tulevien seikkailukasvattajien ajatukset muistuttavat jossain määrin edellisessä luvussa esitettyjä nuorten käsityksiä seikkailukasvatuksesta teltan kokoamisen ja muiden käytännön taitojen oppimisen ympäristönä. Nuorten tavoin myös opiskelijoiden ammatillisissa käsityksissä tapahtuu syventymistä, jos opiskelija on valmis pohtimaan työtään eri näkökulmista. Esimerkiksi aikaisemmin leireille osallistunut ja apuohjaajana toiminut opiskelija osasi jo eritellä seikkailukasvatuksen vaikutusta ja rajoitteita yksityiskohtaisesti:

"Opiskelija: Tääl niin kuin kokonaisvaltaisesti seikkailu ei ole se pääpaino, vaan justiin se itsetutkiskelu ja oppiminen, mikä tässä on koko ajan läsnä. Ja ryhmässä toimitaan paljon, mikä antaa sosiaalisiakin valmiuksia.

Haastattelija: Millaisia haasteita tähän liittyy?

Opiskelija: No haasteitahan on. Tää nyt vaatii järjettömän määrän ammattitaitoa, joka on tosin koulutettavissa ja sitä varten onkin ammattilaiset ohjaajat, mut tosi paljon joutuu ottaa huomioon, varsinkin just luontomaastossa, että mitä kaikkea ryhmä tarvitsee pärjätäkseen.

Opiskelija: Siis seikkailuhan on mikä tahansa, jollekin se on retki taidemuseoon. Varmasti on sellainen henkilö, jolle tää ei ole yhtään oma juttu. Ei sellaista ihmistä, joka ei koe tätä millään omakseen, tarvi pakottaa siihen. Et jos ei ollakaan varmoja, et onko kaikki vapaaehtoisesti tässä mukana. Esimerkiksi, et jos joku on tullut vähän pakottamalla mukaan. Sithän tää ei onnistu tai jos mennään sen mukavuusalueen ulkopuolelle, silloin mennäänkin takapakkia, eikä kehitytä."

Esimerkissä opiskelija muistuttaa, että pelkkä "seikkailukokemusten" tuottaminen ei ole toiminnan päätavoite vaan nimenomaan reflektointi ja oppiminen, jotka ovat usein näkyvän toiminnan vastakohtia. Opiskelija ei koe seikkailukasvatusta yksinkertaisesti luonnossa tapahtuvana rauhoittumisena tai ryhmäytymisenä, vaan ammattitaitoisten ohjaajien toteuttamana toimintana. Myös opiskelijan käsitys oppijoista, nuorista, on moniulotteinen: seikkailu merkitsee eri ihmisille erilaisia asioita, eivätkä kaikki toimintamuodot välttämättä sovi jokaiselle vaan voivat huolimattomasti käytettyinä johtaa negatiiviseen, ei-kasvattavaan lopputulokseen.

Jokainen ryhmä koostuu erilaisista ihmisistä: esimerkiksi koululuokassa on oma dynamiikkansa, valmiit ihmissuhteet, roolit ja erimielisyydet nuorten välillä. Seikkailukasvattaja ei näistä ominaisuuksista voi olla useinkaan ennakolta tietoinen vaan joutuu rakentamaan käsitystään sekä ryhmästä että sen yksilöistä toiminnan keskellä. Tällöin oman ihmiskäsityksen reflektointi ja avoimuus erilaisia ihmisiä kohtaan on erityisen tärkeää kokemuksellisen oppimisen tukemiseksi.

Seikkailukasvatus osana opetusta?

Tässä luvussa olemme tarkastelleet seikkailukasvatusta ja sitä ohjaavia tausta-ajatuksia sekä korostaneet seikkailukasvattajan itsereflektion merkitystä ammatillisen kasvun tukemisessa. Lopuksi pohdimme seikkailukasvatuksen tarjoamia mahdollisuuksia laajemmin osana opetusta ja koulutuksen tavoitteita.

Miten seikkailukasvatus ja toiminta luonnossa liittyvät nuorten taitoihin toimia arkielämässä? Voiko seikkailukasvatus toimia työelämäkasvatuksena tai voisiko seikkailukasvatuksen kokemuksia hyödyntää perinteisessä yrittäjyyskasvatuksessa? Nuoren minäpystyvyyden ja -tietoisuuden vahvistaminen sekä oman ajattelun ja tunteiden reflektointitaitojen kehittämisen voi katsoa olevan seikkailukasvatuksen ja laajassa mielessä ymmärretyn yrittäjyyskasvatuksen jaettuja tavoitteita.

Kokemus minäpystyvyydestä luo uskoa itseensä ja osoittaa nuorelle hänen kykenevän asioihin, joihin hän ei ollut ennen tiennyt kykenevänsä. Niin opinnoissa, työelämässä, yrittäjänä kuin seikkailullisissa ympäristöissä toimiessaan nuori joutuu soveltamaan aiempaa osaamistaan ratkaistakseen eteen tulevia haasteita.

Vaikka yrittäjyyskasvatus on helposti ymmärrettävissä individualistiseksi yksilön taitojen ja voimavarojen lisäämiseksi, yrittäjyyteen kuuluu myös kykyä toimia erilaisten ihmisten kanssa. Ryhmätoiminta luonnossa osoittaa nuorille yhteistyön tarpeen, mutta havainnollistaa myös yhteistyöhön liittyviä vaikeuksia. Seikkailukasvatuksen kasvatuksellisena tavoitteena on näiden erilaisten kokemusten kautta kasvattaa aiemmin mainittuja, pystyvyyteen ja tietoisuuteen liittyviä taitoja.

Luova ajattelu ja ongelmanratkaisukyky luonnehtivat yrittäjämäisiä ajattelutapoja. Liikuttaessa luonnossa ja kohdattaessa haastavia kokemuksia, joiden lopputulos ei ole ennalta tiedettävissä, kykyä luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun koetellaan jatkuvasti. Seikkailukasvattaja pyrkii tarjoamaan nuorille vinkkejä ja välineitä ongelmien ratkaisemiseksi, mutta myös turhautuminen ja epäonnistuminen voivat olla osa kasvattavaa kokemusta. Joissakin tilanteissa edellä käsitelty sosiaalinen vuorovaikutus, yhteistyö ja avun pyytäminen ja tiedon jakaminen voivat olla osa ongelmanratkaisua.

Katkelmat haastatteluista: Henri Muroke ja Eemeli Hakoköngäs.

Pohdittavaksi

- Mieti mitä osallisuus tarkoittaa työssäsi? Miten voisit lisätä nuorten osallisuutta ja vastuun myötä syntyvää motivaation lisääntymistä?
- Vietätkö suurimman osan ajasta nuorten kanssa arjen rutiineja pyörittäen? Mitä jos kokeilisitte poistua normiympäristöstä ja toteuttaa aitoja seikkailuita!
- Onko nuorilla lupa onnistua ja epäonnistua? Jos nuorella on tunne siitä, että epäonnistuminenkin on onnistuminen, hän uskaltaa kantaa vastuuta yhteisistä asioista
- Mieti millaiset taustaoletukset ohjaavat omaa toimintaasi nuorten parissa? Pohdi, millaisia vaihtoehtoisia tapoja nuorten lähestymiseen olisi?

Kuva: Janka Mäkipää

Elina Elme,
toiminnanjohtaja,
Outward Bound Finland ry

Kohti kokonaisvaltaista ohjaajuutta

Kohti kokonaisvaltaista ohjaajuutta -koulutus järjestettiin LUODE-hankkeen aikana yhteensä neljä kertaa. Koulutuksen kohderyhmänä olivat nuorten kanssa työskentelevät kasvatus-, ohjaus-ja sosiaalialan ammattilaiset, joilla oli jo jonkin verran kokemusta elämyspedagogiikasta. Koulutus oli laajin ja monipuolisin kyseistä osaamista vahvistava ja syventävä koulutus Suomessa hankkeen aikana, minkä vuoksi se saavutti vuosittain suuren suosion. Hakijoita koulutuksiin oli vuosittain noin 100, joista mukaan valittiin 15–20 soveltuvinta. Haku koulutukseen oli avoin ja valinnoissa huomioitiin heterogeenisuus niin sukupuolen, ammatin kuin maantieteellisen sijainnin näkökulmista. Neljän vuoden aikana koulutukseen osallistui inspiroitunut joukko muun muassa nuorisotyöntekijöitä, psykologeja, työvalmentajia, terapeutteja, opettajia, kouluttajia, luonto-ohjaajia, mielenterveyshoitajia ja perhetyöntekijöitä. Koulutus toteutettiin Evon retkeilyalueella, Rahtijärven vanhan savottakämpän tunnelmallisessa ympäristössä. Koulutuksen kesto oli 6–7 päivää.

LUODE-hankkeessa varsinaisena kohderyhmänä olivat nuoret mutta päämääränä oli antaa myös nuorten kanssa työskenteleville elämyksellinen kokemus seikkailukasvatuksen keinoista ja mahdollisuuksista. Koulutuksella haluttiin vahvistaa osallistujien tietoja ja taitoja elämyspedagogiikasta ja kokemuksellisesta oppimisesta. Tavoitteena oli syventää osallistujien ymmärrystä ohjaajan roolista osana nuoren kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, sekä lisätä ymmärrystä elämyspedagogisesta prosessista, ryhmäprosesseista sekä turvallisen ryhmän elementeistä. Halusimme, että koulutus antaisi erityisesti rohkeutta soveltaa elämyspedagogiikkaa osana osallistujien omaa työtä nuorten parissa. Koulutuksen haluttiin myös tukevan monipuolisesti luovuutta, ihmisten kohtaamista, luontoympäristön hyödyntämistä osana omaa työtä sekä kunkin omaa ammatillista kasvua ja kehitystä.

Elämyspedagogiikka työvälineenä

Elämyspedagogiikka on työväline, eräänlainen kokonaisvaltainen tapa tarkastella ympäröivää maailmaa. Elämyspedagogiikka on kasvatuksellinen, oppimiseen tähtävää toimintaa. Se korostaa tietojen, taitojen oppimisen sijaan ihmisenä kasvamista, kehittymistä ja parempana ihmisenä olemista. Nuorten ohjauksessa tärkeää onkin se, että nuori saa tukea kokonaisvaltaisesti; toiminnan tulee tukea sekä fyysistä, psyykkistä että sosiaalista kasvua.

Elämyspedagogisessa ohjaamisessa on kyse aidosta ihmisen kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta. Ihminen on kokonaisuus, jonka perusolemukseen kuuluu kokonaisvaltainen suhde todellisuuteen. Tämä näkemys ihmisestä ajattelevana, tuntevana ja tekevänä kokonaisuutena on elämyspedagogiikan ydin. Osallistuja (lapsi, nuori tai aikuinen) on läsnä toiminnassa aina kokonaisvaltaisesti. Elämyspedagogisen toiminnan kolme keskeistä käsitettä ovat pää, sydän ja käsi. Nämä kolme osa-aluetta edustavat elämyspedagogiikan syvintä ydintä ja arvoperustan.

Näiden kolmen keskeisen käsitteen kautta kehitetään osallistujia kohti osallistumista, vastuullisuutta, myötätuntoa, luonteenlujuutta, suvaitsevaisuutta, lähimmäisen rakkautta, yhteisöllisyyttä ja auttamisen halua. Pään, käden ja sydämen avulla voidaan oppimisessa kehittää kokonaisvaltaisesti kaikkia persoonallisuuden osa-alueita.

Oppimisympäristönä on usein luonto, jossa tehtävät aktiviteetit ja toiminnot ovat kurssilla kasvatuksen ja oppimisen välineitä, ei itsetarkoitus. Elämyksiä voivat tarjota myös taiteeseen tai draamaan liittyvät elementit.

Kohti kokonaisvaltaista ohjaajuutta -koulutuksiin sisällytettiin elämyspedagogiikan teoriaa, reflektointia, taidepedagogiikkaa, elämyspedagogista ohjaamista ja ohjaajuutta sekä harjoitteita, identiteetin rakentumista osana sosiaalista prosessia, kokemuksellista oppimista sekä non-verbaalista ja verbaalista viestintää osana ihmisten kohtaamista. Koulutuksista vastasi kaksi pääkouluttajaa, joiden lisäksi kurssilla vieraili kouluttajia Outward Bound Finland ry:stä, Suomen Urheiluopisto Vierumäeltä sekä Taideyliopistolta. Yhdistämällä monipuolista osaamista ja näkökulmia luotiin voimaannuttava kokonaisuus, jolla tuettiin osallistujien ymmärrystä juuri kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta, ohjaamisesta ja ohjaajuudesta. Osallistujille haluttiin antaa mahdollisuus laaja-alaiseen ja oman toiminnan reflektiviisyyteen pohjaavaan oppimiseen kokemusten, elämysten ja oivallusten avulla.

"Vaikuttava ja merkityksellinen viikko"

Koulutuksen jälkeen osallistujat kertoivat saaneensa teorian ja käytännön syventämisen lisäksi vahvistusta omaan suuntaansa ja se oli rikastanut näkökulmia omaan itseen ja omaan toimintaan ammattilaisena. Lisäksi koulutusten koettiin tuoneen merkityksellisiä kohtaamisia ja verkostoja sekä antaneen laaja-alaisesti uusia ajatuksia ja uusia lähestymistapoja omaan työhön. Erityisen merkitykselliseksi osallistujat kokivat turvalliseksi muodostuneet ryhmät, joiden sisällä he kokivat saaneensa oppia ja oivaltaa asioita omasta itsestään, toisista ja ympäröivästä maailmasta kiireettä ja kannustavassa hengessä. Palautteista oli luettavissa ajautuminen syvään muutosprosessiin:

"Kiitos viikosta! Se oli paljon järisyttävämpi kokemus kuin osasi ajatellakaan itseensä ja omaan olemiseensa. Toki sain myös töihin hyviä työkaluja! Kannan tätä kokemusta vielä pitkään mielessäni."

"Uskon, että moni sai koulutuksesta merkittävän käännekohdan, ei pelkästään ammatillisessa mielessä, vaan myös ihmisenä. Oli hienoa seurata sivusta, miten moni koki kasvua ja omien tarpeiden valaistumista koulutuksen myötä. Uskon, että viikon koulutusanti laittoi suuren prosessin liikkeelle monen henkilön kohdalla."

Erään osallistujan palaute koulutukseen osallistumisesta kuvaa hyvin sitä, mitä voi tapahtua, kun on avoin uuden oppimiselle ja kohtaamiselle:

"Lähdin reissuun luottavaisin mielin. Olin mielestäni vakaalla pohjalla, valmiina ammentamaan kouluttajilta uusia asioita itselleni. Olin valmis. Ja mitä sitten tapahtuu, kun luulee olevansa valmis? Joku tai jokin muistuttaa sinua siitä, ettet koskaan ole valmis."

En osannut odottaa sydämeni läikkyvän vesisaavin tavoin aamupalaa laittaessa. En odottanut kyyneleideni valuvan poskia pitkin metsäjoogassa. Tai sitä, miten suurta turvaa sai tuntiessa vieressä olevan ihmisen hihan koskiessa omaan hihaan ringissä seisoessa, silmät kiinni. Tai miten etuoikeutetuksi ja ylpeäksi tunsi itsensä saadessaan hihamerkin.

"Ja minkä määrän mieleenpainuneita pieniä, mutta tunteikkaita tai tärkeitä hetkiä saikaan kokea! Ja mikä valtava merkitys pienille lapuille kirjoitetuilla sanoilla onkaan!"

Elli Keisteri-Sipilä,
hankesuunnittelija,
Suomen Latu

Ylös, ulos ja luontoon

Nuoret ja jäsenyhdistykset ovat olleet LUODE-hankkeessa mukana kehittämässä ja ideoimassa ulkoilujärjestö Suomen Ladun toimintaa nuorten näkökulmasta. Artikkelissa pohdin mitä on tehty, oivallettu ja opittu sekä pureudun vapaaehtoistyön muotoihin ja muutoksiin sekä näkökulmiin nuorten sitoutumisesta vapaaehtoistyöhön ja siihen liittyviin mahdollisiin haasteisiin.

Kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan perinteistä organisoitua järjestötoimintaa. Monessa järjestössä koetaan, että ihmiset eivät halua sitoutua vapaaehtoistoimintaan samalla tavalla kuin ennen. Kolmannen sektorin rinnalle onkin noussut neljäs sektori. Se on itseohjautuvaa vapaata kansalaistoimintaa, joka ei ole sidoksissa järjestöihin. Yhtenä ajatusmallina tässä hankkeessa oli miettiä neljännen sektorin edustamaa vapaaehtoistoimintaa, joka olisi sidoksissa yhdistystoimintaan. Tavoitteena oli löytää kevyempiä ja nuorten maailmasta kumpuavia tapoja tehdä vapaaehtoistyötä ulkoilun parissa.

Suomen Latu on liikuttamiseen ja ulkoilijoiden edunvalvontaan keskittynyt ulkoilujärjestö, johon kuuluu yli 88 000 jäsentä 185 yhdistyksessä. Suomen Latu edistää kaikenikäisten ulkoilua ja liikunnallista elämäntapaa läpi vuoden. Järjestön tavoitteena on, että kaikki löytäisivät mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta. Suomen Ladun toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja ihmiset ovat omasta halustaan mukana toiminnassamme. Ajan ja yhteiskunnan muuttuessa hankkeiden kautta on ollut mahdollisuus kokeilla ja kehittää toimintaa.

Hankkeen alussa pohdittiin erilaisia tapoja ja tyylejä tavoittaa nuoria mukaan ulkoiluyhdistysten toimintaan. Moni yhdistys ilmaisi huolensa siitä, että jäsenyhdistyksiin tarvittaisiin lisää nuoria, jotta toiminta jatkuisi vah-

Kuvat: Jenna Ranta

vempana ja uudistuisi. Yhdistysten kanssa keskustellessamme nousikin hyviä näkökulmia tavoittaa nuoria. Koettiin, että nuoria voi tavoittaa yhteistapahtumista, joissa oli ollut useita eri järjestöjä ja toimijoita mukana. Esimerkiksi yhteistyö oppilaitosten, partion, 4H:n tai nuorisotoimen kanssa teki Suomen Ladun toimintaa nuorille tutummaksi.

Keskusteluissa nousi myös esille, että nuoret kaipaavat omaa, nuorille suunnattua, matalan kynnyksen ulkoiluyhteisöä, ja nykyiseen Suomen Ladun jäsenyhdistysten toimintaan voi olla haastava tulla mukaan. Yhteinen näkemys oli, että nuoria kannattaa ottaa rohkeasti mukaan suunnittelemaan uusia toimintatapoja yhdistykselle. Kehittämiskohteena todettiin, että nuorten vahvuuksia ja osaamista kannattaa kartoittaa etukäteen ja näin löytää osaamista vastaava vapaaehtoistehtävä. Nuorten sosiaalisen median osaamisesta, valokuvaus- ja tietoteknisistä taidoista voi olla paljon hyötyä yhdistyksen toiminnassa. Vastavuoroisesti nuori voi oppia yhdistyksessä vanhemmilta ohjaustaitoja, kokouskäytäntöjä ja lajituntemusta.

Nuorille kaverit ovat tärkeitä. Yhdessä kavereiden kanssa tapahtumien teko tai ryhmien ohjaus koettiin mielekkääksi. Monet yhdistykset toivat esiin, että uudet lajit ovat houkutelleet nuorempia jäseniä toimintaan ja ohjaustyöhön mukaan. Suosituimmiksi lajeiksi mainittiin maastopyöräily, polkujuoksu sekä frisbeegolf. Nuoria kiinnostivat myös kajakkiseikkailut, pakohuonepelit metsässä, luontovalokuvaus ja parkour.

Toteutukset

Hankkeen aikana koulutettiin nuoria *Metsämörri*-ohjaajiksi. Metsämörri on satuhahmo, joka innostaa lapset lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan. Nuoria Metsämörri-ohjaajan koulutukseen löytyi mm. oppilaitosten kautta. Tavoitteena oli saada nuoria mukaan myös ohjaamaan Metsämörri-toimintaa, mutta siitä innostuivat vain muutamat. Erityisen toimivaa oli se, kun ohjauksen sai tehdä yhdessä kaverin kanssa ja toiminta oli nuoren arkeen sopivaa ja lyhytkestoista.

Suomen Ladun *Ulkona kuin lumiukko* -kampanjaan liittyen nuoria koulutettiin ohjaamaan matalan kynnyksen lumenveistoa. Puolen päivän koulutuksessa opetettiin miten pakkaslunta pakkaamalla ja sitä veistämällä saa taideteoksia aikaan. Nuoria oli mukana tapahtumissa ohjaamassa perheille lumenveistoa.

Frisbeegolfin ohjaajakoulutuksiin pyrittiin saamaan nuoria, mutta kevään 2020 pandemia sotki suunnitelmat. Keräsimme pienen porukan nuoria, jotka keskenään suunnittelivat opetusvideoita frisbeegolfin pelaamiseen. Suomen Ladun jäsenyhdistykset voivat jatkossa hyödyntää videoita viestinnässään.

Yhdistysten kanssa nousi esille uusia lajeja ja ulkoilumuotoja, joita voisi kehittää nuorille ja nuorten kanssa. Kehitettäviksi muodoiksi valikoituivat ulkona toteutettava pakohuonepeli sekä luontovalokuvaus. Vuoden 2018 lopussa aloimme yhdessä kahden opiskelijan kanssa suunnittelemaan ulkomysteeripeliä. Kehitimme mysteeripeliä koepelien ja palautteiden pohjalta tuotteeksi. Lopputuloksena syntyi *Suuntamysteeri*. Se on ulkona pelattava peli, jossa hyödynnetään ilmansuuntia pelipaikkoina. Suuntamysteeriä on kehitetty ja koulutettu hankkeen aikana yhdessä nuorten kanssa, ja se jää hankkeen jälkeen integroituna Suomen Ladun toimintaan.

Neljän viikon mittainen *Luontokuvausta älypuhelimella* -verkkokurssi toteutettiin keväällä 2019 sekä 2020. Verkkokurssi tavoitti nuoria hyvin riippumatta siitä missä he asuvat. Erityisen hyvin nuoria osallistui pandemiakeväänä 2020. Jokaiselle viikolle oli teema, ja aiheesta julkaistiin sähköiset oppimateriaalit maanantaisin. Viikonlopuksi julkaistiin teemaan sopiva kuvaustehtävä. Tehtävät palautettiin omaan kansioon ja niistä sai koulutuksen päätyttyä palautteen. Lisäksi kurssilaisilla oli mahdollisuus liittyä suljettuun Facebook-ryhmään ja jakaa siellä myös omia kuviaan.

Ilmoittautumisen yhteydessä osallistujat kertoivat toiveitaan ja tavoitteitaan kurssille. Monella tavoitteena oli oppia perusasioita kännykällä valokuvaamisesta. Useat kaipasivat ideoita sommitteluun, valon ymmärtämiseen, vinkkejä maisemakuvaukseen, yksityiskohtien kuvaukseen sekä eläinten kuvaamiseen. Haluttiin myös oppia tallentamaan liikettä, tunnetta ja tunnelmaa.

Kuukauden kestävällä kurssilla tutustuttiin luontokuvauksen eri tyyleihin maisemakuvauksesta makrokuvaukseen. Saatiin perustiedot sommittelusäännöistä, joita pääsi kuvaustehtävien kautta kokeilemaan käytännössä. Kurssilla opeteltiin näkemään valon eri ominaisuuksia luonnossa ja toteuttamaan kuvausprojekteja eri aiheista. Aiheena saattoi olla esimerkiksi lähikuva luonnosta, taidekuva, maisema, eläin, retki-

Kuva: Milja Nikunen

ruoka, nuotio tai ulkoilulajit. Lisäksi opeteltiin käyttämään kuvankäsittelyapplikaatioita omalla mobiililaitteella.

Kurssilaisten palautteessa tuli ilmi, että kurssista pidettiin ja se oli erikoiseen etäkevääseen hyvin soveltuva, voimauttava ja helposti itsenäisesti toteutettava. Kurssin sisältö oli yhden opintopisteen arvoinen ja osa kurssilaisista pystyi hyödyntämään koulutusta opiskeluissaan. Palautteessa todettiin, että verkossakin voi oppia kaikenlaista ja omaan tahtiin opiskelu antoi tilaa luovuudelle. Viikoittaiset teemat toivat rakennetta ja jämäkkyyttä opiskeluun. Monet pitivät siitä, että kurssin aikana sai jakaa omia kuvia Facebookiin ja saada muilta palautetta.

Kurssilla otettiin mahtavia ja monipuolisia kuvia. Luontotunnelmat ympäri Suomea saivat taas oivaltamaan, että Suomessa on paljon nähtävää, koettavaa ja kuvattavaa. Vaikka koulutus toteutettiin verkossa ja nuoren omassa ympäristössä, kuvien jakamisen kautta yhteys oli käsinkosketeltava. Kurssin päätyttyä oli koskettavaa lukea palautetta, josta kävi ilmi, että uuden oppimisen lisäksi yhteys omaan lähiympäristöön oli vahvistunut. Nuorten kuvien kautta pääsimme matkalla eri puolille Suomen luontoa:

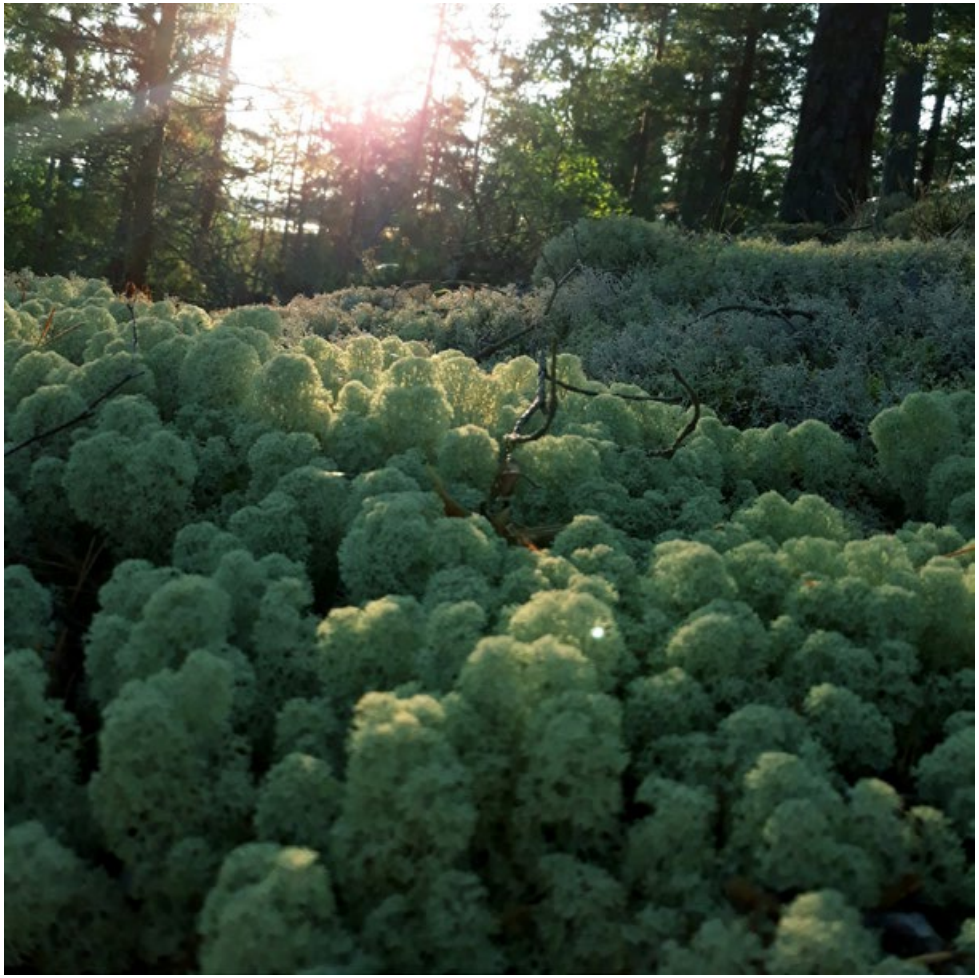

Jäkälä. Kuva: Adeliina Kotiaho

"Koulutustilat olivat omavalintaiset = luonto ja metsä. Koulutus oli mielestäni hyvin rakennettu ja jäsennelty. Netissä suoritettavaksi koulutukseksi todella hyvin toteutettu! Viikko viikolta eteni sopivaan tahtiin ja mielekkäästi uutta teoriaa oppien. Viikonloppuisin oli hyvä paneutua kuvaustehtävään. Oppimateriaalit oli hyviä ja selkeitä, sekä inspiroivasti toteutettuja."

"Ylös, ulos ja luontoon! Joka säällä voi kuvata jotain (vaikka sitten nuotion loimussa jos ei muuta). Iän ikuisena maisemakuvaajana heräsi kiinnostusta myös mm. makrokuvaukseen ja siihen täytyykin perehtyä lisää esim erillisen linssin avulla. Aina ei myöskään mene suunnitelmien mukaan reissu ja kuvaus, mutta sekään ei haittaa eikä pidä lannistua. Ainakin on piipahtanut luonnossa vaikka ei kuva olisikaan semmoinen kuin suunnitteli!"

"Opin sommittelusta, mutta muuten asiat olivat sinänsä tuttuja. En valitettavasti kerennyt kuvata niin paljon kuin olisin halunnut tai pystynyt korona-aikana lähtemään julkisilla joihinkin näyttävämpiin kuvauskohteisiin. Koulutuksen ansioista pääsin kyllä tutkimaan lähimetsää uudesta näkökulmasta."

"Sain tosi paljon hyviä vinkkejä älypuhelimen käyttöön kuvauksessa. Asetukset tulivat tutummiksi ja kurssi kannusti havainnoimaan luontoa uudella tavalla."

"Kurssin toteutus oli hieno. Verkossakin voi oppia kaikenlaista. Opiskelu omaan tahtiin antaa tilaa ja mahdollistaa paluun kertaamaan."

Uutena vapaaehtoistyön muotona Suomen Ladulla aloittivat alkuvuodesta 2020

Taidelampi. Kuva: Säde Kuusisto

ulkoilulähettilät. Ulkoilulähettilät jakavat Instagramissa kuvia ja tarinoita ulkoilusta, ja heiltä saa ideoita ja vinkkejä luonnosta ja ulkoilusta nauttimiseen. Heidän kauttaan pääsee seuraamaan ulkoilua eri puolilla Suomea, eri vuodenaikoina, eri lajien ja ulkoilumuotojen parissa. Iso osa ulkoilulähettiläistä on nuoria ja olemme heidän kauttaan saaneet viestinnällisesti nuoria kiinnostavaa sisältöä sosiaalisen median kanaviimme. Lisäksi ulkoilulähettilät on osallistettu mukaan kehittämään kanssamme tätä uutta vapaaehtoistyön muotoa.

Oivallukset

Oppilaitosyhteistyö on hyvä mahdollisuus tehdä järjestöjen ja yhdistysten toimintaa tutummaksi. Oppilaitosyhteistyö on toiminut hyvin yhdistystemme isommissa tapahtumissa, joissa opiskelijat ovat päässeet suunnittelemaan, toteuttamaan ja ohjaamaan. Myös opintopisteitä ja näyttöjä on pystynyt suorittamaan tapahtumien yhteydessä. Osa on innostunut tätä kautta toiminnastamme ja lähtenyt siihen mukaan. Hankkeessa toteutettiin aiheesta opinnäytetyö, jossa kartoitettiin jäsenyhdistyksiltä malleja oppilaitosyhteistyön toteutukseen. Kartoituksen pohjalta tehtiin *Askelmerkit oppilaitosyhteistyöhön* -materiaali, josta yhdistys ja oppilaitokset saavat malleja yhteisprojektien toteutukseen.

Verkkokoulutukset tavoittavat valtakunnallisesti hyvin. Kehittämiskohteena on miettiä, miten verkkokoulutukseen voisi jatkopolkuna liittää vapaaehtoistyön. Voisiko jatkossa ulkoilulähettiläille olla oma verkkokurssi, jossa saisi valokuvaamisen lisäksi myös vinkkejä jäsenyhdistysten viestintään?

Valokuvaus ja videot ovatkin nousseet suuren rooliin vapaaehtoistoiminnan muotona. Erityisesti kulunut vuosi 2020 on ollut haastava konkreettisen toiminnan järjestämisessä, ja kuvilla sekä videoilla olemme tavoittaneet ja koskettaneet.

Retkeily ja ulkoilu on lisääntynyt viime vuosina runsaasti. Ulkoilijat etsivät omia ulkoiluyhteisöjään entistä enemmän. Hyödyntäen mm. hankkeen huomiota olemme ideoineet Suomen Ladulle tulevaisuuden ulkoiluyhteisöihin liittyvän hankkeen, joka tukee ja jatkaa LUODE-hankkeessa aloitettua prosessia nuorten ja nuorten aikuisten tavoittamiseksi ja osallistamiseksi toimintamme kehittämiseen.

Ulkoilu on osa elävää kulttuuria ja se muuttuu yhteiskunnan ja ihmisten mukana. Suomalaisen ulkoilukulttuurin vahvistaminen on tässä ajassa ensisijaisen tärkeää ihmisten yhteisöllisyydelle sekä hyvinvoinnille ja kansanterveydelle. Aika ja yhteiskunta muuttuvat, samoin kuin ulkoilutavat, -paikat ja ennen kaikkea ulkoiluyhteisöt. Sosiaalinen media on tullut vahvasti mukaan ulkoilun toimintaympäristöksi. Haluamme luoda uusia toimintamuotoja sekä ymmärtää ja kehittää suomalaista ulkoilukulttuuria.

Pohdittavaksi:

- Pohdi minkälainen vapaaehtoistyö kiinnostaa ulkoilun parissa
- Kiinnostaako oppilaitosyhteistyö ulkoilujärjestössä?

Lähteitä ja lisätietoa:

suomenlatu.fi/ulkoile/nuoret.html

kansalaisareena.fi/aineistoa/nuorten-vapaaehtoistyon-kasikirja/

suomenlatu.fi/osallistu/oppilaitosyhteistyo.html

yhdistyspalvelut.suomenlatu.fi/fi/aineistot/liikuntatoiminta/oppilaitosyhteistyo.html

Pitkospuut. Kuva: Lotta Hiitelä

Anja Kuhalampi,
projektipäällikkö,
Helsingin yliopisto, Lahden Yliopistokampus

Kirjoittaminen on näkyväksi tekemistä

Voiko taidetyöskentely kehittää nuoren työelämätaitoja? Opettavatko taiteen syvät ja pitkät prosessit epävarmuuden sietoa? Miten kirjoittaminen eroaa muusta taidekasvatuskontekstista? Voiko kirjoittaminen kasvattaa minäpystyvyyttä, itsetuntoa ja itsetuntemusta? Avaako taidetyöskentely ovia mahdollisuuksien maailmaan, luovaan ongelmanratkaisuun tai kirkastaako se havaitsemisen ja empatian merkitystä? Näihin asioihin haen vastauksia toukokuussa 2020 järjestetyn Kirjoittamisen ilo -kurssin toteutuksesta.

LUODE - luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeen keskiössä oli nuorten työelämätaitojen kehittäminen luonto- ja taide-elämysten avulla. Kaikissa hankkeen aktiviteeteissa oli läsnä luovuus ja taidemenetelmien hyödyntäminen – joko otollisen ilmapiirin luomiseen tai taiteellisen prosessin kokonaisvaltaiseen kokemiseen.

Taide ymmärrettiin hankkeessa itsessään moniarvoisena, merkityksiä täynnä olevana elämän ilmiönä, joka avaa vaihtoehtoisia näkymiä ymmärtää todellisuutta. Taide määritellään usein kolmantena tilana, hyppynä tyhjään ulottuvuuteen, jossa on mahdollista tutkia omaa itseään ja suhdettaan ympäristöön. Se antaa luovan ja subjektiivisen tavan käsitellä ympäröivää todellisuutta (Pääjoki, 2004).

Suomea koskettanut kansainvälinen pandemia vuonna 2020 pakotti luodelaiset etsimään uusia toteutusmuotoja toiminnalle nuorten kanssa. Yksi niistä oli Kirjoittamisen ilo -verkkokurssi, jota vetivät Tarinavoima Oy:n ohjaaja *Anu-Liisa Rönkä* sekä kirjailijat *Petri Tamminen* ja *Antti Rönkä*.

#itse #toiminta #taidekasvatus #kirjoittaminen

Kirjoittamisen ilo

Ohjaajat olettivat ja varautuivat siihen, että nuoret kokisivat kirjoittamisen kynnyksen korkeaksi. Siksi heidän tärkein tavoitteensa oli, että kynnys tulisi ylitetyksi. Päämäärä oli innostaa nuoret kirjoittamaan ja huomaamaan, että he pystyvät luomaan jotain, mistä he eivät etukäteen tienneet. Toissijainen tavoite oli se, että samalla kirjoittamisen taito paranee.

Ohjaajilla oli mielikuva, että koulun tai nykyajan kuvaan perustuvan viestintäympäristön takia nuorilla olisi kirjoittamisesta huonoja mielikuvia – että he kokisivat kirjoittamisen raskaaksi. Siksi ohjaajat pyrkivät siihen, että tehtävät olisivat keveitä ja hauskoja, varsinkin alussa, kun yritetään kynnyksen yli. Eräs nuori kuvaa:

> *"Kokemukseni ovat koulun äidinkielen tunneilta, joten kurssi on syventänyt osaamista paljon! Olen entistä varmempi aiheista, joista haluan tulevaisuudessa mahdollisesti kirjoittaa."*

Tarinavoiman kouluttajilla oli vielä yksi lähtökohta; jo aiemmilla kirjoituskursseilla he olivat huomanneet kirjoittamisen kiinnostavan tai houkuttelevan ihmisiä, jotka ovat herkkiä tai joilla on taustallaan traumoja, ja nämä luovat painetta kirjoittamiselle. Tämän tietäen ohjaajilla oli tavoitteena olla nuorille rauhallinen kannustava aikuinen kirjoittamisen kautta koko kurssin ajan. Taidetyöskentelyssä on olennaista eräänlainen "siirtymäobjekti"-kokemus; Ohjaajat luovat hyvän ja turvallisen tekemisen ilmapiirin, kannattelevan ympäristön, jossa taidemenetelmät imaisevat kuin huomaamatta mukaansa tekemiseen. Taide antaa mahdollisuuden käsitellä kiperiäkin ongelmia ja tuntemuksia itsestä etäännytettynä. (Winnicott, 1971.) Kirjoittamisen voimauttavasta vaikutuksesta kertoo nuoren kommentti:

> *"Lisäksi elämänhaluni on palannut kirjoittaessani ja haaveilen jo uudesta opiskelupaikasta, aion vaihtaa alaa joka oikeasti inspiroisi minua ja en enää itkisi sitä, että olen vielä hukassa."*

Nuorilla luontaista imua kirjoittamiseen

Nuoret lähtivät tekemään harjoituksia hämmästyttävän hyvin. Ensimmäinen tavoite oli saada heidät ylittämään olettamamme kirjoittamisen kynnys, mutta ohjaajat havaitsivat, ettei kynnystä ollutkaan. Vai oliko niin, että kurssi houkutteli mukaan niitä nuoria,

joilla oli jo alun perin valmiuksia ja korkea motivaatio kirjoittaa?

Ohjaajien mukaan nuorilla oli motivaatiota ja sisäsyntyistä imua kirjoittamista kohtaan. Mukana oli pitkään kirjoittamista harrastaneita, mutta myös kokemattomampia kirjoittajia. Silti kaikki lähtivät heti mukaan rohkealla ja avoimella asenteella.

Heti ensimmäisen tehtävän perusteella näytti, kuin nuorilla ei olisi mitään kuorta, josta pitäisi uskaltautua ulos – toisin kuin aikuisten kirjoittajien kursseilla. Aikuisilla kuori on selvemmin näkyvillä ja kirjoittamiseen liittyy paljastumisen pelkoa. Nuori sukupolvi näyttää kouliintuneen aivan erilaiseen avoimuuteen. Voi olla, että nuorillakin se kuori on, se vain on jossain muualla kuin siinä, etteivätkö he uskaltaisi ilmaista itseään ja kertoa tunteistaan. Tehtävät veivät mennessään:

> *"...on ollut hauskaa huomata, että kun tämän kurssin tehtävät ovat olleet tehtynä, odottaa jo uusia, tai päätyykin kirjoittamaan omia juttujaan! Yhtäkkiä onkin tullut tarve kirjoittaa ja se tarve on alkanut pakottaa keskellä päivää."*

Kritiikin pelko

Kurssin teoriaosuudessa ohjaajat keskittyivät puhumaan kirjoittajan pelon ja uskaltamisen tematiikasta. Ohjaajatiimissä mukana ollut nuori kirjailija Antti Rönkä onnistui omalla olemuksellaan ja esimerkillään välittämään muille nuorille viestiä siitä, ettei avoimuudessa ja rehellisyydessä ole pelättävää, vaan se on juuri kiinnostavaa. Ohjaajatiimi pyrki siis kaikin keinoin rakentamaan kirjoittajille paikan onnistua. He korostivat myös sitä, että *"jotain on aina parempi kuin ei mitään"*, ja kurssilla tehtiin *"huonon kirjoittamisen"* harjoitus.

Jostain taustalta nuorista välittyi kyllä se, että kritiikin uhka ja pelko on yhtä suuri kuin muillakin sukupolvilla. Korjaavan palautteen vastaanottaminen on hyvin vaativaa kenelle tahansa. Kokemuksen mukaan kirjoittajan pitää olla varsin kokenut ja pitkällä työssään, riittävän varma taidoistaan ja tekstistään, jotta korjaavasta palautteesta on hyötyä. Kritiikin sietokykyä ei mittautettu lainkaan tällä kurssilla, sillä haluttiin pysytellä koko ajan alueella, jossa kypsytellään, rakennetaan ja vahvistetaan kerrontaa, ei vielä korjata ja editoida mitään. Nuoret kokivat harjoitukset rentouttavina:

"Kurssi on ollut hyvä tilaisuus kirjoittaa tekstejä, jotka ovat poissa omalta mukavuusalueelta, suoritusvapaaseen ympäristöön."

Oman elämän arvo

Taidemenetelmien kautta voidaan oppia rohkeutta, saada onnistumisen, uuden oppimisen sekä kokonaisvaltaisen hahmotuksen eheyttäviä kokemuksia. Taide on aina dialogissa ympäristönsä kanssa. Se on minän ja maailman vuoropuhelua.

Viime vuosikymmenien aikana taidekasvatuksen yhteydessä onkin keskusteltu esimerkiksi ympäristötaidekasvatuksesta, ympäristöpolitiikasta, kierrätyskäytännöistä ja ympäristön tuhoutumisesta. Anniina Suominen (2016, s. 15) kirjoittaa: *"Yhteiskunnan näyttäytyessä ristiriitaisena, jakautuneena, uhattuna ja haavoittuneena yksilöt ja yhteisöt tarvitsevat taiteellista ja kasvatuksellista toimintaa, joka tavoittelee ihmisyyden kokemisen kaikkia osa-alueita tunteiden, kehon, aistien, estetiikan ja etiikan keinoin."*

Ajankohtainen koronauhka tai ympäristöhuoli eivät näkyneet kirjoituksissa. Siihen saattoi vaikuttaa se, että tehtävät yleensä ohjaavat sitä, mitä kirjoituksessa näkyy. Tällä kurssilla nuoret hakivat aiheistoa ja asiantuntijuutta omasta elämästään, mikä ohjasi huomiota erityisesti ihmissuhdeasioihin, kasvun kysymyksiin, oman elämänvaiheen pohdintaan ja itsereflektioon.

Anu-Liisa Röngän mielestä koronavirus tai ympäristöasiat olisivat voineet nousta esiin, mutta kenties kurssi antoi hetken rauhan

Kuva: Jenna Ranta

maailman ahdistuksista muistuttamalla, että meissä kaikissa on paljon kiinnostavaa ja paljon arvokasta, ja kirjoittaminen on oman elämän arvon käsittelemistä. Tehtävät siis ohjasivat katseen suuntaa omaan elämään ja kurssi tarjosi ikään kuin toisen huoneen, jossa voi kokeilla ja harjoitella muita asioita. Nuorten kommentit kertovat tuosta vapaasta tilasta:

> *"Tämä on minulle ollut ihanan rentouttavaa ja sellaista, mitä olen kaivannut, kun miettii elämää pelkkänä ahertamisena ilman mitään luovaa ajattelua."*

Kaiken kaikkiaan kirjoittaminen sai nuoret pohtimaan syvällisesti paikkaansa maailmassa: kuka minä olen, mitä minä haluan ja odotan tulevaisuudelta, mikä on minun elämäni arvo.

Kirjoittaminen on löytämistä

Tarinavoiman ohjaajat kokivat palkitsevana, että nuoret lähtivät niin innolla mukaan. Sekin palkitsi, että nuoret olivat hyvin vastaanottavaisia opetukselle: he kehittyivät ja tekivät harjoituksia juuri siitä aiheesta, mikä oli tarkoituskin. Ohjaajille jäi olo, että he saivat yhdessä aikaan ilmaisun iloa, ja samalla kirjoittajat oppivat. Vetäjien näkökulmasta oli kivaa, että tehtävien kautta he pystyivät ikään kuin kommunikoimaan nuorten kanssa. Nuoret olivat vastaanottavaisia – päätellen tekstien määrän paljoudesta ja siitä että kurssilla kaiken kaikkiaan pysyttiin mukana.

Suuren tekstimäärän syntymistä auttoivat tarkasti rajatut tehtävät ja konkretiaan houkuttelevat harjoitukset kuten *"kuvaa paikkaa, jossa nyt olet"*. Ohjaajien kirjoittamisen filosofia lähtee ajatuksesta: *"En tiedä mitä ajattelen asiasta, kun en ole vielä kirjoittanut siitä."*

Kirjoittaminen on enemmän löytämistä kuin etsimistä, ja on palkitsevaa, kun nuori löytää itsestään voimavaroja, kykyjä, maailman hahmotusta sekä itsereflektiota. Kirjoittaminen on näkyväksi tulemista ja se on nuorille keskeistä:

> *"...kurssin aloittaminen oli hyvin jännää ja halusin haastaa itseäni kirjoittaa eri tavalla omasta näkökulmasta. Aluksi tietysti hävetti ihan kauheasti, mutta sitten lopuksi tuli sellainen ylpeä ja iloinen olo."*

Välineenä sanat

Parhaimmillaan taidetoiminta voi vahvistaa tekijässä kokonaisuuksien hahmottamiskykyä, tarkkaavaisuutta, keskittymiskykyä, syventymistä, kärsivällisyyttä, arviointitai-

toa, tunteiden tuntemisen ja ilmaisemisen taitoa (Vesanen-Laukkanen, 2004).

Kirjoittamiseen ei tarvita erikoisvälineitä kuten soitinta tai sivellintä, eikä instrumentin tai piirrostekniikkojen hallinnan harjoitteluun tarvitse käyttää aikaa. Riittää kun hallitsee kirjoitusjärjestelmän perusteet, että voi siirtää mielessä liikkuvan sanoiksi. Kurssille tulevan kirjoittajan resurssi on elämä, jonka hän oppii havaitsemaan aiheistoksi, asiantuntemukseksi, tarinoiksi. Siitä ilosta, että voi löytää omasta elämästään niin paljon, kasvaa motivaatio kirkastaa kerrontaansa. Vasta sen jälkeen voi alkaa määrätietoisemmin kartuttaa kirjoittamisen taitoja.

Kun tietää, mitä haluaa kertoa, keinojen opetteleminen ei tunnu enää raskaalta, eikä kritiikin vastaanottaminen ikävältä – tai

Kuva: Elli Keisteri-Sipilä

pikemminkin niin, että kritiikin mukanaan tuoman pettymyksen kestää, kun samalla hyvin syvästi tietää, että tämä auttaa minua kertomaan tarinani paremmin.

Tarve kirjoittaa

Nuoret puolestaan antoivat huikeaa palautetta kurssista. He kiittivät hyvästä ja innostavasta ilmapiiristä, motivoivista tehtävistä ja kannustavasta palautteesta. Osalle kurssin tehtävät toivat arkeen kaivattua rytmiä koronasta johtuneen eristäytymisen keskellä.

Kurssilla toistettu *"show, don't tell"* -ohjeen nuoret kokivat kaikkein antoisampana. Se vei omaa tekstiä konkreettiseen ja havainnolliseen suuntaan. Usean maininnan nuorilta sai rohkaisu: *"Jotain on aina parempi kuin ei mitään"*. Sofia Storberg innostui tuottamaan tekstin:

Hän syventyy kirjaansa,
hän ei halua viereensä ketään.
Kun tietty aika on kulunut,
hän ponkaisee huoneestaan.
Askeleet ovat kuin norsulauman karnevaalit.
Hän ravaa edestakaisin levottomasti
talossa, hän ei kuule mitään.
Korvista kaikuu vain sointuja,
joita hän kuulee.
Jos hän haluaa kuulla jotain,
hän karjaisee kovalla äänellään sanoja.
Hän nauraa huoneessansa,
voiko opiskelu olla niin hauskaa?
Nauru kaikuu talossa, jossa muuten on
hiljaista, tyhjää ja hieman ankeaa.

Kun joku on pielessä hän tokaisee sievästi,
pikkuruisella äänensävyllä jotain mumisemisen ja ininän sekoitusta.
Lopulta hänellä on tarve selittää asiat
juurta jaksaen, jotta mikään ei jää
epäselväksi.
Tämä mielentila on mielenkiintoinen,
sillä se on kasattu monesta.
Se ei ole vain yksi, ainukainen.
Se on ainutlaatuinen.
Tavarat voivat olla hukassa tai niitä ei vain
ole juuri nyt, mutta ei se mitään.
Naapurihuoneesta löytyy lainattavaksi,
eri asia onko lupaa saada.

Kuva: Jenna Ranta

Yhteenvetoa

Kirjoituskurssin parhainta antia nuorille oli oman ilmaisun kehittyminen sekä ylpeys ja ilo omasta rohkeudesta ja haasteen ottamisesta. Opittiin tekemään tarkkoja havaintoja itsestä ja omista tunteista ja lähiympäristöstä, minkä voi nähdä merkittävänä askeleena kohti empatiaa itseä ja muita ihmisiä kohtaan. Omat ajatukset selkiintyivät ja haaveet saivat vahvistusta. Tuli tarve kirjoittaa ja ilmaista itseään. Nämä kaikki seikat auttavat nuorta suuntautumaan tulevaisuuteen ja kysymään itseltään, mitä he haluavat elämältään. Kenties myös motivoitumaan oman elämänsä aktiivisiksi toimijoiksi.

Pohdittavaksi:

- Miten voisit yhdistää kirjoitusharjoituksia nuorten kanssa työskentelyyn?
- Onko sinun mahdollista reflektoida omaa ohjaajuuttasi kirjoittamalla työstäsi?
- Miten voisit ylipäätään käyttää taidetta inspiraation antajana ohjaustyössä?

Harjoitus:

'Näytä, älä kerro' on tekniikka, jossa tarina kirjoitetaan toiminnan, aistien ja tunteiden kautta pikemminkin kuin kirjoittajan selityksen, yhteenvedon ja kuvauksen kautta. Siinä vältetään kuvaavat adjektiivit ja kerrotaan kohtaus siten, että lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä. Anton Tšehov sanoo sen näin: "Älä kerro minulle, kuinka kuu paistaa, vaan näytä minulle valon kimaltelu rikkinäisessä lasissa." – Tarinavoima Oy

Piia Kleemola-Välimäki,
projektipäällikkö,
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Luovuus on löytämistä

Taidekasvatus tarjoaa nuorille mahdollisuuksia käsitellä monenlaisia aiheita taiteen keinoin. Taiteellisen prosessin aikana käydään läpi useita erilaisia vaiheita: inspiraatio – innostus – luominen – epävarmuus – keskeneräisyys – kyseenalaistaminen – usko prosessin valmistumiseen – työstäminen – valmis teos. Taidetta luodaan yksin tai ryhmässä, se voi olla väliaikaista tai siitä voi jäädä pysyvä jälki. Nuorten kanssa tehtävissä taideprojekteissa olennaista on tukea nuoria oman luovuutensa löytämisessä ja itsensä hyväksymisessä.

Musiikkikasvattajat Meri Wallenius ja Tuuli Wallenius kertovat ajatuksiaan taidekasvatuksesta ja laulunkirjoittamisesta: *"Taidekasvatus tarjoaa mahdollisuuden itsetutkiskeluun: minkälainen minä olen, minkälainen luovuus sisälläni kasvaa. Laulunteko on hyvä kehys luovuudelle ja omalle luovalle ilmaisulle. Sen äärellä on hyvä pysähtyä pohdiskelemaan elämää ja itseä."*

Taideyliopisto järjesti LUODE-hankkeessa useita erilaisia nuorille sekä nuorten parissa työskenteleville opettajille ja ohjaajille suunnattuja taidealan koulutuksia. Tässä artikkelissa tarkastelen toukokuussa 2020 järjestettyä 15–29-vuotiaille nuorille suunnattua *Luovaa laulunkirjoittamista* -verkkokoulutusta.

Taustaa

Koronakevään 2020 poikkeusolojen aiheuttamat koulujen ja työpajatoiminnan sulkemiset muuttivat nuorten arkea valtavasti. Etäyhteyksien ääreen siirtyminen vaikutti osaan nuorista hyvinkin voimakkaasti. Sosiaaliset kontaktit vähenivät ja yksinäisyys sekä arjen-

#itse #toiminta #mahdollisuus #yhdessä #laulunkirjoitus # taidekasvatus #luovuus

Kuvat: Jenna Ranta

hallinnan haasteet lisääntyivät. Osa nuorista koki koulujen ja työpajatoiminnan siirtymisen verkkoon kuormittavana, kun he viettivät arjessa muutenkin suuren osan ajastaan tietokoneen äärellä.

LUODE-hankkeen järjestämillä verkkokursseilla haluttiin tarjota nuorille motivoivaa, kehittävää ja itsetuntoa kohottavaa tekemistä taidesisältöjen äärellä. Luovaa laulunkirjoitusta -verkkokurssi oli alun perin suunniteltu perinteiseksi kontaktiopetuksen kurssiksi, mutta se muunnettiin nopeasti verkkokurssiksi vastaamaan korona-ajan vaatimuksia.

Luovuudessa kaikki ovat samalla tasolla

Luovaa lauluntekoa -verkkokurssille osallistui 16 nuorta eri puolelta Suomea. Kurssin opettajina toimineet Meri Wallenius ja Tuuli Wallenius ovat Taideyliopiston alumneja, musiikkikasvatuksen ammattilaisia ja pitkän linjan laulaja-lauluntekijöitä. Heillä oli entuudestaan kokemusta laulunkirjoittamisen opettamisesta, mutta verkkokurssia he olivat vetämässä ensimmäistä kertaa.

Neljän viikon mittainen kurssi koostui videoneuvotteluyhteyden avulla pidetyistä ryhmätunneista sekä tallennetuista etätunneista, joita kurssilaiset pystyivät seuraamaan itselleen sopivana ajankohtana. Lisäksi jokainen kurssilainen sai yhden yksityistunnin. Tuntien välissä annettiin pieniä tehtäviä, ja opettajat ja kurssilaiset olivat toisiinsa yhteydessä sähköpostitse.

Kurssille osallistuneilla nuorilla oli vaihtelevasti kokemusta laulunkirjoittamisesta ja musiikista. Mukana oli sekä vasta-alkajia että musiikkialan tutkintoa opiskelevia. Monitaustainen joukko oli rikkaus, mutta toi myös haasteita kaikille soveltuvan opetuksen suunnittelemiseen.

Kurssin opettajat halusivat opastaa nuoria laulunkirjoittamisen pariin luovuuden kautta. Nuoria johdateltiin itsetutkiskelun äärelle miettimään, minkälaista luovuutta heidän sisällään itää. Tavoitteena oli tukea jokaista kurssilaista hänen matkallaan omanlaisekseen laulukirjoittajaksi. Lisäksi tavoitteena oli luoda turvallinen ilmapiiri, jossa oli helppo heittäytyä luovaksi.

No rules, just tools

Luovaa lauluntekoa -kurssilla käsiteltiin erilaisia työkaluja ja työskentelytapoja lauluntekoon ja itsensä ilmaisuun. Nuoria rohkaistiin valitsemaan näistä työkaluista itselleen sopivimmat ja etsimään omaa väyläänsä laulunkirjoittajana. Yhtenä kurssin pääteemana olikin se, että jokainen laulunkirjoittaja on ainutlaatuinen.

Aina yhteistuntien alussa tehdyllä tajunnanvirtakirjoittamisella rohkaistiin kritiikittömään ajatteluun. Kurssilaisia kehotettiin päästämään irti sisäisestä kriitikostaan ja heittäytymään rohkeasti luovaan tekemiseen. Tavoitteena oli oppia erottamaan heittäytymisen ja luovuuden tila arvioivan ja tietoisen ajattelun tilasta. Vapaan kirjoittamisen tilassa luotiin materiaalia, jonka pohjalta ryhdyttiin työstämään laulujen lyriikoita.

Oppitunneilla käytiin läpi erilaisia laulunkirjoittamisen aihealueita: sanoitusta, harmoniaa, melodiaa ja sovitusta. Opettajat pyrkivät luomaan sisältöjä, jotka olivat helposti ymmärrettäviä kurssin eritasoisille osallistujille. Opetusta myös yksilöitiin niin, että jokainen sai halutessaan apua sähköpostitse tai yksityistunnilla.

Kurssilla käytössä ollut Chordplayer-ohjelma oli monelle kurssilaiselle entuudestaan tuntematon. Teknologian hyödyntäminen laulunkirjoittamisessa avasi osalle nuorista uusia mahdollisuuksia. He olivat ajatelleet, etteivät koskaan pystyisi säveltämään musiikkia. Kurssilla opiskeltu teknologia kuitenkin mahdollisti oman musiikillisen vision tuomisen kaikkien kuultavaksi.

Yhtenä työkaluna käytettiin pilvipalvelussa ollutta kansiota, jonne nuoria kannustettiin jakamaan omia töitään. Kansio otettiin käyttöön vasta kurssin loppupuolella, koska paineita omien tekstien ja kappaleiden jakamisesta ei haluttu luoda heti. Toisten osallistujien töiden kommentointiin luotiin säännöt, joiden mukaan tekijänoikeuksia oli kunnioitettava ja palautetta annettava rohkaisevassa ja kannustavassa hengessä.

Haasteita ja mahdollisuuksia

"Oli ihana huomata, miten lähelle moni kurssilainen meidät päästi, ja miten avoimesti he kertoivat itsestään ja lauluntekoprosessista."

Meri Walleniukselle ja Tuuli Walleniukselle verkossa opettaminen toi mukanaan haas-

Luovuus on löytämistä.
Kuva: Piia Kleemola-Välimäki

teita, mutta myös uusia pedagogisia oivalluksia. Suurimmaksi haasteeksi he kokivat kontaktin saamisen nuoriin. Verkossa pidettävälle tunnille saattoi tulla minkälaisesta tilanteesta tahansa ja ilman valmistautumista. Halutessaan nuori saattoi jättää oman videokuvansa jakamatta muille osallistujille, ja tunnilla oli helppoa olla poissaoleva.

Koska verkko-opetuksesta puuttuvat ilmapiirin aistiminen, katsekontakti, luonnollinen kommunikaatio ja ilmeet, vaikutti tämä ryhmähengen muotoutumiseen ja oppilaisiin tutustumiseen. Jos kurssi olisi ollut livekurssi, osallistujat olisivat todennäköisesti tutustuneet keskenään ja ystävystyneetkin. Opettajien mukaan laulunkirjoittaja tulee väistämättä kertoneeksi itsestään paljon muille osallistujille.

Toisaalta, vaikka videoyhteys luo etäisyyttä, se myös mahdollisti läheisyyttä. Opettajien ja osallistujien välillä vaihdetuissa sähköposteissa osa nuorista uskalsi kertoa itsestään henkilökohtaisiakin asioita, joita ryhmän edessä ei ehkä uskaltaisi jakaa. Verkkoyhteyden äärellä jokainen oli omassa kodissaan turvassa, mikä saattoi vahvistaa heittäytymistä ja uskaltautumista erilaisten harjoitusten äärellä.

Verkko-opetus mahdollisti myös tehokkaamman toiminnan tunneilla. Yhteisellä tunnilla jokainen osallistuja pystyi vaimentamaan oman mikrofoninsa ja testaamaan erilaisia laulumelodioita sointukierron päälle ilman, että muut sitä kuulivat. Livekurssilla tämä olisi vaatinut kaikille osallistujille oman erillisen tilan ja enemmän aikaa toiminnan organisoimiseen.

Palautteen antaminen puolin ja toisin kurssin aikana onnistui vaihtelevasti. Opettajat lähettivät jokaisen sähköpostin yhteydessä nuorille palautetta ja tsemppiviestejä. Yksityistunneilla palautteen antaminen

onnistui suoraan osallistujille. Nuoria kannustettiin vertaisarviointiin ja jakamaan luonnoksiaan tunneilla ja pilvipalvelussa, mikä onnistui vaihtelevasti. Usein tunnilla esimerkiksi tajunnanvirtakirjoituksen tuloksia uskaltautuivat jakamaan ne, joilta oli syntynyt todella hienoja tekstejä, mikä saattoi nostaa jakamisen kynnyksen korkeaksi muiden keskuudessa.

Oivalluksia ja oppimista

Verkkokurssille osallistuneet nuoret pitivät kurssia pääsääntöisesti hyvin toimivana, ja he kokivat kehittyneensä laulunkirjoittajina. Kurssipalautteessa nuoret analysoivat hienosti omaa tekemistään ja kehittymistään laulunkirjoittamisen parissa:

"Kurssi teki minusta ennen kaikkea tiedostavamman laulunkirjoittajan. Nyt osaan tarkastella luovaa työskentelyäni ja tuotoksiani ymmärtäväisemmin silmin ja uusista näkökulmista. Lisäksi sain taas vahvistusta sille, että tapoja kirjoittaa lauluja on monia ja inspiraatio syntyy aloittamalla eikä toisin päin."

"Kurssi antoi minulle etenkin itsevarmuutta laulunkirjoittajana. Ennen kurssia ajattelin, että enhän minä voi tehdä biisejä, en minä osaa. --- Sain kokonaisen biisin tehtyä, joka oli minulle suuri saavutus, sillä en ollut tehnyt sitä aiemmin."

"Kurssin päätyttyä olin saanut paljon uutta itsevarmuutta laulujen tekemiseen. Kirjoitan nykyään sanoituksia aika usein, ja muutamista olenkin jo alkanut työstää oikeita biisejä. Aion luultavasti jatkaa tätä vastedeskin, ja ehkä saan vielä joskus oman albumin aikaiseksi."

Nuoret kokivat kurssin opettajien luoman ilmapiirin tärkeäksi. Omalla osaamisellaan, heittäytymisellään sekä innostavuudellaan he loivat kurssille luovaan lauluntekoon rohkaisevan tunnelman. Verkkokurssi toteuttamismuotona nähtiin toimivaksi: laulunkirjoitusohjelmien opettelu oli helppoa, kun asioita voitiin demonstroida tietokoneen näytöllä. Harjoituksia pystyi tekemään omassa rauhassa, minkä koettiin helpottavan niihin keskittymistä. Verkkokurssi myös mahdollisti harjoitusten tekemisen omien aikataulujen puitteissa. Toisaalta osa nuorista jäi kaipaamaan ryhmäytymistä ja vuorovaikutusta toisten kurssilaisten kanssa.

Kuva: Vilma Helimäki

Lopuksi

Nuoret haluttiin johdattaa Luovaa laulunteko -verkkokurssilla onnistumisen kokemuksen äärelle. Tavoitteena oli saada kurssin päätteeksi valmiiksi konkreettinen lopputulos: jokaisen kurssilaisen oma kappale, jossa oli sanoitus, harmonia ja laulumelodia. Monet osallistujista saivatkin oman biisinsä valmiiksi kurssin aikana ja halusivat myös jakaa sen hankkeen sosiaalisen median kanavien kautta kaikkien kuultavaksi. Yksi hienoimmista lopputuloksista oli kurssille osallistuneen nuoren animoima musiikkivideo, jossa soi hänen säveltämänsä, sanoittamansa ja esittämänsä kappale.

Kurssi osoittautui onnistuneeksi niin kurssille osallistuneiden nuorten kuin opettajienkin näkökulmasta. Laulunkirjoittamisessa sekä vasta-alkaja että ammattilainen ovat tyhjän paperin äärellä samassa asemassa. Kurssilla tehty sukellus luovuuden ja uuden luomisen pariin antoi nuorille työkaluja oman luovuutensa ja itseilmaisunsa kehittämiseen.

Pohdittavaksi:

- Miten voit toteuttaa kritiikittömyyttä omassa työssäsi ja kannustaa nuoria kritiikittömään ajatteluun?
- Voitko hyödyntää tajunnanvirtakirjoittamista työskentelyssäsi nuorten kanssa? Anna nuorille 1–2 sanaa, joiden olisi hyvä esiintyä tekstissä, sitten kirjoitetaan esimerkiksi neljä minuuttia vapaasti.

Kirjallisuus

Anttila, E. (toim.) 2011. Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Anttila, E. (2013). Koko koulu tanssii: kehollisen oppimisen mahdollisuuksia kouluyhteisössä. Acta Scenica 37. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y. & Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884

Bailey, C., Lips-Wiersma, M., Madden, A., Yeoman, R., Thompson, M. & Chalofsky, N. (2019). The five paradoxes of meaningful work. Introduction to the special issue 'meaningful work: Prospects for the 21st century'. Journal of Management Studies, 56 (3), 481–499.

Beames, S. & Brown, M. (2016). Adventurous Learning – A Pedagogy for a Changing World. New York: Routledge.

Biesta, G. (2017). Letting Art Teach. Art Education 'after' Joseph Beuys. Arnhem: ArtEZ Press.

Business Roundtable (2019). Business Roundtable Redefines the Purpose of a Corporation to Promote 'An Economy That Serves All Americans'. Noudettu 2.9.2020, https://www.businessroundtable.org/business-roundtable-redefines-the-purpose-of-a-corporation-to-promote-an-economy-that-serves-all-americans.

Derr, V. Chawla, L. & Mintzer, M. (2018) Placemaking with Children and Youth: Participatory Practices for Planning Sustainable Communities. New York: New Village Press.

Dolan, P. (2014). Happiness by design: Change what you do, not how you think. London, United Kingdom: Penguin.

Field, R. (n/a). John Dewey 1859–1952. The Internet Encyclopedia of Philosophy, ISSN 2161-0002. Noudettu: 30.10.2020, https://www.iep.utm.edu/.

Harju, V. (2014). Tulevaisuuden taidot oppimisen lähtökohtana. Teoksessa Niemi, H. & Multisilta, J. (toim.). Rajaton luokkahuone (ss. 36–49). Jyväskylä: PS Kustannus.

Hietanen, O. (2015). Visiointia peruskoulun tulevaisuudesta: Sivistys on tärkein asia maailmassa. Teoksessa: Ouakrim-Soivio, N., Rinkinen, A. & Karjalainen, T. (toim.) Tulevaisuuden peruskoulu (ss. 16–26). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015: 8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Jousilahti, J., Koponen, J., Koskinen, M., Leppänen, J., Lätti, R., Mokka, R. & Suikkanen, H. (2017). Työ 2040. Skenaarioita työn tulevaisuudesta. Helsinki: Demos Helsinki & Demos Effect.

Juntunen, M.-L. & Anttila, E. (2019). Taidekasvatus: Peruskoulun sokea piste. Kasvatus 50, 4, 356–363.

Juntunen, M.-L. 2009. Taidekasvatus ja kasvatuksen taide. Unisono, 2, 17–21.

Kauppi, M., Kivimäki, M., Aalto, V. & Oksanen, T. (2019). Sosiaaliset verkostot ja työurien pidentäminen. Loppuraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.

Kelly, C. (1997). David Kolb: The Theory of Experiential Learning and ESL. TESL, 3 (9). Noudettu: 30.10.2020, http://iteslj.org/Articles/Kelly-Experiential/

Kuoppamäki, A. & Vilmilä, F. (2017). Musta tuntui että mulla on ohjat. Nuoret musiikillisen toimijuuden sanoittajina. Nuorisotutkimus. 35 (1–2), 5–24.

Kupias, P. (2001). Oppia opetusmenetelmistä. Helsinki: Educa-Instituutti Oy.

Lackéus, M. (2016). Value creation as educational practice – towards a new educational philosophy grounded in entrepreneurship? Dissertation. Gothenburg, Sweden: Chalmers University of Technology.

Lackéus, M. (2017). Does entrepreneurial education trigger more or less neoliberalism in education? Education and Training, 59 (6), 635–650

Porter, M. & Kramer, M. (2011). Creating Shared Value: How to reinvent capitalism—and unleash a wave of innovation and growth. Harvard Business Review: http://www.relativimpact.com/downloads/HBR-Shared-value.pdf

Leppilampi, A. & Piekkari, U. (1998). Terve, terve! Opitaan yhdessä oppimisen ja elämän taitoja. Lahti: Asko Leppilampi Oy.

Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, P. (toim.) (2009). Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. FiSME: https://fisme.fi/musiikkikasvatuskirja/

Louv, R. (2012). Last Child in the Woods: Saving our Children from Nature-Deficit Disorder. North Carolina, United States: Algonquin Books of Chapel Hill.

Oikarinen, T., Martikainen, S.-J. & Mellanen, L. (2020). Humanistisen yrittäjyyskasvatuksen Kirppu-peli. LUT-yliopisto. https://lutpub.lut.fi/handle/10024/161632.

Pääjoki, T. (2004). Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Pölönen, P. (2020). Tulevaisuuden lukujärjestys. Helsinki: Otava

Rauhala, L. (2015). Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus.

Suominen, A. (2016). Johdanto. Taidepedagogisia, taiteellisia, tutkimuksellisia ja filosofisia perspektiivejä ekososiaaliseen oikeudenmukaisuuskasvatukseen. Teoksessa A. Suominen (toim.) Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia (ss.8–19). Helsinki: Aalto Arts books.

Tuominen, S. & Hellström, M. (2017). Koulukirja. Helsinki: Otava.

Vesanen-Laukkanen, V. (2004). Katson ulos kuvastani. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa I. Sava & V. Vesanen-Laukkanen (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä (ss. 59–76). Jyväskylä: PS-kustannus.

Winnicott, R. D. (1971). Playing and Reality. London, United Kingdom: Tavistock.

Wolf, M. (2019, September 18). Martin Wolf: Why rigged capitalism is damaging liberal democracy. Noudettu 31.8.2020, https://www.ft.com/content/5a8ab27e-d470-11e9-8367-807ebd53ab77.

Yunus, M. (2010). Building Social Business: The new kind of capitalism that serves humanity's most pressing needs. New York, USA: Scribe Publications.

Yunus, M. (2017). A world of three zeroes: the new economics of zero poverty, zero unemployment and zero carbon emission. Scribe Publications: New York, USA.

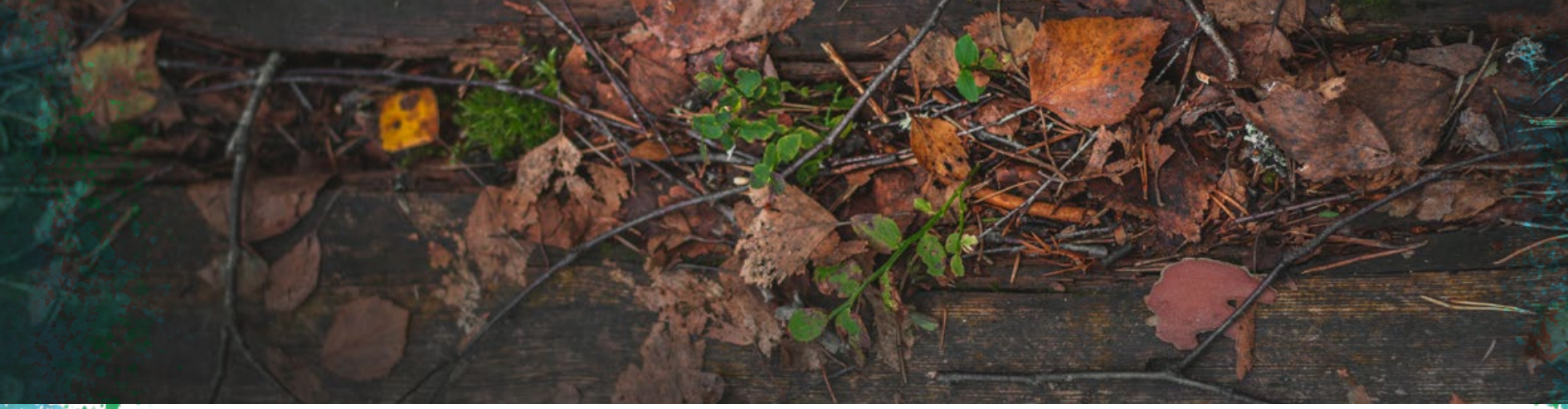

Tekijät

Eeva Anttila,
tanssipedagogiikan professori,
Taideyliopiston
Teatterikorkeakoulu

Simon Beames,
Professor of Outdoor Studies,
Norwegian School
of Sport Sciences

Elina Elme,
toiminnanjohtaja, Outward
Bound Finland ry

Eemeli Hakoköngäs,
tutkimusjohtaja,
Helsingin Yliopisto

Paavo Heinonen,
projektipäällikkö,
Suomen Urheiluopisto,
Vierumäki

Marja-Leena Juntunen,
musiikkikasvatuksen
professori,
Taideyliopiston
Sibelius-Akatemia

Elli Keisteri-Sipilä,
hankesuunnittelija,
Suomen Latu ry.

Anja Kuhalampi,
projektipäällikkö,
HY Lahden yliopistokampus

Hilkka Laakso,
projektikoordinaattori,
LUT-yliopisto

Suvi-Jonna Martikainen,
projektitutkija,
LUT-yliopisto

Tuija Oikarinen,
erikoistutkija,
LUT-yliopisto

Timo Pihkala,
yrittäjyyden professori,
LUT-yliopisto

Piia Välimäki-Kleemola,
projektipäällikkö,
Taideyliopisto

Kuva: Jenna Ranta

ITSE
YHDESSÄ
TOIMINTA
MAHDOLLISUUS

HUMANISTINEN YRITTÄJYYSKASVATUS

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeessa ristipölytettiin yrittäjyyskasvatusta taide- ja seikkailupedagogiikan kanssa. Mietittiin, millaista yrittäjyyskasvatus voisi olla, jos siihen sisällytetään ihmisten hyvinvoinnin ja hyvän elämän humanistinen arvopohja - ihmisenä kasvun tavoite. Ristipölytyksen tuloksena tunnistettiin neljä teemaa:

1. Yksilö itse
Mikä on itselle merkityksellinen ja innostava asia, johon haluaa panostaa ja oppia lisää?

2. Yhteistyö
Miten voi rakentaa halutunlaista tulevaisuutta ja yhteiskuntaa yhdessä muiden kanssa iloa, innostusta, yhteenkuuluvuutta ja empatiaa kokien?

3. Toiminta
Miten rohkaistua kokeilemaan ja toimimaan itselle merkityksellisissä asioissa ja tiedostaa toiminnan vaikutukset muihin ja ympäristöön?

4. Mahdollisuudet
Miten avautua tarttumaan ympäröivän maailman tarjoamiin mahdollisuuksiin empaattisesti ja vastuullisesti, omien arvojen pohjalta?

Humanistisen yrittäjyyskasvatuksen ytimessä on oppijan tietoisuuden herättäminen omasta toiminnastaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan halutunlaisen tulevaisuuden rakentamiseen. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on tällöin tukea nuoria muodostamaan omanlaista käsitystä yrittäjyydestä ja sen mahdollistamasta hyvinvoinnin maailmasta.

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä –hankkeessa tarjotaan nuorille erilaisia kokemus- ja toimintaympäristöjä, joissa he voivat syventää tulevaisuuden työelämätaitoja.

Hankkeessa...

...kehitetään yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä liittämällä uudenlainen yrittäjyyskasvatuksen pedagoginen malli osaksi luonnon, liikunnan, taiteen ja median menetelmiä

...järjestetään luonto-, liikunta-, taide-, media- ja yrittäjyyskasvatuspilotteja ja niiden yhdistelmiä, joissa opitaan tulevaisuuden työelämän metataitoja

...rakennetaan työelämään tutustumismateriaaleja perus- ja toiselle asteelle

...tuotetaan tietoa nuorten arjesta ja arvioidaan pilottitoiminnan sekä yrittäjyyskasvatuksen vaikutusta nuorten hyvinvointiin, elämänhallintaan, työ- ja opiskelumotivaatioon ja ammatinvalintasuunnitelmiin.

...

LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä *–hanke on valtakunnallinen ESR-hanke v. 2018-2020, jonka rahoittaja on Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.*

ASKARTELE KIRPPU-PELI

Kirppu antaa toiminnan ja pohdinnan ideoita, miten oppia tulevaisuuden työelämätaitoja taide- ja seikkailupedagogiikan keinoin.

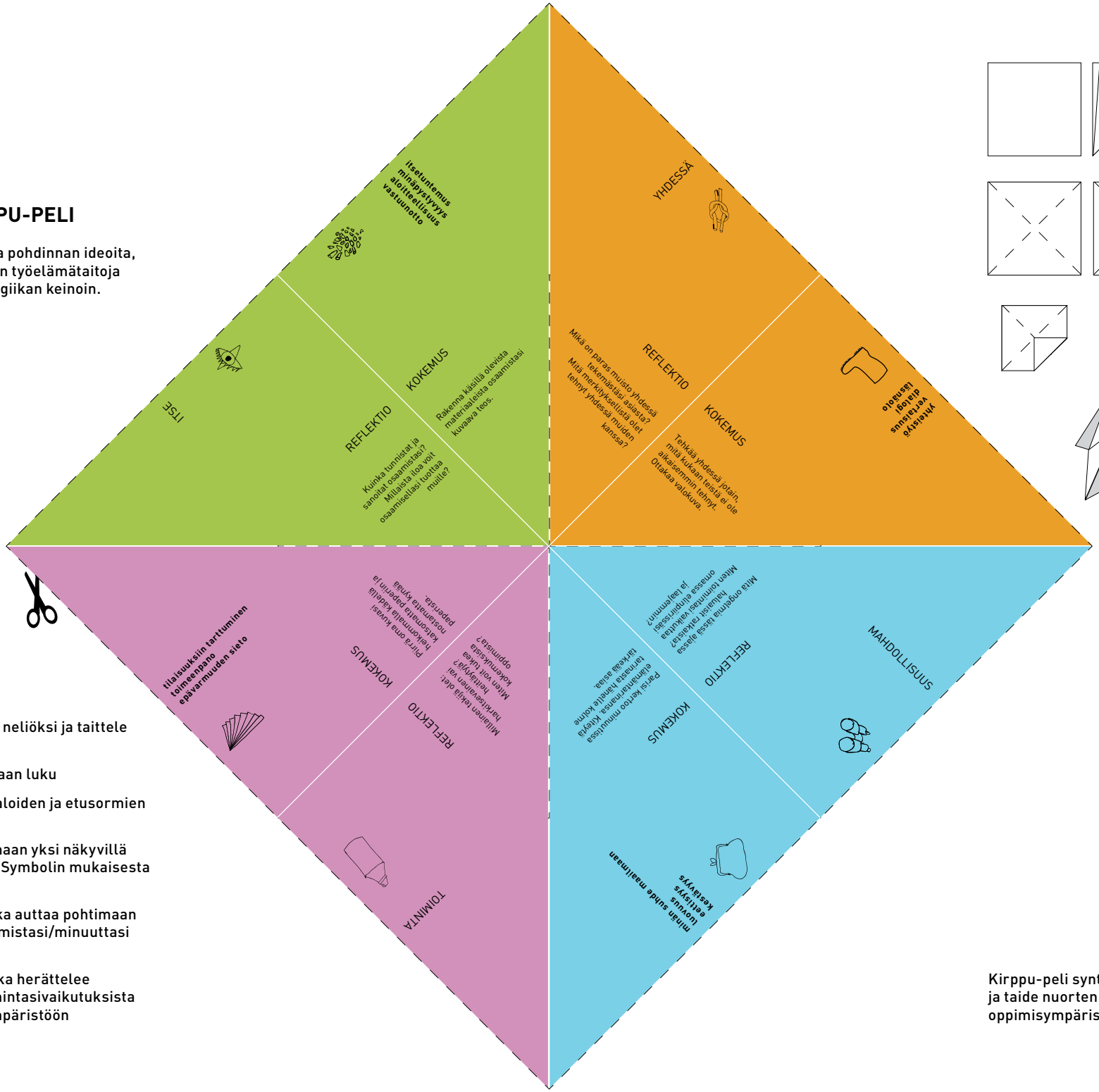

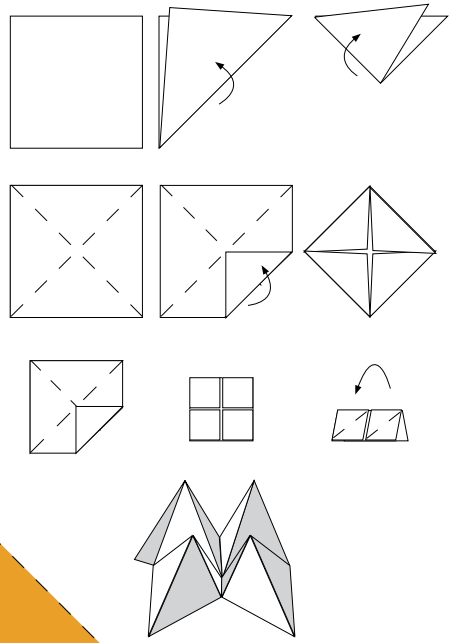

TEE NÄIN:

1. Leikkaa Kirppu-arkki neliöksi ja taittele ohjeen mukaan
2. Pyydä kaveria sanomaan luku
3. Liikuta Kirppua peukaloiden ja etusormien välissä luvun määrä
4. Pyydä kaveri valitsemaan yksi näkyvillä olevista symboleista. Symbolin mukaisesta luukusta löytyy:
   - Toimintatehtävä, joka auttaa pohtimaan kokemuksiasi/osaamistasi/minuuttasi kuvaavia tekijöitä
   - Pohdintatehtävä, joka herättelee ajatuksia oman toimintasivaikutuksista itselle, muihin ja ympäristöön

Kirppu-peli syntyi LUODE – luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä -hankkeessa.